

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2023-njy ýylyň 31-nji dekabrynda
tamamlanan ýylyň maliýe hasabatlylygy

we garaşsyz auditorlaryň hasabaty

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

MAZMUN

Sahypa

ÝOLBAŞÇYLARYŇ 2023-NJI ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYL ÜÇIN MALIÝE HASABATLARYNYŇ TAÝÝARLANYLMAGY WE TASSYKLANYLMAGY ÜÇIN JOGAPKÄRÇILIK BARADA TASSYKLAMASY:	2
GARAŞSYZ AUDITORYŇ AUDIT NETIJESI	3-6
2023-NJI ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYL ÜÇIN MALIÝE HASABATLARY:	
Peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabat	7
Maliýe ýagdaýy barada hasabat	8
Maýadaky üýtgemeler barada hasabat	9
Pul serişdeleriniň hereketi barada hasabat	10-11
Maliýe hasabatlaryna bellikler	12-58

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

ÝOLBAŞÇYLARYŇ 2023-NJI ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYL ÜÇIN MALIÝE HASABATLARYNYŇ TAÝÝARLANYLMAGY WE TASSYKLANYLMAGY ÜÇIN JOGAPKÄRÇILIK BARADA TASSYKLAMASY

Garaşsyz auditoriýň borçlarynyň beýany bilen bilelikde garalmaga degişli bolan aşakda agzalan tassyklama Türkmenistanyň döwlet daşary ykdysady iş bankynyň (mundan beýläk “Bank” diýip atlandyrylýar) maliýe hasabatlaryna degişlilikde garaşsyz auditorlaryň we ýolbaşçylaryň jogapkärçiligini aýdyňlaşdyrmak maksady bilen edildi.

Bankyň ýolbaşçylary Maliýe hasabatlarynyň halkara ülnülerine (mundan beýläk “MHHÜ” diýip atlandyrylýar) we Türkmenistanyň Merkezi bankynyň banklaryň hem maliýe-karz edaralarynyň maliýe hasabatlaryna bildirýän talaplaryna laýyklykda ähli möhüm jählerde 2023-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin Bankyň maliýe ýagdaýyny, işiniň netijelerini, pul serişdeleriniň hereketini we Bankyň maýasyndaky üýtgemelerini anyk görkezýän maliýe hasabatlarynyň taýýarlanylmagy üçin jogap berýär.

Maliýe hasabatlarynyň taýýarlanylmagynda ýolbaşçylar şular üçin jogapkärçilik çekýärler:

- buhgalter hasabynyň degişli ýörelgeleriniň saýlanylyp alynmagy we olaryň yzygider ulanylmagy;
- esasy bahalaryň we hasaplaşyklaryň ulanylmagy;
- MHHÜ talaplarynyň berjaý edilmegi; we
- Bankyň görünýän gelejekde öz işini dowam etdirjek çaklamasynyň bikanun bolup durýan ýagdaýlaryndan başga, şol çaklamalardan ugur alyp, maliýe hasabatlarynyň taýýarlanylmagy.

Şeýle hem ýolbaşçylar şular üçin jogapkärçilik çekýärler:

- Bankda içerki gözegçiligiň netijeli we ygtybarly ulgamynyň işleýşiniň işlenilip düzülmegi, ornaşdyrylmagy we üpjün edilmegi;
- islendik pursatda Bankyň maliýe ýagdaýy barada maglumaty ýeterlik takyklyk derejesinde taýýarlamağa we maliýe hasabatlarynyň MHHÜ talaplaryna laýyklygyny üpjün etmäge ýardam berýän buhgalter hasabynyň ulgamynyň goldawy;
- Türkmenistanyň kanunlaryna, buhgalter hasabynyň ülnülerine we Türkmenistanyň Merkezi bankynyň talaplaryna laýyklykda buhgalter hasabynyň alnyp barylmagy;
- Bankyň aktiwleriniň gorag saklanylmagyny üpjün etmek üçin öz ygtyýarlyklarynyň çäklerinde çäreleriň görülmegi; we
- kezzapçylyk halatlarynyň, ýalňyşlaryň we gaýry hyýanat etmeleriň ýüze çykarylmagy we öňüniň alynmagy.

2023-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin şu maliýe hasabatlary Bankyň ýolbaşçylary tarapyndan 2024-nji ýylyň 29-njy iýulynda tassyklanyldy.

Bankyň ýolbaşçylarynyň adyndan:

R.J. Jepbarow
Müdiriýetiň Başlygy

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly
Aşgabat ş., Türkmenistan

E. Myradowa
Baş hasapçy

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly
Aşgabat ş., Türkmenistan

GARAŞSYZ AUDITORYŇ AUDIT NETIJESI

Türkmenistanyň Döwlet Daşary Ykdysady İş Bankynyň Ýolbaşçylaryna:

Auditoryň pikiri

Biz Türkmenistanyň Döwlet Daşary Ykdysady İş Bankynyň (mundan beýläk “Bank” diýip atlandyrylýar) goşulýan maliýe hasabatlarynyň auditini geçirdik. Ol 2023-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna maliýe ýagdaýy barada hasabaty, agzalan senede tamamlanan ýyl üçin peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabaty, maýadaky üýtgemeler barada hasabaty we pul serişdeleriniň hereketi barada hasabaty, şeýle hem maliýe hasabatlaryna bellikleri, şol sanda hasaba alyş syýasatynyň esasy düzgünlerine gysgaça syny öz içine alýar.

Biziň pikirimize görä, bellikli pikiri aňlatmak üçin esasy öz içine alýan böleginde beýan edilen meseleleriň ähtimal netijelerinden başga, goşulýan maliýe hasabatlary 2023-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna ähli möhüm jählerde Bankyň maliýe ýagdaýyny, şeýle hem Maliýe hasabatlarynyň halkara ülnülerine (“MHHÜ”) laýyklykda şu senede tamamlanan ýyl üçin onuň maliýe netijelerini we pul serişdeleriniň hereketini dogry görkezýär.

Pikiri aňlatmak üçin esas

Biz Auditiniň halkara ülnülerine (“AHÜ”) laýyklykda auditini geçirdik. Şu ülnülere laýyklykda biziň borçlarymyz soňra biziň netijenamamyzyň “Auditoryň maliýe hasabatlylygyň auditini üçin jogapkärçiligi” diýen bölümünde beýan edilýär. Biz Hasapçylar üçin edebiň halkara ülnüleri baradaky geňeşiň “Ussat hasapçylaryň edep kodeksine” (“HEHÜG kodeksi”) we Türkmenistanda biziň maliýe hasabatlylygyň auditimize degişli bolan edep talaplaryna laýyklykda Bankdan garaşsyz bolup durýarys hem şu talaplara we HEHÜG kodeksine laýyklykda beýleki edep borçlaryny ýerine ýetirdik. Biziň alan auditor subutnamalarymyzyň biziň pikirimizi aňlatmak üçin esas bolmak üçin ýeterlik we talaba laýyk bolup durýandygyna ynanýarys.

Auditiň esasy soraglary

Auditiň esasy soraglary, biziň professional pikirimize görä, dowam edýän döwür üçin maliýe hasabatlylygyň auditini geçirilende has ýokary ähmiýeti bolan soraglar bolup durýar. Şu soraglar bütinleý biziň maliýe hasabatlylygyna auditimiziň we şu sorag boýunça biziň pikirimizi emele getirmegimiziň kontekstinde garaldylar, we biz şu soraglar boýunça aýratyn pikiri bermeyäris.

Auditiň esasy soraglary

Biziň hereketlerimiz

Berlen karzlar boýunça garaşylýan karz ýitgileri (GKÝ) üçin ätiýaçlygyň düzedilmegi

Ýolbaşçylar tarapyndan hümmetiň gaçmagynyň indikatorlaryna baha bermek we müşderilere berlen karzlar boýunça garaşylýan ýitgileri kesgitlemek dürli baha bermeleri we pikirlenmeleri öz içine alýan çylşyrymly proses görnüşinde bolup durýar. Karzlar boýunça garaşylýan ýitgiler üçin ätiýaçlygyň zerur derejesine baha bermek üçin Bank içkerki we daşky parametrlar bilen kesgittenilýän üýtgeýän ululyklary peýdalanýan statistika modelini ulanýar.

MHHÜ (IFRS) 9 “Maliýe gurallary” esasynda Bank klassifikasiýanyň kriteriýleri esasynda hümmetiň gaçmagynyň üç derejesi tapawutlandyrylýar, olar karzlaryň ugurdaky hünärmenler çekildi.

Biziň auditor proseduralarymyz, beýlekileriň arasynda, karz bukjasyň hümmetiniň gaçmagynyň hasaplamasynyň usulyýetine jikme-jik düşünmekligi öz içine aldy, biz garaşylýan karz ýitgileriň möçberini kesgitlemek üçin Bankyň usulyýetine barabarlygyna baha berdik. Şeýlelikde, biz makroýkdysady ssenariýleri we degişli indeksleri, bergileriň möhletliginiň kriteriýlerini derňedik hem-de karz töwekgelçiliginiň parametrlarini we ulanylýan maglumatlaryň hilini kesgitlemek üçin modellere baha berdik. Şu maksatlar üçin şu

we karz alyjylaryň obýektiv häsiýetnamalaryny hem-de Bankyň subýektiv baha bermelerini göz önünde tutýarlar.

Karzlaryň hümmetiniň gaçmagynyň derejeleri birnäçe faktorlaryň özara täsiriniň netijesi bolup durýar:

- berilýän senede we maliýe hasabatlylygynyň senesinde defoltyň ähtimallygynyň deňeşdirilmegi;
- kanun bilen kesgitlenen çäkler, mysal üçin, 90 günde möhletini geçmegi;
- Banka degişli bolan beýleki faktorlar, mysal üçin, aýratyn derňew üçin böwet.

Garaşylýan ýitgiler taryhy maglumatlar we makrokdysady çaklamanyň elementleri esasynda hasaplanylýarlar.

Müşderilere berlen karzlar boýunça garaşylýan ýitgileri kesgitlemek üçin ulanylýan statistika modeli defoltyň ähtimallygyna we baha beriş gymmata esaslanan.

Maliýe hasabatlylygynyň 10-njy Belligi “Müşderilere berlen karzlar” we 20-nji Belligi “Töwekgeçilikleri dolandyryş syýasaty” esasynda Bank 271,355 müň manat umumy möçberinde berlen sarp ediş we korporativ karzlar boýunça 11,938,258 müň manat möçberindäki hümmetini gaçmagynyň önüni almak üçin ätiýaçlyklary döretdi.

Şu pikirlenmeleriň wajyplygy we müşderilere berlen karzlaryň göwrümi zerarly, müşderilere berlen karzlaryň hümmetiniň gaçmagy auditiň esasy soragy bolup durýar.

Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan zaýomlar

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan zaýomlaryň möçberi, degişlilikde, 8,967,130 müň manada we 11,155,760 müň manada deň boldy.

Bank öz işi bilen baglanyşykly käbir maliýe kowenatlary berjaý etmeklige borçlanýar. İşleriň üznüksizliginiň ýörelgesini ulanýmagyna degişlilikde Bankyň ýagdaýyna baha bermekde ýolbaşçylar Bankyň maliýe ýagdaýyny we dürli kowenatlara laýyklygyny göz önünde tutýarlar.

Bankyň ýolbaşçylary Bankda görünýän gelejekde özüniň ykdysady işlerini dowam etdirmek üçin ýeterlik serişdeleriniň bardygyny, we işleriň üznüksizliginiň ýörelgesi esasynda maliýe hasabatlylygynyň taýýarlanylýandygynyň ýerli bolup durýandygyny we, degişlilikde, Bankyň adaty işleriň barşynda öz borçnamalaryny üzüp biljekdigini hasaplaýar.

Biz şu soragyň şu pikirlenmeleriň wajyplygy we alnan zaýomlaryň göwrümi zerarly auditiň esasy soragy bolup durýandygyny hasaplaýarys.

Şeýle hem biz karz töwekgeçiligiň parametrleriniň hasaplamasynda ulanylýan taryhy maglumatlaryň hilini barladyk. Mundan başga-da, biz ätiýaçlyklaryň hasaplamasynda ýolbaşçylar tarapyndan ornaşdyrylan içkeri gözegçilik ulgamynyň gurluşyna we amallar netijeliligine baha berdik, şol sanda:

- eger bar bolsa, bozulmanyň alamatlaryny öz wagtynda ýüze çykarmak üçin barlaglar;
- ýolbaşçylar tarapyndan karzlaryň hümmetiniň gaçmagynyň hasaplamalarynyň netijelerine we degişli ätiýaçlyklara gözegçiligiň wagty-wagtynda barlanylmagy.

Biz karzlaryň klassifikasiýasyny barlamak we hümmetiniň gaçmagynyň islendik alamatlaryny barlamak üçin we, zerur bolanda, garaşylýan karz ýitgileri üçin goşmaça ätiýaçlyklary barlamaklyga degişlilikde düýp manysy boýunça barlagyň proseduralaryny ýerine ýetirdik. Biz gymmatyň ýitgileri kesgitlenende göz önünde tutulmaly faktorlara baha bermek üçin professional pikirlenmäni ulandyk we netijeleri Bankyň netijeleri bilen deňeşdirdik. Biz ykdysady şertleriň, girewiň täsirine we karzlaryň zyyna gaýtaryjylygyna täsir edip biljek beýleki faktorlaryň täsirine baha berdik.

Biz Bank tarapyndan müşderilere berlen karzlar barada maglumatlaryň dolulygyna we aýan edilmeginiň barabarlygyna baha berdik.

Işleriň üznüksizligi baradaky çaklama baha bermegimiziň barşynda biz Bankyň bellenen möhletlerde öz borçnamalaryny üzmek ukyplylyklaryna, şeýle hem Bank tarapyndan karz ylalaşyklaryň şertleriniň berjaý edilmegine ünsümizi jemledik.

Biziň proseduralarymyz aşakdakylary öz içine aldylar:

- Bankyň umumy maliýe ýagdaýyny we onuň borçnamalary öz wagtynda üzmeklige bolan ukyplylyklaryny derňemek;
- Alnan zaýomlar boýunça şertnamalaryň şertlerini barlamak;
- Bank tarapyndan karz ylalaşyklaryň şertleri boýunça ähli kowenatlaryň berjaý edilmegini barlamak;
- Kowenatlaryň hatarynyň berjaý edilmeginden alnan boşatmalary derňemek.

Biziň geçiren proseduralarymyzyň netijesinde biz Ýolbaşçylaryň pikirleriniň kanunylygyna we

maliýe hasabatlylygyna degişlilikde bermekligiň hem aýan etmeleriň dogrulygyna göz ýetirdik.

Üns çekýän paragraf

Biz pikirimizdebellikler etmän, 2023-nji we 2022-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň balansynda peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji baradaky hasabat arkaly adalatly bahasy boýunça bahalandyrylýan umumy bahasy 22,511 müň manat bolan gymmat bahaly teňňe görnüşinde maýa goýum eýeçiligiň bardygyna ünsi çekýäris 2022-nji ýylda Türkmenistanyň Merkezi Banky we Türkmenistanyň Gymmat bahaly metallar we daşlar gaznasy tarapyndan berlen bahalara esaslanyp, bank bu teňňelere täzeden jemi 14,487 müň manat baha berdi. Şuňa meňzeş aktiwler üçin işjeň bazaryň ýoklugy sebäpli, bu teňňeleriň adalatly bahasyna ygtybarly baha bermek kyn, onuň bahasy ygtyýarly edaralar tarapyndan kesgittlenýän baha esasynda kesgittlenýär.

Gaýry aspektler

2022-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin Bankyň maliýe hasabatlary başga auditor tarapyndan barlanyldy, ol 2023-nji ýylyň 6-njy iýunynda çykarylan maliýe hasabatlar boýunça özüniň belliksiz pikirini beýan etdi.

Bu hasabat, auditoryň pikirini hasaba almak bilen, Bankyň ýolbaşçylaryna diňe maglumat hökmünde we işde ulanmak niýeti bilen taýýarlanyldy. Başga hiç hili maksatlar üçin niýetlenmedik, diňe auditor netijenamasynda gerekli bolan ähli maglumatlary bermek maksady bilen kanunçylyk tarapyndan ygtyýar edilen iň ýokary derejede geçirilen audit amala aşyryldy. Biz bu hasabatdaky maglumatlaryň, başga maksatlar üçin ýa-da şu hasabat haçan-da bir gün tanyşyp biljek, beýleki peýdalanyjylar tarapyndan ulanylmagyna jogapkärçiligi çekmeýäris.

Ýolbaşçylaryň we korporatiw dolandyryşy üçin jogap berýän adamlaryň maliýe hasabatlylygy üçin jogapkärçiligi

Ýolbaşçylar MHHÜ laýyklykda agzalan maliýe hasabatlylygynyň taýýarlanylmagy we dogry berilmegi, TMB-nyň talaplarynyň berjaý edilmegi üçin hem-de ýolbaşçylaryň, göwnejaý däl hereketler ýa-da ýalňyşlar zerarly möhüm ýoýulmalary öz içine almaýan maliýe hasabatlylygy taýýarlamak üçin zerur diýip hasap edýän içerki gözegçilik ulgamy üçin jogapkärçiligi çekýär. Şu maliýe hasabatlylygy taýýarlananda, ýolbaşçylaryň guramany ýatyrmaga, onuň işini bes etmäge hyýallanyan ýa-da onuň ýatyrmaklykdan ýa-da işi bes etmeklikden başga, haýsydyr hakyky alternatiwasy bolmadyk ýagdaýlardan başga, ýolbaşçylar Bankyň öz işini üznüksiz dowam etdirmek ukybyna baha bermek üçin, degişli ýagdaýlarda işiň üznüksizligine degişli bolan maglumatlaryň aýan edilmegi üçin we buhgalter hasaba alyşyň esaslary hökmünde işiň üznüksizliginiň ýörelgesini ulanmak üçin jogapkärçiligi çekýär. Korporatiw dolandyryşy üçin jogap berýän adamlar Bankyň maliýe hasabatlylygyny taýýarlamak prosesi üçin gözegçilik etmek üçin jogapkärçilik çekýärler.

Auditoryň maliýe hasabatlylygynyň auditi üçin jogapkärçiligi

Biziň maksadymyz maliýe hasabatlylygynyň göwnejaý däl hereketler ýa-da ýalňyşlar zerarly möhüm ýoýulmalary öz içine alyandygyna laýyk ynamy almakdan we biziň pikirimizi öz içine alýan auditor netijenamany çykarmakdan ybarat. Laýyk ynam ynamyň ýokary derejesi bolup durýar, emma Auditiň halkara üňülerine (AHÜ) laýyklykda geçirilen auditiň hemişe bar bolan möhüm ýoýulmany ýüze çykaryp biljekdiginiň kepilligi bolmaýar. Yoýulmalar göwnejaý däl hereketleriň ýa-da ýalňyşyň netijesi bolup biler we eger-de aýratynlykda ýa-da jeminde olaryň peýdalanyjylar tarapyndan şu maliýe hasabatlylygy esasynda kabul edilýän ykdysady çözgütlere täsir edip biljekdigini çaklap, möhüm diýip hasaplanylýar.

AHÜ laýyklykda geçirilýän auditiň çäklerinde biz professional pikirlenmäni ulanýarys we tutuş auditor barlagynyň dowamnynda professional skeptisizmi saklaýarys.

Mundan başga-da, biz aşakdakylary ýerine ýetirýäris:

- Göwnejaý däl hereketler ýa-da ýalňyş zerarly maliýe hasabatlylygynyň möhüm ýoýulmalarynyň töwekgelçiliklerini ýüze çykarmak we olara baha bermek; şu töwekgelçiliklere jogap edip, auditor proseduralaryny işläp taýýarlamak we geçirmek; biziň pikirimiz aňlatmak üçin esas bolýan ýeterlik we talaba laýyk bolup durýan auditor subutnamalaryny almak. Göwnejaý däl hereketleriniň netijesinde möhüm ýoýulmany ýüze çykarmazlygyň töwekgelçiligi ýalňyşyň netijesinde möhüm ýoýulmany ýüze çykarmazlygyň töwekgelçiliginden ýokary, çünki göwnejaý däl hereketler dildüwüşügi, içerki gözegçilik

ulgamyndan çetleşip, maglumatlaryň ýa-da hereketleriň bilkastlaýyn görkezilmezligini ýa-da nädogry berilmegini öz içine alyp biler;

- Bankyň içkerki gözegçilik ulgamynyň netijeligi barada pikirini aňlatmak maksady bilen däl-de, ýagdaýlara degişli bolan auditor proseduralaryny işläp taýýarlamak maksady bilen, audit bilen baglanyşykly bolan içkerki gözegçilik ulgamyna düşünmekligi almak;
- Ulanylýan hasabat syýasatynyň talaba laýyk häsiýetine we baha möçberleriniň esasylygyna we ýolbaşçylar tarapyndan taýýarlanan maglumatlary degişli aýan etmektige baha bermek;
- Ýolbaşçylar tarapyndan buhgalter hasaba alyşyň esaslary hökmünde işiň üznüksizligi barada çaklamanyň kanunylygy barada netijäniň, alnan auditor subutnamalar esasynda bolsa Bankyň öz üznüksiz işini dowam etdirmek ukybyna möhüm şübheleriň ýüze çykyp biljekdiginiň wakalary ýa-da şertleri sebäpli, möhüm kesgitsizligiň bardygy ýa-da ýokdugy barada netijäniň emele getirilmegi. Eger-de biz möhüm kesgitsizligiň bardygy barada netijä gelsek, biz auditor netijenamamyzda maliýe hasabatlylygynda degişli aýan edilýän maglumatlara ýa-da eger-de maglumatlaryň şeýle aýan etmesi ýeterlik bolsa, biziň pikirimiz modifisirlemeklige ünsümizi çekmeli. Biziň netijelerimiz biziň auditor netijenamamyzyň senesine çenli alnan auditor subutnamalara esaslanan. Emma geljekki wakalar ýa-da şertler Bankyň öz işini üznüksiz dowam etdirmek ukybyny ýitirip biljekdigine getirip biler;
- Maliýe hasabatlylygyny umumy bermeklige, onuň düzümine we mazmunyna baha bermekligiň, şol sanda maglumatlaryň aýan edilmegi, şeýle hem şu maliýe hasabatlylygynyň onuň özeninde bolan amallaryň we wakalaryň olar barada dogry düşüňjä ýetip biljekdigine baha bermekligiň ýerine ýetirilmegi.

Biz korporativ dolandyryş üçin jogap berýän adamlaryň dykgatyna auditiň meýilnamalaşdyrylan möçberi we möhletleri barada hem auditoriň ünsüni çeken möhüm meseleler barada, şol sanda biziň auditiň prosesinde ýüze çykarýan içkerki gözegçilik ulgamynyň möhüm kemçilikleri barada maglumatlary ýetirip, olar bilen maglumat babatynda özara gatnaşygy amala aşyrýarys.

Şeýle hem biz korporativ dolandyryş üçin jogap berýän adamlaryň salgysyna biziň garaşsyzlyga bildirilýän ähli degişli edep talaplaryny ýerine ýetirendigimiz we olaryň dykgatyna auditoriň garaşsyzlygyna täsir edýän diýip hasaplap boljak ähli babatda we gaýry meseleler barada, zerur ýagdaýlarda bolsa ähli degişli seresaplylyk çäreleri barada maglumatlary ýetirendigimiz barada ygylan edýäris.

Kubat Alymkulow

Güwälendirilen buhgalter, FCCA (Beýik Britaniýa)

Gyrgyz Respublikasynyň 2009-njy ýylyň 19-njy oktýabrynda berlen No A 0069 auditor sertifikaty

Audit boýunça hyzmatdaş

Direktor

OcOO «Beýker Tilli Bişkek Audit» Auditorlaryň, audit guramalaryň, professional audit birleşikleriň Ýeketäk döwlet ýazgysynyň “Jemagat bähbidiniň subýektleriniň, iri telekeçilik subýektleriniň auditine ygtyýar berilen audit guramalarynyň ýazgysynda” hasaba alynan. Şahsy bellige alyş belgisi 2101611 25 mart 2024 ý.

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly

Bişkek ş., Gyrgyz Respublikasy

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2023-NJI ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYLYŇ PEÝDA ÝA-DA ÝITGILER WE GAÝRY JEMLENEN GIRDEJI BARADA HASABAT (müň türkmen manadynda)

	Bellik	2023 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	2022 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna
Göterim girdejileri	5	1,489,969	1,013,055
Göterim çykdajylary	5	(729,043)	(671,228)
GÖTERIMLERI HASAPLANÝAN AKTIWLER BOÝUNÇA GARAŞYLÝAN KARZ ÝITGILERI ÜÇIN DÖREDILEN ÄTIÝAÇLYKLARYŇ EMELE GETIRILMEGINE ÇENLI SAP ARASSA GÖTERIM GIRDEJISI		760,926	341,827
Göterimleri hasaplanýan aktiwler boýunça garaşylýan karz ýitgileri üçin döredilen ätiýaçlyklarynyň emele getirilmegi	6	(62,818)	407
ARASSA GÖTERIM GIRDEJI		698,108	342,234
Komission girdejileri	7	86,090	65,839
Komission çykdajylary	7	(18,993)	(17,658)
Maýa goýumlardan sap arassa girdeji/(ýitgi)		4,410	(747)
Gaýry aktiwleriň hümmetiniň gaçmagynyň önüni almak üçin döredilen ätiýaçlyklaryň emele getirilmegi	6	(5,850)	1,275
Daşary ýurt walýutasy bilen geçirilen amallar boýunça sap arassa girdeji/(ýitgi)		104	(356)
Gaýry amallar däl çykdajylar /(girdejiler), netto		(19,364)	(1,991)
ARASSA GÖTERIM DÄL GIRDEJILER		46,397	46,362
Amallar çykdajylary		(43,435)	(40,061)
PEÝDA SALGYTDAN ÖŇKI PEÝDA		701,070	348,535
Peýda salgydy boýunça çykdajylar	8	(461,816)	(139,796)
BIR ÝYL ÜÇIN PEÝDA		239,254	208,739
Gaýry jemi girdeji		855	705
UMUMY JEMI GIRDEJI		240,109	209,444

Bankyň ýolbaşçylarynyň adyndan:

R.J. Jepbarow
Müdiriýetiň Başlygy

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly
Aşgabat ş., Türkmenistan

E. Myradowa
Baş hasapçy

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly
Aşgabat ş., Türkmenistan

12-58-njy sahypalardaky bellikler şu maliýe hasabatlarynyň aýrylmaz bölegi bolup durýar. Garaşsyz auditoriýaň audit netijesi 3-6-nji sahypalarda görkezilen.

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2023-NJI ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRY ÝAGDAÝYNA MALIÝE ÝAGDAÝY BARADA HASABAT (müň türkmen manadynda)

	Bellik	2023 ý. 31-nji dekabry	2022 ý. 31-nji dekabry
AKTIWLER			
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	9	3,383,566	4,146,257
Banklardaky serişdeler	10	16,176,662	10,152,479
Müşderilere berlen karzlar	11	11,666,903	13,832,947
Maýa goýumlar	12	193,765	177,310
Esasy serişdeler		53,395	53,456
Maddy däl aktiwler		9,218	7,414
Maýa goýum eýeçiligi		23,984	24,038
Düýpli gurluşyga berlen hakujylar		61,889	61,706
Gaýra goýlan peýda salgydy boýunça talaplar	8	172,310	139,311
Gaýry aktiwler		181,806	130,095
		<u>31,923,498</u>	<u>28,725,013</u>
AKTIWLERIŇ HEMMESI			
BORÇNAMALAR WE MAÝA			
BORÇNAMALAR:			
Banklaryň serişdeleri	13	488,567	376,587
Müşderileriň serişdeleri	14	20,228,582	15,298,287
Alnan zaýomlar	15	8,967,130	11,155,760
Häzirki peýda salgydy boýunça borçnamalar		237,808	121,438
Gaýry borçnamalar		5,545	16,329
		<u>29,927,632</u>	<u>26,968,401</u>
MAÝA:			
Esaslyk maýa	16	1,134,956	1,014,457
Gaýtadan baha bermegiň ätiýaçlygy		16,785	17,640
Paýlanylmadyk peýda		844,125	724,515
		<u>1,995,866</u>	<u>1,756,612</u>
		<u>31,923,498</u>	<u>28,725,013</u>
BORÇNAMALARYŇ WE MAÝANYŇ HEMMESI			

Bankyň ýolbaşçylarynyň adyndan:

R.J. Jepbarow
Müdiriýetiň Baýlygy

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly
Aşgabat ş., Türkmenistan

E. Myradowa
Baş hasapçy

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly
Aşgabat ş., Türkmenistan

12-58-njy sahypalardaky bellikler şu maliýe hasabatlarynyň aýrylmaz bölegi bolup durýar. Garaşsyz auditoriýň audit netijesi 3-6-nji sahypalarda görkezilen.

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2023-nji ÝYLYŇ 31-nji DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYLYŇ MAÝASYNDAKY ÜYTGETMELER BARADA HASABATY (müň türkmen manadynda)

	Bellik	Esaslyk maýa	Gaýtadan baha bermek boýunça ätiýaçlyk	Paýlanylmadyk peýda	Maýanyň hemmesi
2022-nji ýylyň 1-nji ýanwary ýagdaýyna saldo	16	899,167	18,345	630,361	1,547,873
Ýyllyk peýda		-	-	208,739	208,739
Gaýtadan baha bermegiň ätiýaçlygyndaky üýtgame		-	(705)	705	-
Jemi umumy girdeji		-	(705)	209,444	208,739
Eýeler bilen amallar					
Esaslyk maýanyň ýokarlanmagy	16	115,290	-	(115,290)	-
Eýeler bilen amallaryň jemi		115,290	-	(115,290)	-
2022-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna saldo	16	1,014,457	17,640	724,515	1,756,612
Ýyllyk peýda		-	-	239,254	239,254
Esasy serişdelere gaýtadan baha bermegiň ätiýaçlygyndaky üýtgame		-	(855)	855	-
Umumy jemi girdeji		-	(855)	240,109	239,254
Eýeler bilen amallar					
Esaslyk maýanyň ýokarlanmagy	16	120,499	-	(120,499)	-
Eýeler bilen amallaryň jemi		120,499	-	(120,499)	-
2023-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna saldo	16	1,134,956	16,785	844,125	1,995,866

Bankyň ýolbaşçylarynyň adyndan:

R.J. Jepbarow
Müdiriýetiň Başlygy

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly
Aşgabat ş., Türkmenistan

E. Myradowa
Baş hasapçy

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly
Aşgabat ş., Türkmenistan

12-58-njy sahypalardaky bellikler şu maliýe hasabatlarynyň aýrylmaz bölegi bolup durýar. Garaşsyz auditoriýaň audit netijesi 3-6-nji sahypalarda görkezilen.

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2023-NJI ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYLYŇ PUL SERIŞDELERINIŇ HEREKETI BARADA HASABATY (müň türkmen manadynda)

	Bellik	2023 ý.31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	2022 ý.31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna
AMAL IŞINDEN PUL SERIŞDELERIŇ HEREKETI:			
Peýda salgydy boýunça çykajylaryň hasaba alynmagyndan öňki peýda		701,070	348,535
Aşakdakylara düzedişler:			
Arassa göterim girdejisine	5	(760,926)	(341,827)
Göterimler hasaplanýan, aktiwleriň hümmetiniň gaçmagynyň öňüni almak üçin döredilen ätiýaçlykdaky herekete	6	68,668	(1,682)
Esasy serişdeleriň könelmesine we maddy däl aktiwleriň amortizasiýasyna		6,844	7,388
Gymmat bahaly metallara täzeden baha bermekden sap arassa girdeji		-	(14,487)
Maýa goýumlardan girdejiilere		(4,486)	747
Maýa goýum eýeçiliginiň könelmesine		54	27
Daşary ýurt walýutasy bilen amallar boýunça nyrh tapawudyna		(104)	356
Amallar aktiwlerindäki we borçnamalaryndaky üýtgemelerinden ozalky amallar işinden pul serişdeleriniň hereketi		11,120	(943)
Amallar aktiwleriniň we borçnamalarynyň üýtgemeleri:			
Banklardaky serişdeleriň (köpelmegi)/azalmagy		(38,370)	(183,633)
Müşdelri berlen karzlaryň azalmagy		2,084,717	2,015,808
TMB-daky hökmany ätiýaçlyklaryň köpelmegi/(azalmagy)		(371,708)	51,874
Gaýry aktiwleriň azalmagy/(köpelmegi)		(22,741)	6,055
Banklaryň serişdeleriniň köpelmegi		117,405	191,427
Müşderileriň serişdeleriniň köpelmegi		4,942,020	705,795
Gaýry borçnamalaryň azalmagy		(16,229)	(12,452)
Salgyt salynmazdan öň geçirilýän amallar işinden pul serişdeleriniň akymalarynyň gelip düşmegi		6,706,214	2,773,931
Alnan göterimler		1,576,927	1,036,901
Tölenen göterimler		(750,952)	(591,740)
Peýda salgydy, tölenen		(415,215)	(184,437)
Amallar işinden pul serişdeleriniň akymalarynyň arassa gelip düşmegi		7,116,974	3,034,655

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2023-NJI ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYLYŇ PUL SERIŞDELERINIŇ HEREKETI BARADA HASABATY (DOWAMY) (müň türkmen manadynda)

	Bellik	2023 ý.31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	2022 ý.31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna
MAÝA GOÝUM IŞINDEN PUL SERIŞDELERINIŇ HEREKETI:			
Esasy serişdeleriň we maddy däl aktiwleriň satyn alynmagy		(5,279)	(2,476)
Döwlet maksatnamalary boýunça gurlan binalar boýunça gelip düşmeler		(3,308)	8,145
Döwlet maksatnamalary boýunça gurlan binalar boýunça satyn almalar		(183)	(2,611)
Esaslyk maýa goýum	12	(11,969)	(28,000)
Gymmatly kagyzlaryň üzülmegi/(satyn alynmagy)		-	110,208
		<u>(20,739)</u>	<u>85,266</u>
MALIÝE IŞINDEN PUL SERIŞDELERINIŇ HEREKETI:			
Zaýomlaryň üzülmegi	15	(3,089,288)	(3,081,850)
Zaýomlaryň alynmagy	15	882,935	1,549,291
		<u>(2,206,353)</u>	<u>(1,532,559)</u>
PUL SERIŞDELERINIŇ WE OLARYŇ EKWIWALENTLERINIŇ ARASSA KÖPELMEGI		<u>4,889,882</u>	<u>1,587,362</u>
Daşary ýurt walýutalaryň nyrhynyň üýtgemeginiň pul serişdelerine we olaryň ekwiwalentlerine täsiri		<u>(3,648)</u>	<u>(6,284)</u>
PUL SERIŞDELERI WE OLARYŇ EKWIWALENTLERI, ýylyň başyna	9	<u>12,962,017</u>	<u>11,380,939</u>
PUL SERIŞDELERI WE OLARYŇ EKWIWALENTLERI, ýylyň ahyryna	9	<u>17,848,251</u>	<u>12,962,017</u>

Bankyň ýolbaşçylarynyň adyndan:

R.J. Jepbarow
Müdiriýetiň Başlygy

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly
Aşgabat ş., Türkmenistan

E. Myradowa
Baş hasapçy

2024-nji ýylyň 29-njy iýuly
Aşgabat ş., Türkmenistan

12-58-njy sahypalardaky bellikler şu maliýe hasabatlarynyň aýrylmaz bölegi bolup durýar. Garaşsyz auditoriň audit netijesi 3-6-nji sahypalarda görkezilen.

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2023-NJI ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYLYŇ MALIÝE HASABATLYLYGyna BELLIKLER

(müň türkmen manadynda, başga görkezilmedik bolsa)

1. UMUMY MAGLUMAT

Gurama we amallar

Türkmenistanyň Döwlet Daşary Ykdysady İş Banky (mundan beýläk “Bank” diýip atlandyrylýar) Türkmenistanyň Prezidentiniň Permany esasynda 1992-nji ýylyň 27-nji ýanwarynda Türkmenistanda döwlet täjirçilik bank hökmünde döredildi. Bank Türkmenistanyň Prezidentiniň Karary esasynda halkara maliýe bazarlarynda Türkmenistanyň Hökümetiniň agenti hökmünde hereket edýär. Bankyň esasy işi müşderileriň goýumalaryny çekmekden we olaryň hasaplaryny ýöretmekden, karzlary we kepillikleri bermekden, nagt pullar bilen amallary, hasaplaşyk amallary ýerine ýetirmekden we gymmatly kagyzlar we daşary ýurt walýutasy bilen amallary, şeýle hem gaýry täjirçilik bank işlerini amala aşyrmakdan ybarat. Bankyň işi Türkmenistanyň Merkezi Banky tarapyndan (mundan beýläk “TMB” diýip atlandyrylýar) düzgünleşdirilýär.

Bankyň bellige alnan edara jaýy şu salgyda ýerleşýär: Türkmenistan, 744000, Aşgabat ş., Garaşsyzlyk şaýoly, 32.

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň işgärleriniň sany degişlilikde, 365 we 355 adamdan ybarat boldy.

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň üç şahamçasý bardy.

Bankyň ýeke-täk eýesi Türkmenistanyň Hökümeti bolup durýar.

2. HASABATLYLYGY BERMEGIŇ ÝÖRELGELERI

MHHÜ laýyklygy barada beýannama

Bankyň şu maliýe hasabatlylygy Maliýe hasabatlylygyň halkara ülnüleri baradaky komitet tarapyndan çykarylan Maliýe hasabatlylygyň halkara ülnülerine (mundan beýläk “MHHÜ” diýip atlandyrylýar) we Maliýe hasabatlylygyň halkara ülnüleriniň interpretasiýalary baradaky topar tarapyndan çykarylan interpretasiýalara laýyklykda taýýarlanylýdy.

Funksional walýuta we bermekligiň walýutasy

Bankyň maliýe hasabatlylygyna goşulan maddalar Banka degişli bolan wakalaryň ýa-da ýagdaýlaryň özeninde bolan ykdysady manyny oňat şöhlelendirýän walýutadan ulanyp, bahalandyrylýar (mundan beýläk “Funksional walýuta” diýip atlandyrylýar). Funksional walýuta we şu maliýe hasabatlylygyny bermekligiň walýutasy türkmen manady bolup durýar (mundan beýläk “manat” diýip atlandyrylýar).

Şu maliýe hasabatlylygy müň manatda berilen, eger başgalar görkezilmedik bolsa. Şu maliýe hasabatlylygy adalatly gymmat boýunça hasaba alnan aýratyn maliýe gurallaryna baha bermekden başga, taryhy gymmat ýörelgesi esasynda taýýarlanylýdy.

3. HASABA ALYŞ SYÝASATYŇ ESASY ÝÖRELGELERI

Maliýe gurallaryny ilki başda ykrar etmek we olara baha bermek

Haçan-da Bank degişli maliýe guralyna baglylykda şertnama boýunça tarap bolanda, maliýe aktiwleri we maliýe borçnamalary Bankyň maliýe ýagdaýy baradaky hasabatynda görkezilýärler. Bank hasaplaşyklaryň senesi boýunça birsyhly häsiýete eýe bolan maliýe aktiwleriň we borçnamalaryň satyn alynmalaryny hem ýerlenilmegini görkezýär.

Maliýe aktiwleri we borçnamalary ilki başda adalatly baha boýunça şöhlelendirilýärler. Peýda ýa-da ýitgiler arkaly adalatly baha boýunça hasaba alynýan maliýe aktiwleri we borçnamalary bolmadyk maliýe aktiwleriniň we borçnamalarynyň ilki başdaky bahasy maliýe aktiwiniň satyn alynmagy ýa-da döredilmegi ýa-da maliýe borçnamalarynyň çykarylmagy bilen gös-göni baglanyşykly bolan çekilen amallar harajatlarynyň möçberine görä düzedilýär. Maliýe aktiwleriň we borçnamalaryň bahalaryna soňra baha bermekligiň ýörelgeleri aşakda görkezilen hasaba alyş syýasatynyň degişli düzgünlerinde beýan edilýärler.

Bank maliýe aktiwlerini aşakda agzalan esasy kategoriýalar boýunça klassifisirleýär:

- amortizirlenen baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktivi;
- gaýry umumy girdejiň (GJG) üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktivi;
- peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktivi.

Bergi gurallary

Bergi gurallarynyň klassifikasiýasy we soňra hasaba alnyşy aşakdakylardan ugur alnyp, bagly bolup durýar:

- a) maliýe aktiwlerini dolandyrmak üçin ulanylýan Bankyň biznes-modelleri;
- b) pul serişdeleriniň akymalarynyň şertnamasynda göz önünde tutulyp, baglanyşykly bolan maliýe aktiwiniň häsiýetnamalary.

Biznes-model

Biznes-model Bankyň pul serişdeleriniň akymalaryny emele getirmek üçin öz maliýe aktiwlerini dolandyran usulyny kesgitleýär. Ulanylýan biznes-model şertnamada göz önünde tutulan pul serişdeleriniň alynmagynyň netijesinde ýa-da maliýe aktiwleriniň satuwynyň netijesinde ýa-da şonuň we beýlekisiniň netijesinde pul serişdeleriniň akymalarynyň ýüze çykyjakdygyny ýa-da dældigini kesgitleýär.

Bank öz işiniň barşynda maliýe aktiwlerini dolandyrmagyň dürli modellerini ulanyp bilýär, şunlukda, Bankyň ösüş strategiýasyna we Türkmenistanda bazar mehanizmleriniň çäklendirilmegine laýyklykda, maliýe aktiwleriniň köpüsiniň şertnamalaýyn pul serişdeleriniň alynmagynyň modeliniň çäklerinde saklanjakdygyna garaşylýar.

SPPI kriteriýi

SPPI kriteriýelerine maliýe aktiwiniň şertnamalaýyn şertlerine baha bermek maksady bilen, Bank her bergi maliýe aktivi üçin SPPI synagyny geçirýär (mundan beýläk “SPPI synag” diýip atlandyrylýar). Şu baha berme geçirilende Bank karzlaşmagyň esasy mehanizmi bilen şertnamalaýyn pul serişdeleriniň akymalarynyň ylalaşylýandygyny ýa-da dældigini göz önünde tutýar, ýagny, göterimler diňe puluň wagtlaýyn gymmatyna, karz töwekgelçiligine, beýleki esasy karz töwekgelçiliklerine we esasy karz şertnamasyna laýyk gelyän peýda garalmagy öz içine alýarlar. Haçan-da şertnamalaýyn şertlere karzlaşmanyň esasy mehanizmine laýyk gelmeýän töwekgelçilikler ýa-da wolatillik goşulan ýagdaýlarda, degişli maliýe aktivi peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça klassifisirlenilýär ýa-da bahalandyrylýar.

Şu faktorlaryň esasynda, Bank öz bergi gurallaryny aşakdaky üç kategoriýa klassifisirleýär:

Amortizirlenen baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktiwleri

- a) Maliýe aktiwleri biznes modeliniň çäklerinde saklanýýarlar, onuň maksady şertnamada göz önünde tutulan pul serişdeleriniň akymalaryny almak üçin aktiwleri saklamaklyk bolup durýar.

b) Maliýe aktiwiniň şertnamalaýyn şertleri görkezilen möhletlerde diňe berginiň esasy möçberiniň we esasy berginiň üzülmek möçberi üçin görerimleriň tölenilmegi bolup durýan pul serişdeleriniň akymalarynyň alynmagyny şertlendirýärler.

Şu aktiwleriň balans gymmaty garaşylýan karz ýitgileri bilen düzedilýärler. Şu maliýe aktiwlerinden görerim girdejileri effektiv görerim stawkasynyň usulyny ulanmak bilen “Göterime girdejilerine” goşulýarlar.

Gaýry jemi girdejiniň (mundan beýläk “GJG” diýip atlandyrylýar) üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktiwler:

a) Aktiv şertnamada göz önünde tutulan pul serişdeleriniň akymalaryny almak maksady bilen, şeýle hem şu maliýe aktiwlerini satmak maksady bilen, aktiwleriň dolandyrylmagyny göz önünde tutýan biznes-modeliň çäklerinde saklanylýar.

b) Maliýe aktiwiniň şertnamalaýyn şertleri görkezilen möhletlerde diňe esasy berginiň we esasy berginiň üzülmek möçberi üçin görerimleriň tölenilmegi bolup durýan pul serişdeleriniň akymalarynyň alynmagyny şertlendirýärler.

Balans gymmatynyň üýtgemeleri gaýry jemi girdejiniň düzümünde ykrar edilýärler. Garaşylýan karz ýitgileriniň, görerim girdejileriniň we daşary ýurt walýutasynyň üýtgemeleriniň ykrar edilmegi peýdanyň ýa-da ýitginiň düzümünde bolup geçýär. Haçan-da maliýe aktivi ykrar etmäniň bes edilmegine degişli bolanda, gaýry jemi girdejiniň düzümünde ozal ykrar edilen kumulýativ peýda ýa-da ýitgi peýdalara ýa-da ýitgilere täzeden klassifisirlenilýärler. Şu maliýe aktiwleri boýunça görerim girdejileri effektiv görerim stawkasy usulyny ulanmak bilen “Göterim girdejiniň” düzümünde ykrar edilýärler.

Peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktiwleri:

Bank peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktiwlerini , ýagny, GJG-niň üstünden amortizirlenen baha ýa-da adalatly baha boýunça bahalandyrylýan kriteriýlere laýyk gelmeýän maliýe aktiwlerini klassifisirlýär. Peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan bergi maýa goýumlarynyň peýdasy ýa-da ýitgisi we hejirmäniň gurallarynyň bölegi bolup durmaýanlar döwrüniň döwründe girdejiler we ýitgiler barada hasabatda “Sap arassa söwda girdejileriniň” düzümünde görkezilýärler. Şu maliýe aktiwleri boýunça görerim girdejileri effektiv görerim stawkasy usulyny ulanmak bilen “Göterim girdeji” düzümünde ykrar edilýärler.

Maliýe aktivi ilki başda ykrar edilende, Bank soňra täzeden klassifikasiýa etmek hukugy bolmazdan, ony öz ygtyýaryna görä, peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan hökmünde klassifisirläp bilýär, eger-de ol aktiwleriň ýa-da borçnamalaryň dürli baha berme binýatларыnyň ulanylmagy ýa-da olar bilen bagly bolan peýdalaryň we ýitgileriň ykrar edilmegi sebäpli, başgaça ýüze çykyp biljek baha bermä ýa-da ykrar etmä bolan çemeleşmeleriň zygider daldigini aradan aýyrmaga ýa-da ep-esli azaltmaga ýardam berer.

Kategoriýalaryň hiç birine kesgitlenmedik maliýe aktiwleri peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan aktiwleriň kategoriýasyna degişlidir.

Paý gurallary

Bank adalatly baha boýunça bahalandyrylýan bergi gurallaryna maýa goýumlara baha berýär, olaryň üýtgetmeleri, Bankyň ýolbaşçylarynyň ilki başda ykrar etmede, gaýry jemi girdejiniň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýanlaryň düzümine maýa goýumlary kesgitlän ýagdaýlaryndan başga, peýdanyň ýa-da ýitginiň düzümünde görkezilýärler.

Türkmenistanda paý gymmatly kagyzlarynyň söwdasy üçin bazar mehanizmleriniň çaklendirilmegi sebäpli, Bankyň syýasaty haçan-da maýa goýum girdejisini almakdan başga maksatlar üçin, maýa goýumlarynyň saklanlymagynda, gaýry jemi girdejiniň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan paý gurallarynyň klassifikasiýasyndan ybarat. Şu ýagdaýlarda, adalatly bahanyň üýtgemeleri gaýry jemi girdejiniň düzümünde ykrar edilýärler we soňra peýda ýa-da ýitgä täzeden klassifisirlenilip bilmeýärler. Şu maýa goýumlardan diwidentler peýdanyň ýa-da ýitginiň düzümünde gaýry girdejiler hökmünde ykrar edilmeginie dowam edýärler.

Peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan diýip kesgitlenen paý maýa goýumlaryndan peýdalar ýa-da ýitgiler peýda ýa-da ýitgi barada hasabatda “Sap arassa söwda girdejisiniň” düzümünde görkezilýärler.

Täzeden klassifikasiýa

Haçan-da Bank maliýe aktiwlerine degişli bolan şu maliýe aktiwlerini dolandyrmak üçin ulanylýan biznes-modele üýtgetmeleri girizende we eger-de şu üýtgetme Bankyň amallaryna degişlilikde düýpli bolanda, Bank diňe şonda maliýe aktiwlerini täzeden klassifikasiýa edýär. Eger-de Bank maliýe aktiwlerini täzeden klassifisirlese, onda täzeden klassifikasiýa täzeden klassifikasiýa edilen senesinden geljek üçin amala aşyrylýar. Bank ozal ykrar edilen peýdalary, ýitgileri ýa-da göterimleri täzeden hasaplamayar.

Maliýe aktiwleriň ykrar edilmeginiň bes edilmegi

Maliýe aktiwiniň (ýa-da, eger ulanylýan bolsa, maliýe aktiwiniň böleginiň ýa-da meñzeş maliýe aktiwleriniň toparynyň böleginiň) aýan edilmegi bes edilýär, haçan-da:

- aktiwden pul serişdeleriniň alynmagy üçin hukuklaryň hereketi bes edilse;
- Bank aktiwden pul serişdeleriniň alynmagy üçin hukuklaryny geçirse ýa-da aktiwden pul serişdeleriniň alynmagy üçin hukugy özünde galdyrsa, ýöne “geçirmek” baradaky ylalaşyk boýunça üçünji tarapa düýpli gijikdirmesiz olary tölemek boýunça borçnamany öz üstüne alsa;
- Bank ýa-da (a) aktiw boýunça töwekgelçilikleriň we peýdalaryň hemmesini diýen ýaly geçirdi, ýa-da (b) ne geçirdi, ne-de aktiw boýunça ähli töwekgelçilikleri we peýdalary özünde galdyrdy, ýöne ol aktiw üçin gözegçiligi geçirdi.

Şertnamada göz önünde tutulan pul serişdeleriniň akymalarynyň modifikasiýasy

Haçan-da Bank şertnamada göz önünde tutulan pul serişdeleriniň akymalaryna maliýe aktivi boýunça täzeden garanda ýa-da modisifirlände, Bank ilkişadaky şertlere degişlilikde düýpli bolup geçen üýtgetmä bahalandyrylar.

Eger-de şertler düýpli tapawutlansa, Bank ilkişadaky maliýe aktiwiniň ykrar edilmegini bes edýär we adalatly baha boýunça täze maliýe aktiwini ykrar edýär hem aktiw üçin täze effektiv göterim stawkasyny täzeden hasaplaylar. Gaýtadan garalanda hümmetiň gaçmagynyň senesi diýip, şertlere täzeden seredilen senesi, şol sanda karz töwekgelçiliginiň ep-esli ýokarlanmagynyň bardygyny kesgitlemek maksady üçin hem täzeden seredilen senesi hasaplanylýar. Emma Bank täze ykrar edilen maliýe aktiwiniň, esasan, täzeden seretmekligiň karz alyjynyň ilkişadaky ylalaşylan tölegleri yerine ýetirip bilmedikligi bilen şertlendirilýän ýagdaýlarynda, ilkişadaky ykrar edilmeginde hümmeti gaçan diýip hasaplanylýandygyna ýa-da dældigine hem baha berýär. Maliýe aktiwleriniň balans bahasyndaky aratapawut peýda ýa-da ýitgi barada hasabatda görkezilýär.

Eger-de şertler düýpli tapawutlanmasa, täzeden garamaklyk ýa-da üýtgetme ykrar edilmegiň bes edilmegine getirmese, Bank ilkişadaky effektiv göterim stawkasy boýunça üýtgedilen pul serişdeleriniň akymalaryna laýyklykda jemi balans bahasyny täzeden hasaplaýar we üýtgetmeden peýdany ýa-da ýitgini peýda ýa-da ýitgi we gaýry jemi girdeji barada hasabatynyň düzüminde ykrar edýär.

Eger-de üýtgetme garaşylýan pul serişdeleriniň akymalaryny hasaplamaklygyň usulyýetine laýyklykda möhüm töwekgelçiligiň ýokarlanmagyna getirse, onda şertnamanyň üýtgemeginden effekt usulyýete laýyklykda hümmetiň gaçmagynyň hasaplanylmagyna täsir edýär.

Maliýe borçnamalarynyň klassifikasiýasy we soňraky hasaba alnyşy

Bank aşakdakylardan başga, amortizirlenen baha boýunça soňra bahalandyrylýan ähli maliýe borçnamalaryny klassifisirleýär:

a) peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan maliýe borçnamalary. Şu borçnamalar, şol sanda borçnama bolup durýan başga amallardan bolan gurallar soňra adalatly baha boýunça bahalandyrylýarlar;

b) haçan-da maliýe aktiwiniň geçirilmegi ykrar etmäniň bes edilmegi üçin talaplara laýyk gelmeýän ýagdaýynda ýa-da haçan-da dowam edýän gatnaşmaklygy hasaba alyş ýörelgesi ulanylan ýagdaýynda ýüze çykýan maliýe borçnamalary;

ç) maliýe kepillik şertnamalary we bazar stawkasyndan pes bolan göterim stawkasy boýunça karzy bermek babatyndaky borçnamalar. Ilkişada ykrar edilenden soň şu şertnamalar soňra aşakdakylardan iň ýokary bolan möçberi boýunça bahalandyrylmaly:

i. Bank tarapyndan döredilen, ýitgiler üçin bahalandyrylýan ätiýaçlygyň möçberi, we
ii. ýerlikli bolanda, girdejiniň umumy möçberini aýranyňda, ilkişada ykrar edilen möçber;

d) biznesler birleşdirilende satyn alyjy tarapyndan ykrar edilen şertli öwez dolmasy. Şeýle şertli öwez dolmasy soňra üýtgetmeleri peýdanyň ýa-da ýitginiň düzüminde ykrar edilýän adalatly baha boýunça bahalandyrylýarlar.

Maliýe borçnamasyny ilkişada ykrar edilende Bank öz ygtyýaryna görä, soňra täzeden klassifikasiýa etmek hukugy bolmazdan, peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan diýip klassifisirleýip biler.

Aktiwleriň we borçnamalaryň özara hasaba alnyşy

Bankyň maliýe aktiwleri we borçnamalary özara hasaba alynýarlar hem sowulan görnüşde, maliýe ýagdaýy barada hasabatda görkezilýärler, eger-de munuň üçin taraplaryň netto-esasda bergini düzgünleşdirmekliginiň ýa-da aktivi ýerlemekliginiň we borçnamany bir wagtda ýerine ýetirmekliginiň hukuk esaslary hem hyýallary bar bolsa.

Aktiwleriň we borçnamalaryň özara hasaba alnyşy

Bankyň maliýe aktiwleri we borçnamalary özara hasaba alynýarlar hem sowulan görnüşde, maliýe ýagdaýy barada hasabatda görkezilýärler, eger-de munuň üçin taraplaryň netto-esasda bergini düzgünleşdirmekliginiň ýa-da aktivi ýerlemekliginiň we borçnamany bir wagtda ýerine ýetirmekliginiň hukuk esaslary hem hyýallary bar bolsa.

Maliýe borçnamasynyň ykrar edilmeginiň bes edilmegi

Maliýe borçnamasy (ýa-da onuň bölegi) üzülen diýip hasaplanylýar, eger-de bergidar:

(a) ýa karz beriji bilen hasaplaşyp, düzgün bolşy ýaly, pul serişdeleri, beýleki maliýe aktiwleri, harytlar ýa-da hyzmatlar bilen şu borçnamany (ýa-da onuň bölegini) ýerine ýetirse,

(b) ýa-da hukuk prosedurasynyň ýa-da karz berijiniň çözüdiniň ýerine ýetirilmegi sebäpli, şu borçnama (ýa-da onuň bölegi) boýunça ilkinji jogapkärçilikden hukuk taýdan boşadylanda.

Maliýe borçnamasynyň ykrar edilmeginiň bes edilmegi pul serişdeleriniň akymalarynyň düýpli üýtgän ýagdaýynda, ýagny, eger-de täze şertlere laýyklykda pul serişdeleriniň akymalarynyň getirilen gymmaty, şol sanda ilkişadaky effektiv göterim stawkasy boýunça diskontirlenen alnan komission hakyny aýranyňda komission hakynyň tölegi, ilkişadaky maliýe borçnamasy boýunça galan pul serişdeleriniň akymalarynyň diskontirlenen getirilen gymmatyndan ylaýta-da 10% tapawutlananda bolup geçýär.

Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri

Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri gysga möhletliň dowamynda nagt pul serişdeleriniň degişli möçberine erkin konwertirlenip biljek kassadaky we Türkmenistanyň Merkezi bankyndaky pul serişdelerini öz içine alýar.

Banklardaky serişdeler

Öz adaty işleriniň barşynda Bank dürli möhletlerde banklarda serişdeleri ýerleşdirýär we banklarda goýumlary amala aşyrýar. Banklardaky serişdeler ilki başda adalatly gymmat boýunça ykrar edilýär. Banklardaky serişdeler soňra netijeli göterim goýum usuly esasynda könelme (amortizasiýa) gymmaty boýunça bahalandyrylýar. Karz guramalaryndaky serişdeler gymmatyň gaçmagy astynda islendik ätiýaçlygy aýyrmak bilen hasaba alynýar.

Emele gelen maliýe gurallary

Bank adaty alyp barýan işiniň dowamynda dürli emele gelen maliýe gurallary boýunça geleşikleri baglaşýar. Emele gelen gurallar ilki başda agzalan gurallar boýunça şertnamanyň baglaşylan senesinde adalatly bahasy boýunça ykrar edilýärler we soňra her hasabat senesinde olara adalatly bahasyna çenli gaýtadan baha kesilýär. Adalatly baha gurallaryň esasynda bolan gündelik bazar we şertnama nyrlaryny hem gaýry faktorlary göz önünde tutýan bazar kotirowkalary ýa-da baha emele getiriş modelleri esasynda bahalandyrylýar. Emele gelen gurallar adalatly bahasy oňaýly bolanda aktiwler hökmünde we olaryň adalatly bahasy oňaysyz bolanda olar borçnamalar hökmünde hasaba alynýarlar. Emele gelen gurallar balansda peýda ýa-da ýitgiler arkaly adalatly baha boýunça ykrar edilýän maliýe aktiwlere we borçnamalara girýärler. Şu gurallar boýunça döreýän peýda ýa-da ýitgiler arkaly adalatly baha boýunça aýan edilýän maliýe aktiwleriň we borçnamalaryň arassa peýda/ýitgiler maddasynda ykrar edilýär.

Müşderilere berlen karzlar

Müşderilere berlen karzlar maliýe gurallarynyň beýleki kategoriýalara bölünýän aktiwlerden başga, bazar kotirowkalary bolmadyk bellenen ýa-da kesgitlenilýän pul akymlyry bilen başga maliýe amalyňa esaslanýan maliýe gurallary bolmadyk maliýe aktiwleri bolup durýarlar.

Bank tarapyndan berlen karzlar ilki başda hasaba alyşda adalatly bahanyň üstüne çekilen amal harajatlaryň goşulmagy netijesinde görkezilýär, olar bolsa şu maliýe aktiwleriň satyn alynmagy ýa-da döredilmegi bilen gös-göni baglansykydyr. Eger berlen serişdeleriň adalatly bahasy karzyň adalatly bahasyna deň bolmasa, mysal üçin, bazar nyryndan pes bolan nyrh boýunça karzlar berlen ýagdaýynda, berlen serişdeleriň adalatly bahasy bilen karzyň adalatly bahasynyň arasyndaky aratapawut karzyň ilki başdaky ykrar edilmegindäki görnüşinde çykdaý hökmünde şöhlelendirilýär we şu ýitgileriň häsiýetine laýyklykda peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda görkezilýär. Soňra karzlar (ssudalar) netijeli göterim stawka usulynyň ulanylmagy bilen amortizasiýa bahasy boýunça görkezilýär. Müşderilere berlen karzlar (ssudalar) hümmetiň gaçmagynyň önüni almak üçin döredilen ätiýaçlyklary hasaba almazdan şöhlelendirilýär. Bank döwlet maksatnamalarynyň çäklerinde pes göterim stawkalary boýunça karzlary berýär. Şular ýaly karz önümleri Türkmenistanyň çäklerindäki beýleki banklaryň birnäçesinde bar. Şol sebäpli, şu stawkalar bazar bolup durýar, we bazar göterim stawkasyny göz önünde tutup, şu maliýe gurallaryny amortizirlenen baha boýunça hasaba almak zerurlygy ýok.

Karzlaryň hasapdan aýrylmagy

Berlen karzlary töletdirip bolmadyk ýagdaýynda, şol sanda üpjünçilik üçin töletdirmäni ulanmak arkaly, olar hümmetiň gaçmagynyň önüni almak üçin döredilen ätiýaçlygynyň hasabyna hasapdan aýrylýar. Ssudalaryň we berlen serişdeleriň hasapdan aýrylmagy Bankyň yolbaşçylary tarapyndan Banka tölenilmeli möçberleri töletdirmek boýunça ähli mümkin bolan çäreler görülenden soň, şeýle hem Bank tarapyndan bar bolan girew üpjünçiliginiň ýerlenilmeginden soň bolup geçýär. Oň hasapdan aýrylan möçberleriň soňra öweziniň dolunmagy öwez doldurylýan wagtynda peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda maliýe aktiwleriniň hümmetiniň gaçmagy boýunça çykdaýlaryň azalmagy görnüşinde ykrar edilýär.

Garaşylýan karz ýitgileriniň (GKÝ) ätiýaçlygy

Bank berilen karzlar boýunça garaşylýan karz ýitgileri (mundan beýläk “GKÝ” diýip atlandyrylýar) bahalandyrylýan ätiýaçlygy ykrar edýär. Bank hümmetiň gaçmagynyň obýektiv şaýatnamalary bolanda, baha bermek arkaly her hasabat senesinde şeýle ýitgileri ykrar edýär. Maliýe aktiwleriň hümmetiniň gaçmagyna baha bermegiň modeli, garaşylýan karz ýitgilerini 12 aýyň çäklerinde garaşylýanlara we maliýe aktiwiniň tutuş hereket edýän möhletiniň dowamynda garaşylýanlara bölünýän, garaşylýan karz ýitgilerine baha bermekligi göz önünde tutýar.

Bankyň garaşylýan ýitgileriniň modeli aşakdaky ýörelgelerde düzüldi:

1-nji tapgyr: hasabat seneden 12 aýyň dowamynda mümkin defoltyň ýagdaýynda ýüze çykjak garaşylýan karz ýitgisi.

2-nji tapgyr: kreditoryň karz töwekgelçiligine sezewar bolýan iň ýokary ylalaşyk döwrüniň dowamynda mümkin defoltyň ýagdaýyna ýüze çykjak garaşylýan karz ýitgisi.

3-nji tapgyr: iň ýokary ylalaşyk döwrüniň dowamynda mümkin defoltyň ýagdaýynda ýüze çykjak garaşylýan karz ýitgisi, şunda göterim girdejisi emele getirilen ätiýaçlygy aýyrmak bilen, balans gymmatyna effektiv stawkasy boýunça hasaplanylýar.

Garaşylýan karz ýitgilerine baha bermeklik mümkin netijeleriň hataryna baha bermek arkaly kesgitlenilýän, ähtimallyk derejesi boýunça ölçenen, ululygynyň obýektiv hasaplamasyny görkezýär.

Bank aşakdakylary görkezýän modeliň kömegi bilen maliýe guruly boýunça garaşylýan karz ýitgilerine baha berýär:

- (a) mümkin netijeleriň diapazonyna baha bermek arkaly kesgitlenen, ähtimallyk göz önünde tutulan, hakyky we ölçenen möçber;
- (b) pullaryň wagtlaýyn gymmaty; we
- (ç) çendenaşa harajatsyz ýa-da güýçsüz, hasabat senesinde elýeter bolan, geçen wakalar, häzirki şertler we çaklanylýan geljekki ykdysady şertler barada esasly hem tassyklanan maglumatlar.

Bank şeýle ýitgileriň 12 aý döwründe garaşylýan karz ýitgileri diýip bahalandyrylýan, aşakdaky gurallardan başga, garaşylýan karz ýitgileriniň tutuş möhletinde ýitgiler üçin bahalandyrylýan ätiýaçlygy hasaplaýar:

- hasabat senede pes karz töwekgelçiligi bar diýip kesgitlenilýän bergi maýa goýum gymmatly kagyrlary; we
- gaýry maliýe gurallary, olaryň hasabatlarda ilki başda görkezilmeginden soň karz töwekgelçiligi düýpli ýokarlanmadyk (debitor bergiden başga).

Bank bergi gymmatly kagyzyň karz reýtingi “maýa goýum derejesi” diýen halkara taýdan ykrar edilen düşünjäniň kesgitlenilmegine laýyk gelende, onuň pes karz töwekgelçiliginiň bardygyny hasaplaýar.

12 aýyň dowamynda garaşylýan karz ýitgileri hasabat senesinden soň 12 aýyň dowamynda garaşylýan maliýe guruly boýunça defoltlar sebäpli ýüze çykýan garaşylýan karz ýitgileriniň bölegi görnüşinde bolup durýarlar.

Garaşylýan karz ýitgileri karz ýitgilerine baha bermekligiň ähtimallygy göz önünde tutup, ölçenen görnüşinde bolup durýarlar. Olar aşakdaky ýaly bahalandyrylýarlar:

- *hasabat senede hümmeti gaçan karz aktiwleri bolup durmaýan maliýe aktiwleri üçin*: olar boýunça doly alynmadyk pul serişdeleriniň getirilen gymmaty hökmünde (ýagny, alynmagy şertnama esasynda göz önünde tutulýan we kärhana tölenilmeli bolan pul serişdeleriniň akymlyry bilen Bankyň almaga garaşýan pul serişdeleriniň akymlyrynyň arasyndaky aratapawut);
- *hasabat senede hümmeti gaçan karz aktiwleri bolup durýan maliýe aktiwleri üçin*: jemi balans gymmaty bilen çaklanylýan geljekki pul serişdeleriniň akymlyrynyň getirilen gymmatynyň arasyndaky aratapawut hökmünde;
- *zaýomlary bermek boýunça borçnamalar üçin*: zaýomy bermek boýunça borçnamanyň ulanylan ýagdaýynda Banka tölenilmeli bolan, şertnamada göz önünde tutulan pul serişdeleriniň akymlyry bilen

Bankyň almaga garaşýan pul serişdeleriniň akymalarynyň arasyndaky aratapawudyň getirilen gymmaty hökmünde; şeýle hem

• *maliýe kepillik şertnamalary üçin: Bankyň töletdirip almak tertibinde almaga garaşýan islendik möçberleri aýyrmak bilen, saklaýja ýitgileriň öwezini dolýan garaşylýan tölegler hökmünde.*

Garaşylýan karz ýitgileriniň üýtgemegi ätiýaçlygyň hasabyny ulanmak bilen peýda degişli edilyär. Balansda görkezilen aktiwler garaşylýan karz ýitgileriniň ululygyna görä azaldylýarlar. Bankyň hümmetiň gaçmagyndan ýitginiň ýüze çykmagynyň obýektiv şaýatnamalary kesgitlenende baha berýän faktorlary, bergidaryň ýa-da emitentiň likwidligi, olaryň tölemäge ukyplylygy, biznesiň töwekgelçilikleri we maliýe töwekgelçilikleri, meňzeş maliýe aktiwleri boýunça borçnamalary ýerine ýetirmezligiň derejeleri we meýilleri, şeýle hem hümmetiň gaçmagynyň adalatly gymmaty we kepillikler baradaky maglumatlary öz içine alýarlar. Şu we beýleki faktorlar aýratynlykda ýa-da jeminde maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe aktiwleriň toparynyň garaşylýan karz ýitgilerini ykrar etmek üçin ep-esli derejede obýektiv şaýatnamany görkezýärler.

21-nji Bellikde karzlar boýunça garaşylýan karz ýitgilerine nädip baha berilýändigini barada has jikme-jik maglumat görkezilen.

Esasy serişdeleri we maddy däl aktiwleri

Könelme we amortizasiýa aktiwleriň peýdaly ulanylýan möhletiniň dowamynda olary hasapdan öçürmek maksady bilen esasy serişdeleriň balans gymmatyna hasaplanylýar. könelmäniň we amortizasiýanyň hasaplanylmagy aşakdaky kadalaryň (stawkalaryň) ulanylmagy bilen göni çyzyklaýyn usulyň esasynda amala aşyrylýar:

Binalar we desgalar	2-5%
Mebel we ofis enjamlary	5-25%
Ulag serişdeleri	10-20%
Gaýry esasy serişdeler	4-15%

Her hasabat senesinde Bank esasy serişdeleriň we maddy däl aktiwleriň balans gymmatynyň olaryň dikeldiş gymmatyndan ýokary geçýändigine ýa-da geçmeýändigine baha berýär. Dikeldiş gymmaty diýip satuw boýunça harajatlary we sarp ediş gymmaty aýyrmak bilen adalatly bahasynyň uly möçberine düşünilýär. Esasy serişdeleriň we maddy däl aktiwleriň balans gymmaty olaryň dikeldiş gymmatyndan ýokary geçende Bank esasy serişdeleriň balans gymmatyny olaryň dikeldiş gymmatyna çenli azaldýar. Hümmetiň gaçmagyndan ýitginiň şöhlelendirilmeginden soň esasy serişdeler boýunça amortizasion hasaplap aýyrmalar galyndy gymmaty aýyrmak bilen (eger ol göz önünde tutulsa) hasaplanan balans gymmatyny paýlamak maksady bilen peýdaly ulanylýan galan möhletiniň dowamynda indiki döwürlerde deň düzedilýär.

Bank netijesi (effekti) maýanyň hasaplarynda görkezilýän, döwlet edaralara tarapyndan bellenen indeksleri ulanmak bilen, esasy serişdelere gaýtadan baha bermekligi amala aşyrylar. Gaýtadan baha bermekden netije (effekt) maýada ykrar edilyär we esasy serişdeleriň peýdaly ulanylýan möhletiniň dowamynda amortizirlenilýär.

Maddy däl aktiwler

Bank tarapyndan gözegçilik edilyän, fiziki görnüşini bolmadyk, gelejekde Bank olardan ykdysady peýdany görer diýip tama edýän biri-birilerine laýyk hasaplanýan we seýrek duş gelýän monetar däl aktiwlere gönüden-göni bagly çykdajylara maddy däl aktiwler diýilýär.

Ilkibaşda ykrar edilenden soň maddy däl aktiw islendik toplanan dikeldiş amortizasiýa we islendik hümmet gaçmakdan toplanan ýitgileri hasaba almazdan, özüne düşýän gymmaty boýunça hasaba alynmalydyr. Kapitallaşdyrylan harajatlar aktiwleriň peýdaly ulanylýan möhletini uzaldýan ýa-da olaryň ulanylmagynda olaryň ykdysady peýdany bermek ukyplylygyny ýokarlandyryan, gowulandyrmak we çalşyrmak boýunça esasy çykdajylary öz içine alýarlar. Maddy däl aktiwleriň hyzmatyna bolan çykdajylar, olaryň emele gelen döwrüniň çykdajylary diýip hasaplanylmaladyr.

Eger programmanyň üçünçiligi degişli enjamyň aýrylmaz bir bölegi bolmasa, onda ol maddy däl aktiw diýip hasap edilyär.

Amortizasiýanyň hasaplanylşy ýyllyk kadalaryny ulanmaklyk bilen göni usul esasynda amala aşyrylýar:

Maddy däl aktiwler

10-50%

Amortizasiýa amala aşyrylmaly, haçan-da bu aktiw ulanmaklyga elýeter bolan ýagdaýynda, ýagny, aktiwiň ýerleşýän ýeri we ýagdaýy, ýolbaşçylaryň öňde goýulýan meýilnamalaryna laýyklykda, ony ulanmak mümkinçiligi bolan ýagdaýynda. Maddy däl aktiwleriň amortizasiýasyna bolan çykdajylary amaly çykdajylaryň düzüminde ykrar edilýärler.

Maýa goýum eýeçiligi

Bankyň maýa goýum eýeçiligi gymmat bahaly teňňeleriň, şol sanda altyn we kümüş teňňeleri görnüşinde görkezilýär. MHHÜ altyn we kümüş teňňeleri hasaba almak boýunça anyk görkezmeleri bermeýär. MHHÜ (IAS) 8 “Hasaba alyş syýasaty, buhgalter bahalarynda üýtgemeler we ýalňyşlyklar” laýyklykda, ýolbaşçylar maýa goýum eýeçiligi hökmünde MHHÜ (IAS) 40 “Maýa goýum gozgalmaýan emlägi” laýyklykda ykrar etmek we bahalandyrmak üçin hasaba almak üçin OPBU ABŞ tarapyndan tekliplenen çemeleşmesini ulanmak kararyna geldi. Tazededen bahalandyrmak Türkmenistanyň Merkezi bankynyň haty esasynda ýerine ýetirilýär. Türkmenistanda şuna meňzeş aktiwler üçin işjeň bazaryň ýoklugy sebäpli maýa goýum gozgalmaýan emläginiň adalatly bahasyna ygtybarly baha bermek kyn.

Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlar

Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlar kärende tölegini almak üçin we/ýa-da döwlete geçirmek üçin ulanylýan obýektler (şol sanda gurluşyk derejesinde bolan obýektler) bolup durýarlar. Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň obýektleri ilki başda satyn alynýan bahasy, şol sanda satyn almak üçin harajatlary boýunça hasaba alynýarlar. Mundan beýläkde döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň obýektleri, hasaplanylýan amortizasiýany we hümmetiň gaçmagyndan toplanan ýitgileri aýyrmak bilen, ilki başdaky baha boýunça görkezilýärler. Amortizasiýa 20 ýyldan 50 ýyla çenli üýtgeýän durýan, obýektleriň peýdaly ulanylýan möhletinden ugur alyp, deň hasaplamak usuly esasynda hasaplanylýar.

Her hasabat senede Bank döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň balans gymmatynyň olaryň dikeldiş bahasyndan ýokary geçýändigine ýa-da geçmeýändigine baha berýär. Dikeldiş bahasy iki möçberden iň ýokary möçberi görnüşinde bolup durýar, ýagny, satuw üçin harajatlary aýyrmak bilen adalatly gymmat ýa-da aktivi ulanmagyň gymmatlylygy. Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň balans gymmatynyň olaryň dikeldiş gymmatyndan ýokary bolan ýagdaýynda, Bank döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň balans gymmatyny olaryň dikeldiş gymmatyna çenli azaldýar. Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň hümmetiniň gaçmagyndan ýitgi degişli hasabat döwründe ykrar edilýär we amallar çykdajylarynyň düzümine goşulýar. Hümmetiň gaçmagyndan ýitgi görkezilenden soň döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlar boýunça amortizasiýa hasaplap aýyrmalary, galyndy gymmatyny (eger ol göz önünde tutulsa) aýyrmak bilen, aktiwleriň gaýtadan hasaplanylýan balans gymmatyny peýdaly ulanylýan galan möhletiň dowamynda deň paylamak maksady bilen indiki döwürlerde düzedilýärler.

Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň obýekti haçan-da onuň bilen bagly bolan ykdysady peýdalaryny almaklyk göz önünde tutulmady, olaryň çykmagynda ýa-da ulanyşdan gutarnyky çykarylmanynda balansdan aýrylýarlar. Obýektiň hasapdan aýrylmagyndan islendik girdeji ýa-da ýitgi (çykmagyndan arassa gelip düşmeler bilen aktiviň balans gymmatynyň arasyndaky aratapawut) hasapdan aýrylýan döwür üçin girdejä goşulýar.

Salgyt salma

Peýda salgydy diýip häzirki we gaýra goýlan salgydyň möçberleriň jemine düşünilýär.

Häzirki peýda salgydy

Häzirki döwürde peýda salgydy boýunça çykdajylaryň möçberi bir ýylda alnan salgyt salynýan peýdanyň möçberini göz önünde tutmak bilen kesgitlenilýär. Salgyt salynýan peýda peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda görkezilen sap peýdadan tapawutlanýar, sebäbi salgyt salmalara ýa-da beýleki ýyllara salgyt salma maksadyna hasaplap aýyrmalara degişli bolan girdeji ýa-da çykdajy maddalaryny öz içine almaýar, şeýle hem salgyt salma maksady esasynda salgyt salynmaýan we göz önünde tutulmaýan maddalary hasaba almaýar. Häzirki ýylda peýda salgydy boýunça Bankyň

çykdaýylarynyň hasaplanylmagy hasabat döwrüň dowamynda girizilen salgydyň stawkasynyň ulanylmagy bilen amala aşyrylýar.

Gaýra goýlan peýda salgydy

Gaýra goýlan salgyt balans hasaba alyş usuly esasynda ykrar edilýär we aktiwleriň hem borçnamalaryň balans bahasy bilen salgyt salma peýdany hasaplamak üçin ulanylan degişli salgyt hasabynyň maglumatlarynyň aratapawudynyň hasabyna ýazylyan peýda salgydynyň talaplary ýa-da borçnamalary bolup durýar. Gaýra goýlan salgyt borçnamalary adaty salgyt salynýan peýdany köpeldýän ähli wagt aratapawutlaryna degişlilikde görkezilýär, gaýra goýlan salgyt talaplary bolsa gelejekde degişli gaýra goýlan salgyt aktiwlerini hasaba almak üçin salgyt salynýan peýdanyň bolmagynyň ähtimallygyny göz önünde tutmak bilen ykrar edilýär. Şular ýaly salgyt talaplary we borçnamalary maliýe hasabatlarynda görkezilmeyär, eger wagt aratapawutlary işewür at-abraýy bilen bagly bolsa we salgyt salynýan ýa-da buhgalter peýdasynyň möçberine täsir etmeýän amallaryň çäklerinde beýleki talaplaryň we borçnamalaryň ilki başda ykrar edilmegi sebäpli (kompaniýalaryň birleşýän halatlaryndan başga) ýüze çyksalar.

Bankyň wagt aratapawudyň yzyna gaýtarylyp bilijiliginiň möhletlerine gözegçilik etmek mümkinçiligi bar bolanda we ýakyn gelejekde bu aratapawudyň üýtgemekdigi ähtimal bolanda, gaýra goýlan salgyt borçnamalary salgyt salynýan wagt tapawutlaryny hasaba almak bilen aýan edilýär. Şular ýaly maýa goýumlar we paylar bilen bagly bolan aýrylýan wagt aratapawutlarynyň netijesinde ýüze çykýan gaýra goýlan salgyt aktiwleri ýeterlik salgyt salma peýdanyň alynmagynyň ähtimal derejesinde ykrar edilýär, bu peýda boýunça wagt aratapawutlarynyň ýeňillikleri ulanylyp biliner hem-de ýakyn gelejekde olaryň storno ediljekdigi garaşylýar.

Gaýra goýlan aktiwleriň balans gymmaty her hasabat senesinde barlanylýar we aktiwniň doly ýa-da bölekleyin öwez dolmasy üçin ýeterlik bolan salgyt talabynyň amala aşyrylmagyndan peýda alyp boljak ähtimallygy bolmadyk derejede azalýar.

Gaýra goýlan salgytlar göz önünde tutulyşy ýaly berginiň üzülýän ýa-da aktiwniň amala aşyrylýan döwründe ulanyljak stawkalar boýunça hasaplanylýar. Gaýra goýlan salgytlar gös-göni maýa degişli maddalar bilen bagly bolan ýagdaýlaryndan başga, peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda ykrar edilýärler we şu ýagdaýda gaýra goýlan salgytlar maýanyň düzüminde hem görkezilýärler.

Bank salgyt talaplarynyň we gaýra goýlan salgyt borçnamalarynyň özara hasaba alnyşyny geçirýär we maliýe hasabatlylygynda jemleýji aratapawudy ykrar edýär, eger-de:

- Bankyň dowam edýän salgyt borçnamalarynyň garşysyna dowam edýän salgyt talaplarynyň hasaba alnyşyny geçirmek üçin kanuny berkidilen hukugy bar bolanda; we
- Gaýra goýlan salgyt talaplary we gaýra goýlan salgyt borçnamalary şol bir salgyt edarasy tarapyndan şol bir salgyt subýektine töletdirilýän peýda salgyda degişli bolup duranda

Türkmenistanda Bank öz işini alyp baranda, peýda salgydyndan başga-da, Bankyň işlerine degişlilikde gaýry dürli salgytlary hasaplamak we tölemek boýunça talaplary ýerine ýetirýär.

Zaýomlar

Zaýomlar hasaba alyşda ilki başda adalatly bahasy boýunça aýan edilýärler. Soňra şular ýaly amallar boýunça borçnamalar amortizasiýa bahasy boýunça ykrar edilýär, balans bahasy bilen bergini üzmeklik bahasynyň arasyndaky degişli aratapawut bolsa göterim çykdaýylaryň düzüminde netijeli göterim stawka usulyny ulanmak bilen alynýan möhletniň dowamynda peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda aýan edilýär. Döwlet maksatnamalaryna laýyklykda Bank kiçi göterimli stawkalary boýunça zaýomlary alýar. Türkmenistanyň çäklerinde ýerleşýän beýleki banklara hem şunuň ýaly maliýeleşdirmeklik şertleri elýeterdir. Munuň bilen baglylykda, berlen stawkalar bazar stawkalary diýip hasaplanylýar we berlen maliýe gurallary amortizasiýa bahasy boýunça bazar göterimli stawkasy bilen hasaba almaklygynyň zerurlygy ýokdur.

Şertli borçnamalar

Şertli borçnamalar buhgalterçilik balansynda ykrar edilmeyär, ýöne olaryň üzülmeginiň netijesinde serişdeleriň yzyna alynmagy şübheli bolan ýagdaýyndan başga, maliýe hasabatlylygynda beýan edilýär. Şertli aktiw buhgalterçilik balansda ykrar edilmeyär, emma ykdysady peýdalaryň gelip düşmegi ähtimal bolanda, maliýe hasabatlylygynda beýan edilýär.

Esaslyk maýa

Esaslyk maýa ilkibaşdaky baha boýunça ykrar edilýär.

Pensiýa borçnamalary

Türkmenistanyň kanunlarynyň talaplaryna laýyklykda Bank işgärleriň zähmet haklaryndan pensiýa gatançlarynyň möçberlerini tutup alýar we olary döwlet pensiýa gaznasyna geçirýär. Pensiýa üpjünçiliginiň ulgamy işgärlere edilýän umumy töleglerden göterim hökmünde iş berijiniň gündelik gatançlarynyň hasaplamasyny göz önünde tutýar. Şeýle çykdaýylar işgärlere edilýän tölegleriň degişli döwründe ykrar edilýär. Pensiýa çykylanda ähli pensiýa tölegleri yokarda agzalan pensiýa gaznasy tarapyndan geçirilýär. Bankyň Türkmenistanyň döwlet pensiýa ulgamyna gatnaşmaktan başga, pensiýa üpjünçiliginiň goşmaça çeşmeleri yok. Mundan başga-da, Bankyň pensiýa çykanlaryndan soň işgärlere berilen ýa-da geçirimleri talap edýän beýleki berilýän wajyp bolan ýeňillikleri yok.

Girdejileriň we çykdaýylaryň ykrar edilmegi

Göterim girdejileriň we çykdaýylaryň ykrar edilmegi

Maliýe aktiwleri boýunça göterim girdejileri eger Bank tarapyndan ykdysady peýdany gazanmaklygyň yokary ähtimallygy bar bolanda we girdejileriň möçberi dogry kesgitlenilip bilinende ykrar edilýärler. Göterim girdejileri we çykdaýylary hasaplama (hasaba ýazmak) ýörelgesi boýunça görkezilýärler hem netijeli göterim stawka usuly boýunça hasaplanylýarlar. Netijeli göterim stawka usuly diýip maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe borçnamasynyň (ýa-da maliýe aktiwleriniň toparynyň ýa-da maliýe borçnamalarynyň toparynyň) amortizasiýa bahasynyň hasaplanylmagyndan, şeýle hem göterim girdejini ýa-da göterim çykdaýjyny degişli döwre degişli etmekden ybarat bolan usula düşünilýär.

Netijeli göterim stawka – bu maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe borçnamasynyň garaşylýan hereket edýän möhletiniň dowamynda hasaplama geljekki pul töleglerini ýa-da pul serişdeleriniň gelip gowuşmalaryny maliýe aktiwiniň tutuş balans gymmatyna çenli ýa-da maliýe borçnamasynyň amortizirlenen gymmatyna çenli takyklykda diskontirleýän göterim stawkasy.

Adalatly baha boýunça bahalandyrylýan aktiwler boýunça alnan göterimler göterim girdejileri diýip klassifisirlenilýärler.

Komission girdejileriň we çykdaýylaryň ykrar edilmegi

Ssuda hasaplarynyň açylmagy üçin niýetlenen komission haklary, şeýle hem karzlaryň berilmegi bilen baglanşykly degişli göni harajatlar, karzlar boýunça netijeli göterim stawkanyň düzedilmegi hökmünde ykrar edilýärler.

Karzy bermek boýunça borjyň bar bolmagy sebäpli, karzy bermek barada şertnamanyň baglaşylmagynyň ähtimallygynyň bolan ýagdaýynda, karzy bermek boýunça borjyň komission haklary soňky döwürleriň girdejileriniň düzümine (degişli göni çykdaýylar bilen bilelikde) girýär we gelejekde karz boýunça hakyky girdejileriň düzedişi hökmünde ykrar edilýär. Eger karzy bermek boýunça borjyň ähtimallygy pes diýip bahalandyrylsa, karzy bermek boýunça borjyň komission haky karzy bermek boýunça borjyň hereket etmeginiň galan döwründe peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda ykrar edilýär. Karzyň berilmegi bilen tamamlanmadyk karzy bermek boýunça borçlaryň hereket etmeginiň möhletiniň tamamlanmagy netijesinde karzy bermek boýunça borjyň komission haky onuň hereket edýän möhletiniň tamamlanýan senesinde peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji baradaky hasabatda ykrar edilýär.

Daşary ýurt walýutasynyň gaýtadan hasaplanylmagynyň usulyýeti

Daşary ýurt walýutasynynda aňladylan pul aktiwleri we borçnamalary 31-nji dekabry ýagdaýyna degişli alyş-çalyş nyrhy boýunça türkmen manadyna hasaplanylýar. Daşary ýurt walýutasynynda geçirilýän amallar amalyň senesinde hereket edýän hasaba alyş nyrhy boýunça ykrar edilýär. Şeýle hasaplamalardan emele gelen peýda we ýitgiler peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda daşary ýurt walýutasynynda geçirilýän amallaryň sap peýdasyna girizilýärler.

Alyş-çalyş nyrhy

Aşakda maliýe hasabatlygynyň düzülmeginde Bank tarapyndan ulanylan, ýylyň ahyryndaky resmi alyş-çalyş nyrlary getirilýär:

	2023 ý. 31-nji dekabry	2022 ý. 31-nji dekabry
ABŞ dollary / Manat	3.5000	3.5000
Ýewro / Manat	3.8675	3.7300
Ýapon ýenasy / Manat	0.0247	0.0266
Hytaý ýuany / Manat	0.4922	0.5041

Ýolbaşçylaryň baha bermeleriniň we çaklamalarynyň ähmiýetli ulanylyş çäkleri

Maliýe hasabatlygynyň taýýarlanylmagy Bankyň ýolbaşçylaryndan hasabatlylykda görkezilýän Bankyň aktiwleriniň we borçnamalarynyň möçberine, hasabat senesi ýagdaýyna şertli aktiwleriň we borçnamalaryň aýan edilmegine we hasabatlylykda görkezilýän hasabat döwri üçin girdejileriň we çykadjylaryň möçberlerine täsir edýän baha bermeleriniň we çaklamalarynyň işlenilip taýýarlanylmagy talap edýär. Bankyň ýolbaşçylary bolup geçýän şertlerde ýerlikli diýip hasap edýän bar bolan tejribesine we beýleki ýagdaýlara esaslanyp, hemişelik esasyda baha bermeleri we çaklamalary amala aşyrýar. Hakyky netijeler şu baha bermelerden tapawutlanyp biler. Bankyň maliýe ýagdaýyny beýan etmek üçin indiki baha bermeler we çaklamalar wajyp bolup durýar.

Karzlaryň we alynmaly hasaplaryň hümmetleriniň gaçmagynyň önüni almaklygyň ätiýaçlyklary

Bank öz ssudalaryny hümmetiň gaçmaklyk derejesine wagtly-wagtynda barlap durýar. Karzlaryň hümmetiniň gaçmagynyň önüni almaklygyň Bank ätiýaçlyklary hümmetiň gaçmagy esasynda emele gelen ýitgileri karzlaryň bukjasynda we debitor bergilikde ykrar etmek üçin döredilýär. Bank karzlaryň hümmetiniň gaçmagynyň önüni almaklygyň ätiýaçlygy bilen we debitor bergilik bilen bagly bolan hasaba alyşy bahalaryň näbelliliginiň wajyp çesmesi diýip hasap edýär, olaryň (i) döwürden döwre üýtgemelere güýçli sezewar bolandygy sebäpli, borçlaryň ýerine ýetirilmezliginiň geljekki görkezijileri boýunça çaklamalar we hümmeti gaçan karzlar hem debitor bergilik bilen bagly bolan mümkin ýitgilere baha bermeklik işiň soňky netijelerine esaslanýanlygy üçin we (ii) Bankyň bahalandyrylan ýitgileri bilen hakyky ýitgileriniň arasyndaky islendik möhüm aratapawut Bankdan geljekki döwürlerde onuň maliýe hasabatlylygynda möhüm täsir edip biljek ätiýaçlyklary döretmekligi talap edýär.

Karz alyjynyň maliýe kynçylyklary bar bolan ýagdaýynda we şular ýaly görnüşli karz alyjylara degişlilikde az taryhy maglumatlar bar bolanda, Bank hümmetiň gaçmagynda emele gelen islendik ýitginiň möçberine baha bermek üçin ýolbaşçylaryň pikirlenmesinden peýdalanýar. Şular ýaly, Bank eýe bolýan tejribesi, geçmişde müşderiniň özüniň alyp barşy, toparda karz alyjylar tarapyndan bergileriň üzülýän statusynda oňaýsyz täsiri görkezýän bar bolan maglumatlar, şeýle hem şu toparda aktiwler boýunça borçlaryň ýerine ýetirilmezligi bilen korrelýasiýa edýän milli ýa-da ýerli ykdysady şertleri esasynda geljekde pul serişdeleriniň hereketindäki üýtgemelere baha berýär. Ýolbaşçylar karz töwekgelçiliginiň häsiýetnamalary we hümmetiň gaçmagy barada obýektiv maglumatlar, karzlaryň şu toparynda olara meňzeş bolanlar bilen aktiwler boýunça ýitgileriň ýüze çykmagynyň taryhy tejribesi esasynda bahalary ulanýarlar. Bank taryhy maglumatlarda aýan edilmedik gündelik ýagdaýlary ykrar etmek maksady bilen karzlaryň topary boýunça bar bolan maglumatlary düzetmek üçin ýolbaşçylaryň beren bahasyndan peýdalanýar.

Garaşylýan karz ýitgilerine baha bermekligiň subýektiv faktoryny öz içine alýandygyna üns bermeli. Bankyň ýolbaşçylary görkezilen hümmetiň gaçmaklyk möçberiniň çaklama maglumatlaryny göz önünde tutup, hasabat senesinde töwekgelçiliklere sezewar bolan aktiwler boýunça bolup geçen ýitgileriň üstüni dolmak üçin ýeterlikdigini hasap edýär, emma belli bir döwürlerde Bankyň garaşylýan karz ýitgileri üçin görkezilen ätiýaçlyk bilen deňeşdirilende uly bolan ýitgileri çekjekdigi hem bolup biler.

Maliýe hasabatlylygynyň täze we gaýtadan garalan halkara ülnüleriniň ulanylmagy

Bank 2023-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin Bankyň her ýyllyk maliýe hasabatlylygyna degişlilikde güýje giren Maliýe hasabatlylygynyň Halkara ülnüleri baradaky Komiteti tarapyndan we Maliýe hasabatlylygynyň Halkara ülnüleriniň interpretasiýalary baradaky Komiteti (mundan beýläk “MHHÜIK” diýip atlandyrylýar) tarapyndan ykrar edilen aşakdaky täze ýa-da gaýtadan garalan ülnüleri we interpretasiýalary ulanýar:

- MHHS (IAS) 1 “Maliýe hasabatlarynyň görkezilmegi” girizilen düzedişler, maliýe hasabatynda maglumatlary aýan etmek kararlary kabul edilende talap edilýän materiallygy hakynda garayyşlary döretmek boýunça hökmany däl amaly teklipleri berýär.
- MHHS (IAS) 12 “Girdeji üçin salgytlar” girizilen düzedişler käbir amallar boýunça yza süýşürilen salgytlary hasaba alnyşy düzgünleşdirýär.
- MHHS (IAS) 8 “Hasapçylyk syýasaty, buhgalter bahalarynyň üýtgemegi we ýalňyşlyklar” girizilen düzedişler buhgalter syýasaty bilen buhgalter hasabatynyň arasyndaky baglanyşygy aýdyňlaşdyran, buhgalteriýa syýasaty tarapyndan kesgitlenen maksada ýetmek üçin Bankyň buhgalter hasabatyny ösdürýändigini doly görkezýär.
- MHHS (IAS) 17 “Ätiýaçlandyryş şertnamalarynyň” täze standarty 2023-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan başlap ýa-da ondan soňky döwürler üçin ýyllyk hasabatlary güýje girýär. Bu standart ätiýaçlandyryş şertnamalary boýunça maglumatlary tanamak, ölçemek, görkezmek we aýan etmek ýörelgelerini kesgitleýär.

Şu täze standartlar we düzedişler Bankyň maliýe ýagdaýyna we işiniň netijelerine maddy täsir etmeýär.

Täze we gaýtadan garalan MHHÜ –nyň goýberlen, emma heniz güýje girizilmedikleri

Täze ülnüleriň, ülnüleriň goşmaçalarynyň we düşündirişleriniň käbiri 2023-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna heniz güýje girmediler we şu maliýe hasabatlylygynyň taýýarlanylmagynda ulanylmadylar. Görkezilen täze girizilen kadalardan aşakda agzalan ülnüleriň we düzedişleriň Bankyň maliýe-hojalyk işlerine täsir etmegi mümkin. Bank görkezilen ülnüleri we düzedişleri güýje giren pursatyndan ulanyp başlamaklygy meýilleşdirýär. Täze ülnüleriň şu maliýe hasabatlylygyna mümkin etjek täsiriniň seljermesini Bank heniz geçirmedir.

Şu maliýe hasabatlylygynyň tassyklanan senesine, Bankyň möhletinden öň ulanylmagyny geçirmedik aşakdaky täze ülnüler we düşündirişler goýberildi, emma heniz güýje girizilmedi:

- MHHS (IAS) 7 “Pul serişdeleri hakynda hasabat” we MHHS (IAS) 7 “Maliýe gurallary”: maglumatlary aýan etmek” girizilen düzedişler üpjün edijini maliýeleşdirmek meýilnamalarynyň aç-açanlygyny we Bankyň borçnamalaryna we pul akymalaryna täsirini ýokarlandyrjak maksatly aç-açan talaplary girizer.
- MHHS (IAS) 1 “Maliýe hasabatlarynyň görkezilmegi” girizilen düzedişler borçnamalaryň bankyň azyndan 12 aý möhlet bilen möhleti yza süýşürmek hukugyna esaslanyp häzirki ýa-da uzak möhletli toparlara bölünmegini talap edýär, bu hasabat senesinde bolmaly we hasabat senesinde ähmiýetli bolmaly. Bu hukuk kompaniýanyň hasabat senesine ýa-da ondan ozal berjaý etmeli şertnamalaryna täsir edip biler.
- MHHS (IAS) 16 “Kärende” girizilen düzedişler täze üýtgeýän töleg hasaba alyş modelini hödürleýän we satyjy-kärendeçilerden satuw we kärende amallaryny täzeden bahalandyrmagy we mümkin täzeden dikeltmegi talap eder.
- MHHS S1 “Durnukly ösüş bilen baglanyşykly maliýe aýan etmegiň umumy talaplary” we MHHS S2 “Howanyň üýtgemegi bilen baglanyşykly maglumatlaryň aýan edilmegi” korporatiw dolandyryş, strategiýa we töwekgelçilikleri dolandyrmak ugurlaryndaky durnuklylyk bilen baglanyşykly ähli mowzuklarda bank hasabatyny bermek üçin esas berýär. Bu standartlar şeýle hem, maýadarlaryň Bankyň geljekdäki pul akymalaryna baha bermegine täsir etmegine garaşylýan maglumatlary aýan etmek üçin niýetlenendir.

Bank bu täze ülnüleri we düzedişleri güýje girýän senesinden başlap ulanmagy maksat edinýär.

4. KLASSIFIKASIÝANYŇ ÜÝTGEMEGI

2022-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin maliýe hasabatlarynda klassifikasiýa, 2023-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin maliýe hasabatlarynyň görkezilmegine laýyklaşdyrmak maksady bilen üýtgedildi. Bu maliýe hasabatlarynyň görkezilmeginiň bu görnüşi Bankyň maliýe ýagdaýyna has gowy düşünmegi üpjün edýär. Bu üýtgemeler, 2022-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin maliýe hasabatynda maliýe netijeleriniň üýtgemegine getirmedi.

Klassifikasiýa üýtgemeleriniň 2022-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin maliýe hasabatyna täsiri aşakdaky ýaly görkezildi:

	2022-nji ýylyň 31-nji dekabrynda maliýe hasabatlarynyň maddasy boýunça ilkibaşda görkezilen	Düzediş möçberi	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry täzeden garalan
Maliýe ýagdaýy baradaky hasabatnyň maddalary			
Gaýry aktiwler	152,606	(22,511)	130,095
Maýa goýum eýeçiligi	1,527	22,511	24,038

5. ARASSA GÖTERIM GIRDEJISI

2023-nji we 2022-nji ýylaryň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyllar üçin Bankyň göterim girdejileri we çykdajylary aşakdaky görnüşde görkezilen:

	2023 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	2022 ý. 31-nji dekabry tamamlanan ýylyna
Göterim girdejileri şulary öz içine alýar:		
Amortizirlenen gymmat boýunça bahalandyrylýan maliýe aktiwleri boýunça:		
Müşderilere berlen karzlar boýunça	872,034	824,641
Banklardaky serişdeler boýunça	617,856	188,322
Gymmatly kagyplar boýunça	79	92
	<u>1,489,969</u>	<u>1,013,055</u>
Göterim çykdajylary şulary öz içine alýar:		
Amortizirlenen gymmat boýunça görkezilýän maliýe borçnamalary boýunça göterim çykdajylary:		
Çekilen serişdeler boýunça	710,294	656,175
Müşderileriň serişdeleri boýunça	13,159	10,776
Banklardaky serişdeler boýunça	5,590	4,277
	<u>729,043</u>	<u>671,228</u>
Göterimler hasaplanylýan aktiwler boýunça hümmetiň gaçmagynyň öňüni almak üçin ätiýaçlygyň emele gelmegine çenli arassa göterim girdejisi	<u>760,926</u>	<u>341,827</u>

6. GARAŞYLYAN KARZ ÝITGILERINE ÄTIÝAÇLYK

Müşderilere berlen karzlar boýunça garaşylyan karz ýitgileri üçin ätiýaçlyklaryň hereketi barada maglumat aşakdaky görnüşde görkezilen:

	Müşderilere berlen karzlar boýunça GKÝ	Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri boýunça GKÝ	Banklardaky serişdeler boýunça GKÝ
2021 ý. 31-nji dekabry ýagdaýyna	208,944	7,191	13,640
Ätiýaçlyklary dikeltmek	(407)	(752)	(523)
2022 ý. 31-nji dekabry ýagdaýyna	208,537	6,439	13,117
Ätiýaçlyklary emele getirmek/(dikeltmek)	62,818	7,569	(1,719)
2023 ý. 31-nji dekabry ýagdaýyna	271,355	14,008	11,398

7. KOMISSION GIRDEJILERI WE ÇYKDAJYLARY

2023-nji we 2022-nji ýylaryň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyllar üçin Bankyň komission girdejileri we çykdaýlary aşakdaky görnüşde görkezilen:

	2023 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin	2022 ý.31-nji dekabry dekabrynda tamamlanan ýyl üçin
Komission girdejileri		
Daşary ýurt walýutasyny satyn-almak/satmak boýunça hyzmatlar üçin	26,707	19,040
Halkara tölegleri geçirmek hyzmatlary üçin	16,746	10,819
Berlen akkreditiwler we kepillikler boýunça	14,989	6,933
Kassa amallary boýunça	13,827	11,905
Ýol çekleri we bank kartoçkalary bilen hyzmatlar üçin	9,006	10,012
Ulanylmadyk karz ugurlary üçin	3,536	6,017
Müşderileriň goýumlaryny kabul etmek, bank hasaplaryny açmak we ýöretmek boýunça hyzmatlar üçin	1,279	1,113
	86,090	65,839
	2023 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin	2022 ý.31-nji dekabry dekabrynda tamamlanan ýyl üçin
Komission çykdaýlary		
Ýol çekleri we bank kartoçkalary bilen hyzmatlar üçin	8,605	6,467
Pul geçirimleri boýunça	6,661	5,293
Gaýry	3,727	5,898
	18,993	17,658

8. PEÝDA SALGYDY

Bank Maliýe hasabatlylygynyň Halkara ünlülerinden tapawutlanyp biljek Türkmenistanyň salgyt kanunlarynyň talaplaryna laýyklykda amala aşyrylýan salgyt hasabynyň berlenleri esasynda bolup geçýän

döwür üçin salgyt boýunça hasaplamalary taýýarlaýar. 2023-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl boýunça Türkmenistanyň çäklerinde peýda salgydyň stawkasy 52.1 göterime deň boldy.

Çykdaýlaryň käbir görnüşleriniň salgyt salma maksatlary üçin hasaba alynmaýanlyklary sebäpli hem-de salgyt salynmaýan girdejiniň bar bolmagy zerarly, Bankda belli bir hemişelik salgyt aratapawutlary döreýär.

Gaýra goýlan salgyt maliýe hasabatlylygynyň maksady üçin aktiwleriň we borçlaryň hasaba alyş gymmatynyň we salgyt salma maksady bilen kesgitlenýän möçberiniň arasynda döreýän wagt aratapawutlarynyň sap salgyt täsirini (effektini) aýan edýär. 2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna bar bolan wagt aratapawutlary, esasan-da, girdejileriň we çykdaýlaryň dürli hasaba alyş usullary, şeýle hem käbir aktiwleriň we borçnamalaryň hasaba alyş gymmaty bilen baglydyr.

	2023 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin	2022 ý.31-nji dekabry dekabrynda tamamlanan ýyl üçin
Häzirki peýda salgydy boýunça çykdaýlar	494,815	252,387
Gaýra goýlan peýda salgydy boýunça tygşytlama	<u>(32,999)</u>	<u>(112,591)</u>
Peýda salgydy boýunça çykdaý	<u>461,816</u>	<u>139,796</u>

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyllarda salgytlaryň tölenilmeği boýunça çykdaýlaryň we buhgalterçilik hasaby boýunça peýdanyň arasyndaky baglanyşyk aşakdaky görnüşde beýan edilýär:

	2023 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin	Salgydyň effektiv stawkasy (%)	2022 ý.31-nji dekabry dekabrynda tamamlanan ýyl üçin	Salgydyň effektiv stawkasy (%) налора
Salgyt salmadan öňki peýda	<u>701,070</u>		<u>348,535</u>	
Kesgitlenen stawka boýunça salgyt	365,257	52.1%	181,587	52.1%
Hemişelik aratapawutlardan emele gelýän salgyt täsiri (effekt)	<u>96,559</u>	14%	<u>(41,791)</u>	-12.0%
Peýda salgydy boýunça çykdaý	<u>461,816</u>		<u>139,796</u>	

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna wagt aratapawutlaryndan emele gelýän salgyt täsiri (effekt) aşakdaky görnüşde beýan edilýär:

	2023 ý. 31-nji dekabry	2022 ý. 31-nji dekabry
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan aktiwler:		
Müşderilere berlen karzlar boýunça garaşylýan karz ýitgilerine ätiýaçlyk	296,760	228,093
Göterim girdejileri	<u>116,652</u>	<u>96,641</u>
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan aktiwleriň jemi	<u>413,412</u>	<u>324,734</u>
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan borçnamalar:		
Göterim girdejileri	-	-
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan borçnamalaryň jemi	<u>-</u>	<u>-</u>
Arassa gaýra goýlan salgyt aktiwleri	<u>413,412</u>	<u>324,734</u>
Kesgitlenen stawka boýunça arassa gaýra goýlan salgyt aktiwleri	<u>215,388</u>	<u>169,186</u>
Gaýra goýlan aktiwleriň hümmetiniň gaçmagynyň ätiýaçlygy hasaba almazdan	<u>(43,078)</u>	<u>(29,875)</u>
	<u>172,310</u>	<u>139,311</u>

Salgyt hasaby we bu maliýe hasabatlylygyň arasyndaky wagt aratapawutlary, şeýle hem aşadaky netijesinde, 2023-nji we 2022-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna gaýra goýlan salgyt aktiwlerine getirýärler:

	2022 ý. 31-nji dekabry	Girdejiler ýa-da ýitgiler barada hasabatda ykrar edildi	Maýanyň düzümünde ykrar edildi	2023 ý. 31-nji dekabry
Wagt aratapawutlar:				
Müşderilere berlen karzlar boýunça garaşylýan karz ýitgilerine ätiýaçlyk	118,836	35,776	-	154,612
Göterim girdejileri	50,350	10,426	-	60,776
Gaýra goýlan aktiwleriň hümmetiniň gaçmagynyň ätiýaçlygy hasaba almazdan	(29,875)	(13,203)	-	(43,078)
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan aktiwleriň jemi	139,311	32,999	-	172,310

	2021 ý. 31-nji dekabry	Girdejiler ýa-da ýitgiler barada hasabatda ykrar edildi	Maýanyň düzümünde ykrar edildi	2022 ý. 31-nji dekabry
Wagt aratapawutlar:				
Müşderilere berlen karzlar boýunça garaşylýan karz ýitgilerine ätiýaçlyk	44,192	74,644	-	118,836
Göterim girdejileri	(17,472)	67,822	-	50,350
Gaýra goýlan aktiwleriň hümmetiniň gaçmagynyň ätiýaçlygy hasaba almazdan	-	(29,875)	-	(29,875)
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan aktiwleriň jemi	26,720	112,591	-	139,311

9. PUL SERIŞDELERI WE OLARYŇ EKWIWALENTLERI

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň maliýe ýagdaýy barada hasabatynyň düzümine girýän pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri barada maglumat:

	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry
Türkmenistanyň Merkezi bankynda alnyp barylýan gündelik hasaby	3,343,989	3,906,755
Kassadaky pul serişdeler	53,585	245,941
Garaşylýan karz ýitgileri üçin ätiýaçlygy aýyrmak bilen	(14,008)	(6,439)
	3,383,566	4,146,257

Pul serişdeleriniň hereketiniň hasabatynda getirilen pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri aşadaky komponentleri öz içine alýarlar:

	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry
Kassadaky we Türkmenistanyň Merkezi bankyndaky pul serişdeleri	3,383,566	4,146,257
Başga banklardaky korrespondent hasaplary (Bellik 10)	15,130,057	9,109,424
Türkmenistanyň Merkezi bankyndaky hökmany ätiýaçlygy hasaba almazdan	(665,372)	(293,664)

	17,848,251	12,962,017
--	------------	------------

10. BANKLARDAKY SERIŞDELER

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna banklardaky serişdeler aşakdaky ýaly görkezilen:

	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry
Depozitler	10,164,874	7,903,936
Beýleki banklardaky korrespondent hasaplar	5,539,901	1,835,253
Banklara we gaýry maliýe edaralaryna berlen karzlar	483,285	426,407
Garaşylýan karz ýitgileri üçin ätiýaçlygy hasaba almazdan	(11,398)	(13,117)
	16,176,662	10,152,479

11. MÜŞDERILERE BERLEN KARZLAR

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna müşderilere berlen karzlar aşakdaky ýaly görkezilen:

	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry
Korporativ müşderilere berlen karzlar	11,383,840	13,461,503
Kiçi we orta kärhanalara berlen karzlar	234,026	219,165
Sarp ediş karzlar	465,677	590,459
Müşderileriň karzlary boýunça administrativ gatançlarynyň amortizasiýa edilmedik bölegi	(145,286)	(229,643)
Garaşylýan karz ýitgileri üçin ätiýaçlygy hasaba almazdan	(271,355)	(208,537)
	11,666,903	13,832,947

Aşakda karzlama sektorlary barada maglumat getirilendir:

	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry
Energetika	2,825,018	2,554,435
Nebit we gaz	2,660,965	4,750,578
Ulaglar	2,241,777	1,881,570
Himiýa senagaty	1,972,447	2,492,501
Oba hojalyk	898,919	1,071,341
Fiziki şahslar	465,677	590,459
Aragatnaşyk	250,151	114,606
Dokma senagaty	43,519	5,886
Gaýry	725,071	809,751
Müşderileriň karzlary boýunça administrativ gatançlarynyň amortizasiýa edilmedik bölegi	(145,286)	(229,643)
Garaşylýan karz ýitgileri üçin ätiýaçlygy hasaba almazdan	(271,355)	(208,537)
	11,666,903	13,832,947

Müşderilere berlen karzlar boýunça girew bilen üpjün etmeklik barada maglumat:

	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry
Kepillikler we zamunlyklar bilen üpjün edilen karzlar	11,264,645	13,163,649
Gozgalmaýan emlägiň girewi bilen üpjün edilen karzlar	219,759	12,415
Gaýry karzlar	599,140	1,095,063
Müşderileriň karzlary boýunça administratiw gatançlarynyň amortizasiýa edilmedik bölegi	(145,286)	(229,643)
Garaşylýan karz ýitgileri üçin ätiýaçlygy hasaba almazdan	<u>(271,355)</u>	<u>(208,537)</u>
	<u>11,666,903</u>	<u>13,832,947</u>

Aşakdaky tablisada 2023-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna amortizirlenen baha boýunça bahalandyrylýan, müşderilere berlen karzlaryň (ssudalaryň) hili barada maglumat görkezilen. Görkezilen möçberler hümmetiň gaçmagyny hasaplamak üçin ulanylýan bahalandyryş tapgyrlaryň çäklerinde maliýe aktiwleriň jemi balans bahasyny görkezýärler.

	12 aýyň dowamynda GKÝ	Tutuş möhletiň dowamynda GKÝ – hümmeti gaçmadyk karzlar	Tutuş möhletiň dowamynda GKÝ – hümmeti gaçan karzlar	Jemi
Korporativ müşderilere berlen karzlar (ssudalar)				
Döwürde ykrar edilen aktiwler	<u>3,297,633</u>	-	-	<u>3,297,633</u>
1-nji Derejä geçmek	80,509	(80,509)	-	-
2-nji Derejä geçmek	(147,119)	147,119	-	-
3-nji Derejä geçmek	(3,165)	-	3,165	-
Üzülen aktiwler (hasapdan aýrylanlardan başga)	<u>(5,510,749)</u>	<u>(462)</u>	<u>(58,715)</u>	<u>(5,569,926)</u>
2022-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna	<u>13,096,424</u>	<u>565,567</u>	<u>18,677</u>	<u>13,680,668</u>
Döwürde ykrar edilen aktiwler	<u>459,992</u>	-	-	<u>459,992</u>
1-nji Derejä geçmek	171,819	(171,819)	-	-
2-nji Derejä geçmek	(1,316,579)	1,366,579	-	50,000
3-nji Derejä geçmek	(71,379)	(315,860)	387,239	-
Üzülen aktiwler (hasapdan aýrylanlardan başga)	<u>(2,619,215)</u>	<u>(6,907)</u>	<u>(2,749)</u>	<u>(2,628,871)</u>
2023-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna	<u>9,721,062</u>	<u>1,437,560</u>	<u>403,167</u>	<u>11,561,789</u>
2022-nji ýylyň 1-nji ýanwar ýagdaýyna sarp ediş maksatlaryna berlen karzlar (ssudalar)				
	<u>153,576</u>	-	-	<u>153,576</u>
Döwürde ykrar edilen aktiwler	<u>491,988</u>	-	-	<u>491,988</u>
1-nji Derejä geçmek	-	-	-	-
2-nji Derejä geçmek	-	-	-	-
3-nji Derejä geçmek	-	-	-	-

Üzülen aktiwler (hasapdan aýrylanlardan başga)	(55,105)	-	-	(55,105)
2022-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna	590,459	-	-	590,459
Döwürde ykrar edilen aktiwler	147,990	-	-	147,990
1-nji Derejä geçmek	-	-	-	-
2-nji Derejä geçmek	-	-	-	-
3-nji Derejä geçmek	-	-	-	-
Üzülen aktiwler (hasapdan aýrylanlardan başga)	(216,694)	-	-	(216,694)
2023-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna	521,755	-	-	521,755
Müşderilere berlen karzlaryň (ssudalaryň) jemi	10,242,817	1,437,560	403,167	12,083,544

12. MAÝA GOÝUMLAR

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň maýa goýumlary aşakdaky görnüşde görkezilen:

	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry		2022-nji ýylyň 31-nji dekabry	
	Eýeçilik paýy/ göterim stawkasy	Möçber	Eýeçilik paýy/ göterim stawkasy	Möçber
Gaýry jemlenen girdejiniň üsti bilen adalatly baha boýunça hasap edilen maýa goýum gymmatly kagyzlary:				
HJ «Tolkun»	20%	63,612	20%	51,643
HJ «Ýelken»	12%	33,400	12%	33,400
ÝGPJ «Türkmen maýa goýum kompaniýasy»	50%	28,000	50%	28,000
HJ «Hazar»	9.50%	21,475	9.50%	21,475
HJ «Şapak»	20%	16,826	20%	16,826
HJ «Hazyna»	11.70%	6,221	11.70%	6,221
PTB «Senagat»	1.30%	1,814	1.30%	1,814
Peýda ýa-da ýitgileriň üsti bilen adalatly baha boýunça hasap edilen maýa goýum gymmatly kagyzlary:				
Visa Inc. paýnamalary		22,359		17,873
Amortizasiýa baha boýunça hasap edilen maýa goýum gymmatly kagyzlary:				
Döwlet obligasiýalary		45		45
Gaýry		13		13
		193,765		177,310

Bank käbir kompaniýalarda uly paýlara eýe bolsa-da, bu kompaniýalaryň maliýe hasabatlary mäkämleşdirilmeyär we paýly gatnaşyk usuly ulanylmayar. Bu bolsa, Bankyň bu kompaniýalarda düýpli täsiriniň we gözegçiliginiň ýoklugy bilen şertlenýär. Türkmenistanyň bazarynda bu we şuna meňzeş aktiwler

üçin işjeň bazaryň we geleşikleriň ýoklugy sebäpli, maýa goýumlary taryhy bahasy boýunça görkezmek hasaba alyşyň iň çemeli usuly bolup durýar.

13. BANKLARYŇ SERIŞDELERI

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň serişdeleri aşakdaky görnüşde görkezilen:

	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry
Karzarlar we zaýomlar	341,229	328,728
Beýleki banklaryň korrespondent hasaplary	147,338	47,859
	<u>488,567</u>	<u>376,587</u>

14. MÜŞDERILERIŇ SERIŞDELERI

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň müşderileriniň serişdeleri aşakdaky görnüşde görkezilen:

	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry
Talap edilýänçä hasaplar	18,927,064	14,299,045
Gyssagly depozitler	1,301,518	999,242
	<u>20,228,582</u>	<u>15,298,287</u>

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna müşderileriň serişdeleri boýunça hasaplanan göterimleriň möçberleri, deňşlilikde, 13,745 we 11,643 müň manada deň boldy.

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna müşderileriň, deňşlilikde, 1,003,630 müň manat we 646,560 müň manat möçberindäki serişdeleri zaýomlar boýunça we şertli borçnamalara deňişli bolan gaýry amallar boýunça üpjünçilik hökmünde ulanyldy.

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna 15,235,410 müň manat möçberindäki 4 müşderiniň we 12,486,064 müň manat möçberindäki 4 müşderiniň serişdeleri, deňşlilikde, aýratynlykda ep-esli konsentrasiýa görnüşinde boldylar, ýagny, maýadan 10%-den ýokary geçdiler.

15. ALNAN ZAÝOMLAR

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň alan zaýomlary aşakdaky görnüşde görkezilen:

	Walýuta	Berilen senesi/ üzülen senesi	2023 ý. 31-nji dekabry	2022 ý. 31-nji dekabry
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	17.10.2014- 15.06.2028	1,825,569	2,232,771
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	24.10.2014- 15.06.2028	1,031,802	1,261,091
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýapon ýenasy	24.10.2014- 15.06.2028	416,841	547,608
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	12.07.2018- 15.08.2029	364,428	393,137
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýewro	24.10.2014- 15.06.2028	297,435	350,607
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýapon ýenasy	12.07.2018- 15.08.2029	218,047	252,776

Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	29.05.2014-15.03.2024	215,956	647,879
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýapon ýenasy	12.09.2013-15.06.2026	92,117	138,617
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Agentligi	Ýapon ýenasy	24.12.1997-20.12.2027	21,599	29,020
Aziýanyň Ösüş banky	ABŞ-nyň dollary	15.11.2018-15.05.2043	1,638,235	1,294,813
ING Bank N.W., Ýaponiýa	ABŞ-nyň dollary	30.12.2021-30.12.2028	140,057	42,495
ING Bank N.W., Ýaponiýa	ABŞ-nyň dollary	31.08.2023-31.12.2027	10,593	-
ING Bank N.W., Ýaponiýa	ABŞ-nyň dollary	30.12.2021 - 30.12.2028	70,026	67,942
Eksim Bank, Koreýa	ABŞ-nyň dollary	29.05.2014-15.03.2024	541,132	1,613,692
Kommerzbank, Frankfurt	Ýewro	11.08.2019-30.09.2027	298,246	355,907
Kommerzbank, Frankfurt	Ýewro	23.02.2018-30.06.2026	146,542	197,828
Kommerzbank, Frankfurt	Ýewro	08.05.2017-06.10.2025	96,621	138,991
Kommerzbank we Kredit, Suiss, Tsýurih	ABŞ-nyň dollary	15.08.2019-15.08.2027	425,977	539,639
Dir Kredit, ABŞ	ABŞ-nyň dollary	15.03.2021 - 15.11.2027	300,594	346,019
Dir Kredit, ABŞ	ABŞ-nyň dollary	11.09.2019-15.10.2025	173,432	290,127
Dir Kredit, ABŞ	ABŞ-nyň dollary	20.10.2022 - 08.12.2028	145,099	-
Dir Kredit, ABŞ	ABŞ-nyň dollary	02.07.2020-15.05.2025	77,267	110,270
Dir Kredit, ABŞ	ABŞ-nyň dollary	06.02.2020-15.11.2025	42,619	63,905
Dir Kredit, ABŞ	ABŞ-nyň dollary	17.03.2017-05.06.2023	-	19,394
Kommerzbank, Frankfurt	Hytaý ýuany	13.12.2009-21.09.2029	74,435	88,941
Kommerzbank, Frankfurt	Hytaý ýuany	23.12.2009-21.09.2029	70,068	83,722
Kommerzbank, Frankfurt	Hytaý ýuany	23.12.2009-21.03.2030	62,333	73,661
Kommerzbank, Frankfurt	Hytaý ýuany	23.11.2011-21.03.2032	49,344	56,483
Kommerzbank, Frankfurt	Hytaý ýuany	01.03.2007-21.03.2027	30,650	40,360
Kommerzbank, Frankfurt	Hytaý ýuany	01.03.2007-21.03.2027	20,438	26,912
Kommerzbank, Frankfurt	Hytaý ýuany	13.12.2006-13.12.2026	20,162	26,630
Kommerzbank, Frankfurt	Hytaý ýuany	18.05.2006-21.03.2026	15,717	22,537
Abu-Dhabiniň Ösüş gaznasy	BAE dirhamy	10.06.2021 - 10.12.2035	57,607	-
Abu-Dhabiniň Ösüş gaznasy	BAE dirhamy	10.06.2021 - 10.12.2035	6,571	-
Halkara OPEK Ösüş ganazsy	ABŞ-nyň dollary	01.05.2020-11.09.2025	14,440	22,688
Hytaýyň Ösüş Banky	Hytaý ýuany	16.07.2005-31.12.2024	2,461	5,041
Inteza Sanpaolo AO	Ýewro	14.03.2022 - 24.03.2028	40,935	-
Bank Monte Dei Paski Di Siena S.p.A., Italiýa	Ýewro	18.03.2022-18.03.2029	38,860	1,045
Hasaplanan komission çykdaýlary			526	480

Alnan zaýomlar boýunça
administratiw gatançlaryň
amortizasiýa edilmedik bölegi

(127,650)

(227,268)

8,967,130

11,155,760

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan zaýomlara goşulan hasaplanan göterimleriň möçberi, degişlilikde, 78,903 we 96,869 тыс müň manada deň boldy.

2023-nji we 2022-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bank, hususy pudagy ösdürmek üçin Yslam korporasiýasy bilen baglaşylan 10 000 müň ABŞ dollary möçberinde agentlik şertnamasynyň şertlerine, we OPEK Halkara Ösüş Gaznasy bilen baglaşylan 10 000 müň ABŞ dollary möçberinde karz şertnamasynyň şertlerine laýyklykda maliýe kowenatlary berjaý etmäge borçlanýardy.

Bank, hususy pudagy ösdürmek üçin Yslam korporasiýasyna we OPEK Halkara Ösüş Gaznasyna maliýe şertnamalarynyň berjaý edilişi barada zygydlerli hasabat berýär. 2023-nji we 2022-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna karz berijiler tarapyndan düýpli bellikler berilmändir.

Türkmenistanyň Merkezi banky tarapyndan aşakdaky normatiwleriň berjaý edilmegi tabşyryldy:

- 1-nji derejedäki maýanyň (H1.1) azyndan 7% ýeterligi;
- 2-nji derejedäki maýanyň (H1.2) azyndan 10% ýeterligi;
- Gündelik likwidlik (H2) azyndan 60%;
- Bir bada (gysga wagtlaýyn) likwidlik (H3) azyndan 35%;
- Umumy likwidlik (H4) azyndan 25%;
- Bir karz alyjy üçin töwekgelçiligiň iň ýokary möçberi (H5) 20%-den ýokary däl;
- Iri karzlaryň maýa bolan gatnaşygy (H6) ne более 8 esseden ýokary däl; şeýle hem
- Beýleki ýuridik şahslaryň paýnamalaryny satyn almak üçin hususy serişdeleriň ulanylmagy (H8) maksimum 25%.

Bankyň döwlet maksatnamalaryny maliýeleşdirmäge gatnaşýandygy sebäpli düzgünleşdiriji tarapyndan bir karz alyjy üçin töwekgelçiligiň maksimal möçberi we iri karz töwekgelçilikleriň maksimal möçberi boýunça normatiwlerden geçmäge rugsat berilýär. Bank Türkmenistanyň Merkezi bankynyň barlaglarynyň geçirilmegine, şol sanda maliýe normatiwleriň ýerine ýetirilmegi üçin barlaglaryň wagtly-wagtynda geçirilmegine sezewar bolýar. Düzgünleşdiriji tarapyndan nägilelikler bildirilmedi.

Alnan zaýomlardaky hereket aşakdaky ýaly görkezilýär:

	Alnan zaýomlar
2021 y. 31-nji dekabry	<u>12,921,390</u>
Gelip düşmeler	1,549,291
Göterimleriň hasaplanmagy	656,175
Esasy berginiň tölenmegi	(3,081,850)
Göterimleriň tölenmegi	(566,999)
Alyşçalyş nyrh tapawudy	<u>(322,247)</u>
2022 y. 31-nji dekabry	<u>11,155,760</u>
Gelip düşmeler	858,983
Göterimleriň hasaplanmagy	710,294
Esasy berginiň tölenmegi	(3,089,288)
Göterimleriň tölenmegi	(598,749)
Alyşçalyş nyrh tapawudy	<u>(69,870)</u>
2023 y. 31-nji dekabry	<u><u>8,967,130</u></u>

16. ESASLYK MAÝA

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Türkmenistanyň Hökümeti Bankyň ýeke-täk eýesi bolup durýar. Her ýylda Bankyň esaslyk maýasy Bankyň Müdiriýetiniň çözümleri esasynda dowam edýän ýylyň peýdasyny paýlamagyň hasabyna ýokarlandyrylýar. 2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna esaslyk maýa, deňleşlikde, 1,134,956 müň manada we 1,014,457 müň manada deň boldy, hem-de esaslyk maýa peýdanyň paýlanylmagy, deňleşlikde, 120,499 müň manada we 115,290 müň manada deň bolup durýar.

17. ŞERTLI MALIÝE BORÇNAMALAR

Karz häsiýetli borçnamalar

Gündelik işiniň barşynda Bank öz müşderilerine karz ugurlaryny berýär, olar boýunça barlag belli bir möhletli dowamynda geçirilip biliner. Şu karz ugurlarynyň ulanylmadyk galyndylary balansdan daşary hasaplarda göz önünde tutulýarlar hem şu borçnamalaryň möçberi 2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna aşakda görkezilen:

	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry
Karz ugurlarynyň ulanylmadyk bölegi	1,084,008	1,936,859
Akkreditiwler	1,588,714	938,044
	<u>2,672,722</u>	<u>2,874,903</u>

Düýpli harajatlar boýunça borçnamalar

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň düýpli harajatlar boýunça borçnamalary ýokdy.

Kazyýet hak islegleri

Hasabat senesi ýagdaýyna Bank özüniň garşysyna gozgalan kazyýet işlerine garamaklyga çekilmedi.

Salgyt salnysy

Türkmenistanyň salgyt kanunlarynda dürli düşündirişler berilýär we ol üýtgetmelere sezewar edilen.

Ýolbaşçylaryň pikiri boýunça, hasabat seneleriň ýagdaýyna kanunlaryň degişli düzgünleri olar tarapyndan dogry düşündirilene, we Bankyň ýagdaýy salgyt kanunlarynyň nukdaýnazaryndan, durnukly bolup galar.

Ykdysady ýagdaý

Bankyň esasy ykdysady işleri Türkmenistanda amala aşyrylýarlar, şol sebäpli, Bankyň adaty maliýe we ykdysady töwekgelçiliklerine duçar bolujylygy ösýän bazarlar üçin mahsus we häsiýetli bolup durýar. Ýurduň ykdysadyýetiniň ösmegi sebäpli we emele gelýän hakykatlary göz önünde tutup, hukuk, salgyt we kadalaşdyryjy kanunçylygy takykklamalar hem goşmaçalar babatynda kämilleşdirilmegini dowam edýär.

Maliýe aktiwleriň öwez dolup bilijiligi

2023-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň maliýe aktiwleri 31,319,337 müň manada deň boldy (2022-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna 28,205,961 müň manat). Şu maliýe aktiwleriň yokary derejede öwez dolup bilijiligi dürli ýurtlarda ykdysady durnuklylygy gazanmak üçin görülyän fiskal we gaýry çäreleriň netijeliligine, ýagny, Bankyň gözegçiliginde bolmadyk hadysalara baglydyr. Maliýe aktiwleriň öwez dolup bilijiligi hasabat senesine bar bolan şertler esasynda Bank tarapyndan kesgitlenilýär. Bankyň ýolbaşçylary bar bolan ýagdaýlara we maglumatlara esaslanyp, häzirki wagtda maliýe aktiwleri üçin goşmaça ätiýaçlyklary döretmek üçin zerurlygynyň ýokdugyny hasap edýär.

Amal gursawy

Has ösen bazarlardan tapawutlylykda, ösýän ýurtlaryň bazarlary dürli töwekgelçilikleriň, şol sanda ykdysady, hukuk we kanunçylyk töwekgelçilikleriniň täsirine sezewar edilen. Türkmenistanyň geljekki ösüş ugry köp babatda ykdysady, salgyt we pul-karz syýasatynyň ulanylýan çäreleri, şeýle hem kadalaşdyryjy-hukuk binýadynyň üýtgemeleri bilen kesgittenilýär.

Şu maliýe hasabatlylygy şu kesgitsizligiň geljekde çözülmegi sebäpli zerur bolup biljek haýsydyr düzedişleri öz içine almaýar. mümkin düzedişler olaryň görkezilmegi aýdyň bolan, we olaryň san möçberlerine baha bermek mümkin bolan döwründe olar hasabatlylyga girizilip biliner, hem-de olaryň san möçberlerine baha bermek mümkin bolup biler.

18. BAGLANÝŞKLY TARAPLAR BILEN AMALLAR

Her mümkin baglanyşkly tarapa garalanda diňe bir olaryň hukuk görnüşine däl-de, eýsem gatnaşyklarynyň mazmunyna esasy üns berilýär. Bankyň esasy gözegçilik tarapy döwlet bolup durýandygy sebäpli, döwlet bölegine degişli beýleki kärhanalar bilen amallar jikme-jik aýdyňlaşdyrmagy talap etmeýärler. Bankyň baglanyşkly taraplarynyň sanawyna Bankyň Müdiriýetiniň agzalary, şeýle hem olaryň ýakyn garyndaşlary girýärler.

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyllary ýagdaýyna maliýe ýagdaýy barada hasabatda baglanyşkly taraplaryň amallary esasynda ýüze çykan möçberler görkezilen:

	2023 ý. 31-nji dekabry			2022 ý. 31-nji dekabry		
	Baglanyşkly taraplar bilen amallar	Ortaça ölçenen stawka	Maliýe hasabatlylygyň maddalaryna laýyklykda topar boýunça jemi	Baglanyşkly taraplar bilen amallar	Ortaça ölçenen stawka	Maliýe hasabatlylygyň maddalaryna laýyklykda topar boýunça jemi
Aktiwler:						
Müşderilere berlen karzlar	115	10.00%	11,666,903	121	10.00%	13,832,947

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyllary ýagdaýyna peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdejiler barada hasabatda baglanyşkly taraplaryň amallary esasynda ýüze çykan möçberler görkezildi:

	2023 ý. 31-nji dekabryna tamamlanan ýylyna		2022 ý. 31-nji dekabryna tamamlanan ýylyna	
	Baglanyşkly taraplar bilen amallar	Maliýe hasabatlylygyň maddalaryna laýyklykda topar boýunça jemi	Baglanyşkly taraplar bilen amallar	Maliýe hasabatlylygyň maddalaryna laýyklykda topar boýunça jemi
Amallar çykadjylar:				
Esasy dolandyryş işgärlere hak tölegleri		1,339		20,438
		20,865	1,123	

Baglanyşkly taraplaryň gatnaşyklary baradaky maglumat aşakdaky ýaly görkeziýär:

MALIÝE ÝAGDAÝY BARADAKY HASABAT

	Kontragent	Taraplaryň baglanyşygy
Müşderilere berilen karzlar	Fiziki şahslar	Bankyň ýolbaşçylary

**PEÝDA ÝA-DA ÝITGILER WE GAÝRY JEMLENEN
GIRDEJI BARADAKY HASABAT****Kontragent****Taraplaryň
baglanyşygy**

Esasy dolandyryş işgärlere hak tölegleri

Fiziki şahslar

Bankyň ýolbaşçylary

19. MAÝANY DOLANDYRMAK

Bank öz işiniň dowam etdirilmegini üpjün etmek üçin maýany dolandyrýar, karz serişdeleriň we öz maýasynyň gatnaşygyny optimizirlemek arkaly peýdany köpeldýär.

Maýanyň düzümi Bankyň ýolbaşçylary tarapyndan yzygiderli gözden geçirilýär. Bu gözden geçirilişiň dowamynda maýanyň bahasyny we maýanyň her synpy bilen baglanyşykly töwekgelçilikleri seljerýär. Ýolbaşçylaryň teklipleri esasynda, bank paýlanylmadyk peýdanyň goşmaça kapitalizasiýasy, goşmaça karz serişdeleriň çekilmegi ýa-da bar bolan karzlaryň tölenilmegi arkaly maýanyň gurluşyny düzedýär.

20. PRUDENSIAL TALAPLAR

Maýanyň ýeterligini üpjün etmek maksady bilen, kesgitlenen mukdarlaýyn görkezijilere laýyklykda, Bank maýanyň umumy möçberiniň, töwekgelçiligi göz önünde tutup, ölçenen aktiwleriň umumy möçberine bolan gatnaşygynyň iň pes möçberlerine we normatiwlerine degişli bolan talaplary yerine ýetirmäge borçly.

Normatiw hümmetiň gaçmagynyň önüni almak üçin goşmaça ätiýaçlygy hasaba almazdan, aktiwler we balansdan daşary borçnamalar üçin töwekgelçilige aşakda görkezilen baha bermeleri ulanyp, Türkmenistanyň Merkezi banky tarapyndan bellenen düzgünlere laýyklykda hasaplanylady.

Atlandyryşyň beýany	Baha beriş stawkasy
TMB-daky pul serişdeler we hasaplar	0%
YHÖG ýurtlaryň döwlet bergi gymmatly kagyzlary we bergi gymmatly kagyzlary	0%
Döwlet kepillikleri ýa-da altyn bilen üpjün edilen karzlar (ssudalar)	0%
YHÖG ýurtlaryň banklaryndaky serişdeler we banklaryň kepillikleri bilen üpjün edilen aktiwler	20%
Banklarda 1 ýyla çenli serişdeler	20%
Ýerli kompaniýalaryň we ýerli ygtyýarly edaralaryň bergi gymmatly kagyzlary	20%
Ýerli kompaniýalaryň bergi gymmatly kagyzlar görnüşündäki kepillikleri bilen üpjün edilen karzlar (ssudalar) karzlary (ssudalary)	20%
Hökümetiň çözgüdi esasynda uzaldylan karzlar (ssudalar)	20%
Ipoteka zaýomlary	50%
Müşderilere berlen karzlar (ssudalar)	100%
Gaýry aktiwler	100%

Bankyň maýasynyň hakyky möçberi we koeffisiýentleri aşakda görkezilen:

	2023 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin	2022 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin
Maýanyň hereketi		
Ýylyň başyna	1,756,612	1,547,873
Umumy jemi girdeji	239,254	208,739
Ýylyň ahyryna	1,995,866	1,756,612
	2023 ý. 31-nji dekabry	2022 ý. 31-nji dekabry
Regulýativ maýanyň düzümi:		
Birinji derejeli maýa:		
Bankyň hususy maýasy	1,134,956	1,014,457
Paýlanylmadyk peýda	844,125	724,515
Maddy däl aktiwleriň arassa balans bahasyny aýyrmak bilen	(171,348)	(159,379)
Ikinji derejeli maýa:		
Gaýtadan baha bermek boýunça ätiýaçlyklar	16,785	17,640
Regulýativ maýanyň jemi	1,824,518	1,597,233
Töwekgelçiligi göz önünde tutup, ölçenen aktiwler	4,147,504	2,830,149

Bankyň maýasynyň möçberi we maýanyň barabarlyk koeffisienti aşakdaky ýaly görkezilendir:

Möçber we maýanyň gatnaşygy	Hakyky möçber	Maýanyň ýeterliginiň maksatlary üçin	Maýanyň ýeterliginiň maksatlary üçin gatnaşyk	Iň pes talap edilýän gatnaşyk
2023 ý. 31-nji dekabry ýagdaýyna				
Hususy maýanyň jemi	1,995,866	1,824,518	44.0%	10%
Birinji derejeli maýa	1,979,081	1,807,733	43.6%	7%
Ikinji derejeli maýa	16,785	16,785		
2022ý. 31-nji dekabry ýagdaýyna				
Hususy maýanyň jemi	1,756,612	1,597,233	56.4%	10%
Birinji derejeli maýa	1,738,972	1,579,593	55.8%	7%
Ikinji derejeli maýa	17,640	17,640		

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna maýanyň barabarlygyny hasaplamak maksatlary üçin kesgitlenen umumy maýa birinji derejeli maýadan ybaratdy.

21. TÖWEGELÇILIGI DOLANDYRMAKLYK SYÝASATY

Töwekgelçilikleri dolandyrmaklyk Bankyň işlerinde wajyp orny tutýar. Bankyň işlerine mahsus bolan esasy töwekgelçilikler şulary öz içine alýar:

- Karz töwekgelçiligi;
- Amallar töwekgelçiligi;
- Likwidligiň töwekgelçiligi;
- Bazar töwekgelçiligi.

Töwekgelçilikleri dolandyrmagyň täsirli we netijeli syýasatyny üpjün etmek üçin Bank töwekgelçilikleri dolandyrmagyň esasy ýörelgelerini kesgitledi. Olaryň esasy maksady Banky düýpli töwekgelçiliklerden

goramakdan we oňa meýilleşdirilen görkezijileri gazanmaga ýardam bermekden ybarat. Görkezilen ýörelgeler aşakdaky töwekgelçilikleriň dolandyrylmagynda Bank tarapyndan ulanylýar:

Karz töwekgelçiligi

Bank karz töwekgelçiligine, ýagny, maliýe gurally boýunça bir tarap tarapyndan borçnamalarynyň ýerine ýetirilmeginiň töwekgelçiligine, we şol sebäpli, beýleki tarapda maliýe ýitgisiniň ýüze çykmagyna sezewar edilýär.

Belli bir çäklerde töwekgelçilikleriň dolandyrylmagy we olaryň monitoringi Bankyň Ýolbaşçylary tarapyndan amala aşyrylýar. Karz amalary boýunça ähli maslahatlar (karz alyjylar üçin bellenen çäklendirmeler, ýa-da karz şertnamanyň goşmaçalary we ş.m.) ýolbaşçylar tarapyndan garalýar we tassyklanylýar. Töwekgelçilikleri dolandyrmak boýunça gündelik iş Karz administrirleme bölümi tarapyndan amala aşyrylýar.

Bank karz töwekgelçiligiň monitoringini amala aşyrmak we karz bukjasyň konsentrasiasyny çäklendirmek boýunça meseleleri öz içine alýan karz töwekgelçiliginiň dolandyrylmagy boýunça syýasatlary we amalary işläp düzdi. Bankyň karz syýasaty Müdiriýetiň Baýlygy tarapyndan garalýar we tassyklanylýar. Bank bir karz alyja ýa-da karz alyjylaryň toparyna degişlilikde, şeýle hem ykdysadyýetiň ulgamlary boýunça kabul edilýän töwekgelçiligiň möçberini çäklendirýän çäk möçberleri kesgitlemek arkaly karz töwekgelçiliginiň derejelerini düzýär. Bellenen çäk möçberlerine hakyky töwekgelçilikleriň gündelik monitoringi geçirilýär.

Karz töwekgelçiligine duçar bolujylygy karz alyjylaryň we mümkin karz alyjylaryň göterimleriň we esasy möçberiniň tölenilmegi bilen bagly bolan borçnamalar boýunça jogap bermek ukyplylygyny wagtly-wagtynda seljermekligiň esasynda, şeýle hem şol zerurlygyň ýüze çykmagynda şu karz çäk möçberleriniň üýtgemegi arkaly yzarlanýlar. Karz töwekgelçiligine duçar bolujylyk hem üpjünçiligiň, şeýle hem edara görnüşindäki taraplar we şahsy adamlar tarapyndan berilen kepillikleriň alynmagynyň üstünden düzgünleşdirilýär. Şu töwekgelçilikler hemişelik monitoringe sezewar edilýär we ýylda bir gezekden az bolmadyk döwürleýinlik bilen seljerilýär.

Bank kontragentiň görnüşi, şeýle hem töwekgelçiligiň profili bilen kesgittenilýän üç esasy segment üçin GKÝ hasaplamak üçin modelleri işläp düzdi. Segmentler töwekgelçiligiň parametrlerine baha bermek üçin ulanylýan çemeleşmeleri kesgitleýärler, emma şunda GKÝ hasaplamagyň umumy konsepsiyasy ähli üç segment üçin birmeňzeş. Şu segmentler aşakdakylary öz içine alýarlar:

1. Banklaryň bergi gymmatly kagyzlaryna maýa goýumlar we karz edaralaryndaky serişdeler (mundan beýläk “Bank” diýip atlandyrylýar);
2. Korporativ müşderilere berlen zaýomlar, şol sanda korporativ müşderilerden we döwlet kompanýalaryndan uzak möhletli debit bergisi (mundan beýläk “Korporativ zaýomlar” diýip atlandyrylýar);
3. Bölek satuw müşderilere berlen zaýomlar (“Bölek satuw zaýomlar”)

Derejelere paýlamak

MHHÜ 9 laýyklykda maliýe gurallary hümmetiň gaçmagynyň aşakdaky derejeleri boýunça klassifisirilenilýärler:

1-nji dereje: hasabat senesinde karz töwekgelçiliginiň düýpli ýokarlanma alamaty bolmadyk maliýe gurallary;

2-nji dereje: ilkişda ykrar edilen pursatyndan karz töwekgelçiliginiň düýpli ýokarlanmasy syn edilýän maliýe gurallary;

3-nji dereje: defolt wakasy bolup geçen maliýe gurallary.

Derejelere paýlamagyň kriteriýalary

Her hasabat senede aşakda berilen tertipde maliýe gurallarynyň Derejelere paýlanylmagy amala aşyrylýar. Bank karz töwekgelçiliginiň bolaýmagy mümkin ýaramazlaşmasy oňnositel irki derejede ýüze çykarylyp biliner ýaly, karz töwekgelçiliginiň derňewi üçin köp faktorly we bitewi çemeleşmäni ulanylýar. Ol Derejäniň kesgittenilmeginiň hil we mukdarlaýyn bolan ähli elýeter maglumatlary ulanmak bilen amala aşyrylýandygyny aňladýar:

1. "Defolt" düşünjani kesgitlemek

Defolt kesgitlemesine laýyk gelýän maliýe aktiwleri (aşak serediň) 3-nji Derejä klassifisirlenilýärler. Defolt kesgitlemesi möhletniň geçmegiň kriteriýalaryny hem kontragentiň tölemäge ukyplylygyny gurşap alýar:

- a. korporativ zaýomlar üçin möhletniň geçmegi: zaýom boýunça 90 günden ýokary möhletniň geçmegi.
- b. bölek satuw müşderiler üçin möhletniň geçmegi: 400 TMT-dan ýokary, möhletniň geçmegi bilen zaýom boýunça 90 günden ýokary möhletniň geçmegi.
- c. kontragentiň maliýe kynçylyklary netijesinde borçnamalary ýerine ýetirmekligiň ukypsyzlygy, mysal üçin:
 - i. göterimleri hasaplamagyň togtadylmagy/maliýe aktiw boýunça göterim stawkasynyň peseldilmegi;
 - ii. esasy berginiň hasapdan aýrylmagy;
 - iii. nominal gymmata ep-esli diskont bilen maliýe aktiwini satylymagy;
 - iv. zaýomyň azalmagyna/hasapdan aýrylmagyna/berginiň geçilmegine getirýän restrukturizasiýa;
 - v. maliýe aktiwiniň üzüliş möhletiniň ýokarlanmagy;
 - vi. esasy bergi/göterim tölegi boýunça möhletniň has giçki döwre süýşürilmegini bermek;
 - vii. Türkmenistanyň kanunlaryna laýyklykda kontragentiň batmaklygyny ykrar etmek barada hak islegi bermek;
 - viii. batmaklyk baradaky arza boýunça kontragent tarapyndan berlen hak isleg.

Korporativ zaýomlar, şeýle hem bölek satuw bukjasy üçin defolt kesgitlemesi karzyň derejesine esaslanýar. Emma korporativ bukjalar üçin defolt kesgitlemesiniň müşderiniň derejesinde kesgitenilýändiginde bazar tejribesi şeýledir, sebäbi haçan-da bir karzyň möhleti geçende, ol adatça müşderide likwidlik bilen meseleleriň ýüze çykýandygyny aňladýar, we indiki karzyň möhleti iň ýakyn wagtda geçer. Beýleki bazar tejribesi "Ýöriteleşdirilen karzlaşdyrmanyň" bukjalary üçin karzyň derejesine defolt kesgitlemesiniň ulanylyp bilinjekdiginden ybarat, sebäbi gijikdirmeler tutuş müşderi bilen däl-de, eýsem, esasan, maýa goýumlar meseleleri bilen sezewar edilen. Bankyň bukjasyň gurluşy sebäpli we eger-de bir karzyň möhleti geçende, şu müşderiniň beýleki karzynyň tiz wagtyň içinde möhleti geçen boljakdygynyň ähtimallygy pes bolmagy sebäpli.

2. Karz töwekgelçiliginiň düýpli ýokarlanmagy

- a. Banklar: karz töwekgelçiligi bilen bagly bolan sebäpler boýunça 7 günden ýokary bolan, we 90 günden ýokary bolmadyk, ýa-da CCC + daşky reytingi bilen möhletiniň geçmegi bilen aktiwler 2-nji Derejä degişli edilýärler.
- b. Korporativ müşderiler: 30 günden ýokary we 90 günden ýokary bolmadyk möhletiniň geçmegi bilen, ýa-da Bank tarapyndan standart däl diýip klassifisirlenen aktiwler 2-nji Derejä degişli edilýärler.
- c. Korporativ karzlaryň klassifikasiýasy:
 - şübheli,
 - standart däl,
 - meseleli.
- d. 12 aýyň dowamynda uzaldylan ýa-da restrukturirlenen karzlar synag möhletinde bolýarlar we 2-nji Derejä degişli edilýärler.
- e. Bölek satuw müşderiler: 400 TMT-dan ýokary möhleti geçen ýa-da Bank tarapyndan bellenen töleg 2-nji Derejä degişli edilýär.

Derejeleriň arasynda geçiş tertibi

Maliýe guralyň hereket edýän möhletiniň dowamynda öz Derejesini üýtgedip bilmeýän, satyn alnan ýa-da döredilen karz-hümmeti gaçan maliýe aktiwlerinden başga, ähli galan maliýe gurallary bir Derejededen beýlekisine erkin geçip bilýärler. Şeýlelikde, maliýe guralyň töwekgelçiliginiň profili ýaramazlaşyp bilýär,

ýagny, 1-nji Derejededen 2-nji Derejä ýa-da 1-nji Derejededen gös-göni 3-nji Derejä geçip bilýär (emma şu ýagdaýlar seýrek bolmaly), gowulanyp hem bilýärler, ýagny, maliýe guralyň pozisiýasy 3-nji Derejededen ýokary geçip bilýär. Sagaltma prosesinde maliýe guraly aşakdaky şertli döwürlerden geçýär:

1. Indiki restrukturizasiýany amala aşyrman, defolt bolup geçen maliýe gurallary: maliýe guraly tä defoltyň ähli kriteriýleri aradan aýrylýança 3-nji Derejede galýar. Maliýe guraly 2-nji Derejä geçirilip biliner, eger-de defoltyň kriteriýleri 3 (üç) zygider aýyň dowamynda bolmasa.

Soňra, eger-de şu maliýe guraly üçin, indiki üç aýyň dowamynda 2-nji Dereje üçin mahsus bolan, karz töwekgelçiligiň düýpli ýokarlanmagynyň hiç hili kriteriýleri bolmasa, maliýe guraly 1-nji Derejä geçýär

2. Indiki restrukturizasiýa bilen, defolt bolup geçen maliýe gurallary: maliýe guraly tä defoltyň ähli kriteriýleri aradan aýrylýança, emma restrukturizasiýanyň senesinden soň 12 (on iki) aýa deň bolan iň az döwürň dowamynda 3-nji Derejede galýar. Maliýe guraly 2-nji Derejä geçirilip biliner, eger-de defoltyň kriteriýleri şu 12 aý döwürň dowamynda bolmasa.

Soňra, eger-de şu maliýe guraly üçin, indiki üç aýyň dowamynda 2-nji Dereje üçin mahsus bolan, karz töwekgelçiligiň düýpli ýokarlanmagynyň hiç hili kriteriýleri bolmasa, maliýe guraly 1-nji Derejä geçýär

Derejäni kesgitlemek

Korporativ bukjadaky Bankyň her maliýe aktiwiniň we maliýe borçnamasynyň özboluşlylygyny göz önünde tutup, maliýe guralyny şol bir ýa-da başga Derejä paýlamak baradaky gutarnykly karar, maliýe gurallaryna gözegçilik edýän düzüm bölümleri girýän Ygtyýarly edara, töwekgelçilikleri dolandyrmak boýunça hünärmenler we beýleki gyzyklanýan taraplar tarapyndan kabul edilýär. Ýokarda agzalan kriteriýlere laýyklykda, Ygtyýarly edara her bir möhlet geçip we yzyna dolanyp bolmaýan maliýe guralyny deňişli esas bilen maliýe guralynyň belli bir Derejä paýlanylmagy baradaky indiki maslahat bilen seljerýär. Ygtyýarly guramanyň kararyna görä, maliýe guraly indiki çäryegiň dowamynda saýlanan Derejede galýar we indiki döwürde Ygtyýarly edaranyň karary bilen başga bir Derejä geçirilip bilner.

Defoltyň ähtimallygy (PD)

MHHÜ 9-yň maksatlary üçin defoltyň ähtimallygyny (PD) baha berilende Bank üç talaby göz önünde tutýar:

1. Guralyň hereket edýän möhleti: PD guralyň hereket edýän möhletine we onuň karz töwekgelçiliginiň derejesine bagly bolup durýar;

2. Makroykdysady we beýleki daşky faktorlaryň efektine baha bermek arkaly çaklama maglumatlary ulanmak: MHHÜ 9-a laýyklykda, GKÝ üçin bahalandyrylýan ätiýaçlyk çaklama maglumatlary göz önünde tutmalydyr. Şeýlelik bilen, töwekgelçiligiň parametrleri diňe taryhy maglumatlary däl-de, eýsem çaklamalary görkezilmelidir (eger-de çaklamalar taryhy taýdan syn edilýän özüni alyp barşyna gabat gelmese).

3. TTC (through-the-cycle) siklli çemeleşmeden PIT (point-in-time) pursata üýtgemegi: MHHÜ 9-da aýdyň görkezilmedik bolsa, makroykdysady faktorlaryň täsirini göz önünde tutup (2-nji bölüme meňzeýär), adatyça parametrleriň iň soňky töwekgelçilik taryhynyň görkezilmegi talap edilýär.

Düzgün bolşy ýaly, maliýe guralyň tutuş hereket edýän möhletiniň dowamynda PD hasaplamasy üçin iki esasy çemeleşme ulanylýar:

1. Daşky reýting baha bermesi bolan, garaşsyz emitentler, Banklar, şeýle hem Bankyň golçur edaralary we korporativ müşderiler üçin ulanylýan daşky göçme matrisalary esasynda.

2. Içerki reýting esasynda: daşky reýting maglumatlary bolmadyk korporativ müşderileri üçin.

Çemeleşmäniň ikisi hem häzirki reýtingiň şu guralyň töwekgelçiliginiň profiliniň esasy görkezijisi bolup durýandygyny çaklaýarlar. Galan çemeleşmeler töwekgelçiligiň üýtgeşik profili we spesifik taryhy maglumatlary bolan bukjalara ulanylýarlar.

PD – Banklar

Göçme matrisalary karz töwekgelçiligine baha bermegiň iň belli gurallarynyň biri bolup durýar we käbir üýtgetmelerden soň MHHÜ 9-yň maksatlary üçin ulanylyp bilner. Göçme matrisalaryna esaslanyp, maliýe guralyň tutuş hereket edýän möhletini öz içine alyan, häzirkki karz reýtingine laýyklykda, PD egri çyzygy gurulýar. Çemeleşme migrasiýanyň içerki we daşky matrisalaryna esaslanyp bilner. Birden gowrak halkara karz-reýting gulluklaryndan daşary reýtingiň elýeterlilik halatynda, “ikinci iň oňat reýting” çemeleşmesi ulanylyar.

Bir ýyllyk göçme matrisasy (karz alyjynyň reýtinginiň göçmeginiň ähtimallygyny beýan edýän) köp ýyllyk gözýetimi almak üçin köpeldilýär. Matrisanyň özüne köpeltmeleriň sany göçme döwürleriniň sanyny görkezýär. Bellenen ähtimallyk göçme matrisasynyň soňky sütüninden alnan.

$$\begin{bmatrix} P(A \rightarrow A) & \dots & P(A \rightarrow Z)|P(D^A) \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ P(Z \rightarrow A) & \dots & P(Z \rightarrow Z)|P(D^Z) \end{bmatrix}^n = \begin{bmatrix} P(A \rightarrow A)_n & \dots & CPD_n^A \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ P(Z \rightarrow A)_n & \dots & CPD_n^Z \end{bmatrix}$$

şu ýerde:

$P(A \rightarrow Z)$ – berilen döwürde (mysal üçin, ýyl) A reýtingden Z reýtinge geçmegiň ähtimallygy (meselem, bir ýyl);

$P(A \rightarrow Z)_n$ – n döwürler üçin (mysal üçin, n ýyl) A reýtingden Z reýtinge geçmegiň ähtimallygy (meselem, n ýyl);

$P(D^A)$ – berilen döwürde A reýtingden defolta geçmegiň ähtimallygy;

CPD_n^A – n döwürler üçin A reýtingde defoltyň kumulýativ ähtimallygy (CPD).

Göçme matrisasy esasynda maliýe guralynyň tutuş hereket edýän döwründe PD hasaplamanyň algoritmi aşakdaky görnüşde bolup durýar:

- Reýtingli kategoriýalar boýunça “reýtingsiz” (NR) kategoriýanyň geçiş ähtimallygyny proporsional paýlamak arkaly, yzyna alnan reýtingleriň effekti ýok edilýär. Şeýlelikde, NR kategoriýasyny hasaba almazdan, ähli reýtinglere göçmegiň ýyllyk ähtimallyklarynyň jemi 100% bolmaly.
- Alnan matrisany n-nji derejä galdyrmak, bu ýerde n – wagt gorizontynyň uzynlygy.
- Daşky göçme matrisasyna laýyklykda defoltyň kumulýativ ýyllyk ähtimallygyny kesgitlemek.
- CPD_n^X (n döwürlerde X reýtingden defoltyň kumulýativ ähtimallygy) MPD_n^X öwürmek (n döwürleriň dowamynda X reýtingden maržinal ähtimallygy).

Ýyllyk göçme matrisasy bir ýylyň dowamynda kontragentiň (meselem, özygtyýarly emitentiň) bir reýtingden beýlekisine geçmeginiň ýyllyk ähtimallygyna baha bermek görnüşinde bolup durýar.

Empirik kumulýativ PD aşakdaky deňlemäni ulanyň, maržinal PD-a öwrülýär:

$$MPD_t = \begin{cases} CPD_t & t = 1 \\ 1 - \frac{1 - CPD_t}{1 - CPD_{t-1}} & t > 1 \end{cases}$$

Banklar üçin maliýe guralyň tutuş hereket edýän möhleti üçin PD hasaplamasy daşky göçme matrisasynyň maglumatlaryny ulanmak bilen: ikinji iň oňat reýtingiň çemeleşmesi bilen taýýarlanylýdy.

Emma:

- 1) Maliýe edaralary üçin göçme matrisalary ulanylýdy;
- 2) Daşky reýtingsiz banklar üçin BBB+ reýtingi ulanylýdy.

Maliýe guramalary tarapyndan ýerine ýetirilmedik maglumatlar örän çäklidir we diňe dünýä derejesinde elýeterlidir (ösen/ösyän bazarlara ýa-da geografiki sebitlere bölüniş adatça köpçüligelýeterli däl). Şonuň

üçin maliýe guralynyň bütin hereket edýän möhleti üçin PD egri çyzyklaryny gazanmak üçin aşakdaky uzak möhletli global maglumatlar ulanyldy:

1. Türkmenistan üçin (mysal üçin Ýewraziýa sebiti) köpçüligе elýeter bolan derwaýys barlag görkezijileri ýok. Degişlilikde, global uzak möhletleýin barlag görkezijilerini ulanmak, esasan, degilen ýurtlarda (mysal üçin, esasan, Amerikanyň Birleşen Ştatlarynda) ýa-da guramanyň görnüşine (defoltlaryň köpüsi banklar bilen baglanyşykly däl) gözegçilik edilyän defoltlaryň bahalaryna täsir edip biljek maglumatlary ulanmaktan has ygtybarly çözüň bolup durýar.
2. 2008–2010-njy ýyllardaky maliýe çökgünligi bazaryň ygtybarly görkezijisi hökmünde daşky reýtingleriň ygtybarlylygyny şübhe astyna aldy. Netijede, agentlikler soňky ýyllarda reýting gurluşynyň üýtgemeginde göze ilýän belli bergidarlar bilen baglanyşykly ýagdaýlar barada iň täze maglumatlary görkezýän häzirki reýtinglere uly üns berýärler.

MHHÜ 9 boýunça hasaplanan GKÝ astynda bahalandyrylýan ätiýaçlygyň kontragentleriň derwaýys ykdysady şertlerine laýyklyk maksatlary üçin, Bank kontragent-banklaryň her çäryekdäki gözegçiligini geçirýär. Mümkün bolan kynçylyklar ýüze çykan halatynda, Ygtyýarly edaranyň deslapky makullamagy bilen, bank aýratyn esasyda şu kontragentiň reýtingini häzirki reýtingden (içerki ýa-da daşky) pes derejä çenli peseldip biler. Netijede, kontragente maliýe guralynyň bütin hereket edýän möhleti üçin “iň ýaramaz” PD egri çyzygy bellenilýär, bu bolsa GKÝ astynda bahalandyrylýan ätiýaçlygyň has ýokary derejesine we maliýe aktiwiň 1-nji Derejededen 2-nji Derejä mümkin bölünip berilmegine getirýär.

PD – Korporativ karzlar

Korporativ karzlar üçin PD-ny bahalandyrmagyň ilkinji usuly Bankyň maglumatlary boýunça migrasiýanyň matrisasy boldy. Emma, gözegçilikleriň sanynyň ýeterlik däldigi we az sanly defolt bolmagy sebäpli, migrasiýanyň matrisasynyň kömegi bilen alnan baha bermeler ygtybarly bolmaz. Şol sebäpli, az sanly defoltly bukja üçin PD baha kesmek usuly gutarnykly baha beriş usulydyr. Katja Pluto we Dirk Tasche tarapyndan teklip edilen usul, nol ýa-da juda az sanly bukjalara ulanylyp bilner. Bukjadaky töwekgelçiligi tapawutlandyrmak üçin karzlary birnäçe segmentlere bölmeli (mysal üçin, reýting topary ýa-da bergilerdäki günleriň sany boýunça). Emma bu ýagdaýda karzlaryň sany hem az bolanda, her segment üçin karzlaryň sany modelirmek maksady bilen ýeterlik däldi. Netijede, tutuş bukja üçin bir parametri hasaplamak kararyna gelindi.

Munuň üçin binomial paýlama ulanylýar. Binomial paýlama 50% ynamlylyk aralygy bilen taryhy taýdan syn edilen ähli ýagdaýlar boýunça gözegçilik edilyän taryhy sanyny döredip biljek, defolt hadysasynyň şeýle ähtimallygyny gözleýär:

$$1 - 50\% = \sum_{k=0}^n \binom{N}{k} p^k (1-p)^{N-k}$$

şu ýerde:

n – defolt ýagdaýlaryň sany;

N – çykarylan gurallaryň, berlen seneden tä üzüliş senesine çenli döwrüň dowamlylygyna (ýyllarda) köpeldilen sany;

k – jemleme indeksi;

p – defoltyň ähtimallygy.

PD-niň berlen bukja boýunça bir ýyl üçin hasaplanylýandygy sebäpli, her bir syn, onuň bukjada işleýän maliýe guraly hökmünde onuň ýyllarynyň sany bilen kesgittlenýär. Şonuň üçin wagtdaky korrelyasiýa göz önünde tutulmaýar. Ýyllaryň sany – bu başlanan ýyllaryň sanydyr. Karz garalýan maglumatlarda azyndan iki gezek duş gelse, hasaplamalarda göz önünde tutulýar.

Şeýle PD guralyň ulanylýan möhletiniň dowamynda hemişelik hasaplanýar we Korporativ zaýomlaryň bukjasyndaky ähli ýagdaýlara yzygiderli ulanylýar (şonuň üçin MPD maliýe guralynyň bütin hereket edýän möhletiniň dowamynda kesgittlenilýär). Garaşylyan karz ýitgilerini hasaplamak yzygiderli aýlaryň dowamynda geçirilýändigini sebäpli, ýyllyk MPD aýlyk MPD-e öwürülýär:

$$MPD_t^{1M} = 1 - (1 - MPD_t^{12M})^{\frac{1}{12}}$$

PD – Bölek satuw karzlar

Bölek satuw bukjasý üçin taryhy maglumatlary çendenaşa çykdaýy we tagallalar bolmazdan ýygnamak mümkin däl. Şonuň üçin bukjanyň pes düýplüligini (karz bukjasynyň umumy mukdaryndan 0.01%) göz önünde tutup, PD iň soňky maglumatlara esaslanýar.

Mundan başga-da, iň soňky maglumatlara görä, diňe bir karzyň möhleti 400 TMT-den ýokary geçdi. Möhleti gijikdirilen günler barada maglumat çendenaşa çykdaýylar we tagallalar bolmazdan elýeterli bolmanlygy sebäpli, karzyň (ssudanyň) 90 günden ýokary geçendigi we karzyň 3-nji Derejä degişli edilendigi çak edilýär.

Bankyň möhleti geçen karzlarynyň sany örän az. Şonuň üçin, Korporativ Karzlar üçin bolşy ýaly hem, “Pluto-Tasche” usuly PD baha beriş usuly hökmünde saýlandy. Maglumatlaryň elýeterliligi meselesi sebäpli, ýönekeýleşdirilen çemeleşme ulanylýar we soňky 12 aýyň dowamynda doly tölegler hasaplanmaýarlar (ýagny, diňe soňky hasabat senesinde görkezilen karzlar alynýarlar). Bu çaklama netijelere düýpli täsir etmeýär.

Defoltda ýüze çykýan ýitgiler (LGD)

LGD – Banklar

Banklar üçin LGD görkezijisi 71,9% derejesinde kesgittenildi, bu Moody's tarapyndan geçirilen barlaglara görä maliýe guramalary tarapyndan çykarylan subordinirlenen obligasiýalar üçin LGD görkezijisine laýyk gelýär.

Bu konserwativ çaklama Bankyň serişdelerini banklara ýerleşdirmegiň ikinji derejeli ileri tutulýan ugry sebäpli kabul edildi, ol bolsa ileri tutulýan üpjün edilmedik gurallara garanyňda subordinirlenen gurallar bilen has oňat görkezilýär.

LGD – Korporativ karzlar

PD – Korporativ karzlar bölüminde aýdylyşy ýaly, Korporativ karzlaryň bukjasynda az mukdarda defoltlar bar. Şonuň üçin LGD-niň şeýle maglumatlar boýunça berýän bahasy ygtybarly bolmaz we daşky maglumatlar ulanylyp biliner. LGD barlag görkezijisi Aziýadaky taslama karzlary üçin geçirilen Moody's barlagyndan alyndy. LGD 21,8% derejede kesgittenildi.

LGD – Bölek satuw karzlar

Korporativ karzlaryň bukjasý ýaly, Bölek satuw bukjasý defoltyň pes derejesi diýip hasaplanýar. Bar bolan maglumatlara görä, diňe bir karz defoltly bolup durýar. Şol sebäpden, defoltda ýüze çykan ýitgilere bar bolan maglumatlardan ygtybarly bahalandyrylyp bilinmez.

Işewür bilermenler bilen geçirilen söhbetdeşlikleriň barşynda bölek satuw karzlaryň ygtybarly goragynyň bardygy we haýsydyr bir aýratyn ýagdaý ýüze çykan halatynda karzyň kepillendirijiler tarapyndan tölenýändigini tassyklandy. Şonuň üçin LGD iň pes 2% derejesinde kesgittenilýär. Çaklama geljekde defoltlaryň sany köpelende barlanýar.

Töwekgelçilik astyndaky möçber (EAD)

GKÝ astynda bahalandyrylýan ätiýaçlygy hasaplamak üçin zerur bolan töwekgelçiligiň soňky parametri hökmünde, töwekgelçilik astyndaky möçber bolup durýar. MHHÜ 9 laýyklykda, töwekgelçilik astyndaky möçberler şertnamadaky üzüliş senesine çenli her geljekki döwür üçin hasaplamaly. Ol bolsa maliýe guralynyň möhleti gutarmanka her hasabat senesinde, töwekgelçilik astyndaky her bir möçberiniň aşakdakylary ulanmak bilen hasaplanylýandygyny aňladýar:

1. Şertnamadaky üzüliş möhleti;
2. Şertnamadaky üzüliş tertibi.

Soňra, häzirki hasabat senesi bilen üzüliş senesiniň arasynda her aýyň ahyrynda, töwekgelçilik astynda garaşylýan möçber şertnamadaky üzüliş möhleti ulanmak bilen hasaplanylýar.

Korporativ we Bölek satuw zaýomlary üçin EAD aşakdaky ýaly hasaplanylýar:

$$EAD_{t,e} = \begin{cases} GBV_{t,e} - \sum_{t=1}^t \text{installment amount}_t + CCF \cdot \text{OffBalance} & \text{if } date_{t,e} < (\max(date_e) \text{ in repayment schedule}) \\ 0 & \text{if } date_{t,e} > (\max(date_e) \text{ in repayment schedule}) \end{cases}$$

Eger-de üzülüş möhleti ýa-da üzülüş tertibi elýeter däl bolsa, kesgitlenen galan 12 aýlyk üzülüş möhleti ulanylýar.

$$EAD_{t,e} = \begin{cases} \sum_{t=1}^t \frac{(\sum GBV_{t,e})}{12} + CCF \cdot \text{OffBalance} & \text{if } date_{t,e} < (\max(date_e) \text{ in repayment schedule}) \\ 0 & \text{if } date_{t,e} > (\max(date_e) \text{ in repayment schedule}) \end{cases}$$

$GBV(t,e)$ - MHHÜ 9 ülnä laýyklykda jemi balans gymmaty

$installment_amount_t$ – aýda girizilýän möçber t

CCF – karzň konwersiýa koeffisiýenti, 100% açyk karz ugurlary üçin we 0% galanlar üçin

$OffBalance$ – balansdan daşary düzüji (komponent)

Başgaça aýdylanda, häzirki hasabat senesi bilen şertnamadaky üzülüş tertibi boýunça esasy berginiň nobatdaky üzülüşiniň arasyndaky töwekgelçilik astyndaky möçber üýtgemeyär we häzirki jemi balans bahasyna deňdir. Soňra töwekgelçilik astyndaky möçber, üzülüş senesine çenli nol möçbere ýetýänçä, ýa-da esasy berginiň şertnama tölegleriniň tamamlanmagy bilen, esasy berginiň şertnamadaky töleglerine proporsional azaldylýar.

Şeýle çemeleşme her aýyň ahyrynda hasaplanan göterimleriň möçberiniň tölenilmedik esasy bergä proporsional azaljakdygy baradaky laýyklykly çaklamany ulanylýar.

Şu ädimiň ahyrynda, töwekgelçilik astyndaky möçber, häzirki hasabat senesinden başlap, we şertnamadaky üzülüş möhletinde tamamlanyp, her bir maliýe guraly üçin elýeterlidir.

Banklar üçin EAD hemişelik we jemi balans bahasyna deňdir.

Çaklama çemeleşmesi

MHHÜ 9-yň esasy talaplarynyň biri, GKÝ astyndaky bahalandyrylýan ätiýaçlygynyň hasaplamaşynda çaklama düzüjileriň (komponentleriň) ulanylmagy bolup durýar. Adatça, şu talap geljekki makrokydysady üýtgetmeler şertlerinde karz töwekgelçiliginiň derejesini kesgitlemekde düzedişleri geçirmek zerurlygy hökmünde düşündirilýär. Defoltlar boýunça elýeterli maglumatlaryň çäkli göwrümi sebäpli, makrokydysady täsir hasaplanmady.

Garaşylýan karz ýitgileriň hasaplamaşy (ECL)

Formula binomial agajyň gurluşygyna esaslanýar, ol hasabat döwürleriň islendiginde töwekgelçilik astyndaky möçberleriň ýa defolt ýa-da defolt däl kategoriýa düşjekdigini çaklaýar.

Şu klassifikasiýa diňe hasaplaşyk gorizontyna täsir edýär (GKÝ maliýe guralynyň tutuş hereket edýän döwri üçin hasaplanylýar), ýöne parametrleri üýtgetmeýär. Başga sözler bilen aýdylanda, töwekgelçilik aästyndaky möçber 2-nji Derejä ýa-da 3-nji Derejä (defoltyň ykrar edilendigine baglylykda) kesgitlenen ýaly klassifisirlenilýär, ýöne ähli parametrler oňki bölümde beýan edilişi ýaly hasaplanylýarlar.

Resmi taýdan, pozisiýanyň islendik bahasy üçin GKÝ şeýle hasaplanýar:

$$ECL_e(stage) = \sum_{t=0}^{T_e(stage)} MPD_{t,e} \cdot (1 - CPD_{t-1,e}) \cdot LGD_{t,e} \cdot EAD_{t,e} \cdot DF_{t,e}$$

şu ýerde:

$DF(t,e)$ – aşakdaky formula boýunça kesgitenilýän diskontirleme faktory:

$$DF_{t,e} = \frac{1}{(1 + NIR_{annual})^{t/12}}$$

MPD aşakdaky özgetmäni ulanyp, eýýäm ýylykdan aýlyk gözýetimlere çenli masştabirlenilýär:

$$\text{monthly MPD} = 1 - (1 - \text{annual MPD})^{\frac{1}{12}}$$

Şu MPD-den ugur alyp, CPD egri çyzygy hasaplanylýar we aýlyk esasyda hem aňladylýar. Aňlatma:

$$MPD_{t,e} \cdot (1 - CPD_{t-1,e})$$

defoltyň hadysasynyň şertliligini göz önünde tutýar.

Ýagny, Bank saýlanan gorizont boýunça (Derejä baglylykda, 12 aý ýa-da Maliýe guralynyň bütin hereket edýän möhleti) her aýlyk döwür üçin bölekleyin GKÝ-leriň möçberi hökmünde GKÝ-niň umumy derejesini hasaplaýar. Bölekleyin GKÝ şu döwürde defolt töwekgelçiligini görkezýär, ýöne şu pursata çenli bolmalygy şertlendirilen. Mysal üçin, hasabat senesinde 2 aýdan soň töwekgelçilik astyndaky möçberler üçin GKÝ önüm bolup durýar:

- Ikinji aýda töwekgelçilik astyndaky berlen möçberiniň defolt ähtimallygy ($MPD_{(2,e)}$);
- Birinji aýda töwekgelçilik astyndaky möçberiniň defolt bolmandygyny (saklanylmandygyny) göz önünde tutup, ($1 - CPD_{(1,e)}$).

Eger töwekgelçilik astyndaky möçber 1-nji Derejä kesgitlenen bolsa, ýokarda görkezilen möçber 12 aý (1 ýyl ýa-da 12 aý) bilen töwekgelçilik astyndaky belli bir möçber üzülýänçä bolan aýlaryň arasyndaky iň az döwre hasaplanylýar. Başgaça aýdylanda, GKÝ hasabat senesinden başlap, 1 ýyla çenli ýa-da üzülüş möhletine çenli bolan döwür üçin hasaplanylýar, haýsy döwrüň gysga bolmagyna baglylykda.

2-nji Derejä kesgitlenen, töwekgelçilik astyndaky möçberler üçin GKÝ hasaplamasy häzirki hasabat senesinden üzülüş senesine çenli döwri (aýlaryň sany) hemişe öz içine alýar.

3-nji Derejä degişli edilen, töwekgelçilik astyndaky möçberler üçin ätiýaçlyklaryň möçberi aýratynlykda hasaplanylýar. Ol her töwekgelçiligiň özboluşly häsiýeti (kontragent, möçberiniň ep-esliligi, karzyň maksady we karzyň şertleri) bilen şertlendirilen.

Amallar töwekgelçiligi

Bank içerki prosesleriň, ulgamlaryň islendik ulgam bökdençlikleri ýa-da üzülmeleri, mehaniki ýalňyşlary ýa-da daşky ýaramaz faktorlaryň täsiri netijesinde ýüze çykýan ýitgileriň töwekgelçiligi bolup durýan amallar töwekgelçiligine sezewar edilen.

Bankyň töwekgelçiligini dolandyrmak syýasaty töwekgelçiligiň identifikasiýasy we seljermesi hem töwekgelçiligiň we gözegçiligiň degişli çäk möçberleriniň kesgitlenilmeği üçin işlenilip düzüldi.

Üpjünçilik hasaba alyndandan soň karz töwekgelçiligiň sap arassa möçberi

Bankyň karz töwekgelçiliginiň maksimal möçberi anyk maliýe aktiwlerine mahsus bolan aýratyn töwekgelçiliklere we umumy bazar töwekgelçiliklerine baglylykda möhüm özgerip biler.

Indiki tablisada maliýe aktiwler we şertli borçnamalar boýunça karz töwekgelçiligiň maksimal möçberi getirilen. Maliýe aktiwleri üçin karz töwekgelçiligiň maksimal möçberi hasaba alyşyň we üpjünçiligiň möçberlerini hasaba almazdan, şu aktiwleriň balans gymmatyna deň. Maliýe kepillikleri we beýleki şertli borçnamalar üçin karz töwekgelçiligiň maksimal möçberi kepillik boýunça töleg zerurlygy ýetip gelende ýa-da aýk karz ugurlarynyň çäklerinde ssudalaryň (karzlaryň) talap edilen halatynda Bankyň tölemeli maksimal möçberi görnüşinde bolup durýar.

Girew emlägiň gymmaty karzyň berilýän gününde adalatly gymmatyň esasynda kesgitlenilýär we ol hasabat senesinde belli bir zaýomyň bergisiniň möçberine çäklendirilen.

	Karz töwekgeçiligiň maksimal möçberi	Hasaba alyş möçberi	Hasaba alyşdan soň karz töwekgeçiligiň sap arassa möçberi	Üpjünçilik	2023ý. Hasaba alyşdan we üpjünçilik hasaba almandan soň karz töwekgeçiligiň sap arassa möçberi
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	3,343,989	-	3,343,989	-	3,343,989
Banklardaky serişdeler	16,176,662	-	16,176,662	-	16,176,662
Müşderilere berlen karzlar	11,666,903	-	11,666,903	(11,666,903)	-
Maýa goýumlar	193,765	-	193,765	-	193,765
Gaýry aktiwler	67,975	-	67,975	-	67,975

	Karz töwekgeçiligiň maksimal möçberi	Hasaba alyş möçberi	Hasaba alyşdan soň karz töwekgeçiligiň sap arassa möçberi	Üpjünçilik	2022ý. Hasaba alyşdan we üpjünçilik hasaba almandan soň karz töwekgeçiligiň sap arassa möçberi
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	3,906,755	-	4,146,257	-	4,146,257
Banklardaky serişdeler	10,152,479	-	10,152,479	-	10,152,479
Müşderilere berlen karzlar	13,832,947	-	13,832,947	(13,832,947)	-
Maýa goýumlar	177,310	-	177,310	-	177,310
Gaýry aktiwler	54,533	-	54,533	-	54,533

Karz alyjy tarapyndan karz borçnamalar ýerine ýetirilmedik ýa-da talaba laýyk ýerine ýetirilmedik ýagdaýynda Bankyň aşakdakylar arkaly şu borçnamalaryň ýerine ýetirilmegini üpjün etmäge hukugy bar:

1. Girewi bilelikde ýerlemek;
2. Kanunda bellenen tertipde girew emlägi eýeçilige almak;
3. Kazyýet tertibinde girew emläge temmi salmak.

Girewi bilelikde ýerlemekde köp halatlarda Bank karz alyjy hem satyn alyjy bilen üçtaraplaýyn satyn alyş-satuw şertnamasyny baglaşmak görnüşini ulanýar. Şu şertnama laýyklykda satyn alyjynyň borçlaryna Bankyň öňünde satyjynyň bergisini üzmeklik girýär; satyjynyň borçlaryna satyn alyja emläk üçin hukuklary geçirmeklik girýär; Bankyň borçlaryna bolsa karz alyjy tarapyndan bergini üzmekligi amala aşyrmaklyk we emläkden agyrlygy aýyrmaklyk girýär.

Kazyýet tertibinde girew emläge temmi salmaklyk alternatiwaly usullary ulanmaklygyň mümkinsizligi ýa-da maksadalaýyk bolmadyk halatlarynda ýa-da Bankyň hukuklaryny we bähbitlerini goramak maksady bilen girew emlägine tussagy salmaklyk zerur bolan ýagdaýynda Bank tarapyndan amala aşyrylýar.

Maliýe aktiwleri Standard and Poors ýaly halkara derejede ykrar edilen reýtingli agentlikler tarapyndan berilen dowam edýän karz reýtinglerini göz önünde tutmak bilen klassifisirlenilýär. Iň ýokary mümkin reýting – AAA. Maliýe aktiwleriň maýa goýum derejesi AAA-dan BBB çenli reýtinglere laýyk gelýär. BBB-dan pes bolan reýtingli maliýe aktiwleri spekulýatiw derejä degişli.

Aşakda karz reýtingleri boýunça Bankyň maliýe aktiwleriniň klassifikasiýasy getirilen.

	AAA	AA	A	BBB	<BBB	Karz reýtingi berilmedik	2023-nji ýylyň 31-nji dekabry Jemi
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	-	-	-	-	-	3,383,566	3,383,566
Banklardaky serişdeler	-	18,975	15,092,453	37,059	-	1,028,175	16,176,662
Müşderilere berlen karzlar	-	-	-	-	-	11,666,903	11,666,903
Maýa goýumlar	-	22,359	-	-	-	171,406	193,765
Gaýry maliýe aktiwleri	-	-	-	-	-	67,975	67,975
	AAA	AA	A	BBB	<BBB	Karz reýtingi berilmedik	2022-nji ýylyň 31-nji dekabry Jemi
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	-	-	-	-	-	4,146,257	4,146,257
Banklardaky serişdeler	-	-	5,678,394	-	2,907,417	1,566,668	10,152,479
Müşderilere berlen karzlar	-	-	-	-	-	13,832,947	13,832,947
Maýa goýumlar	-	17,873	-	-	-	159,437	177,310
Gaýry maliýe aktiwleri	-	-	-	-	-	54,533	54,533

Bankyň işleýän kontragentleriniň hemmesiniň halkara derejeli reýting agentlikleriniň reýtinginiň bolmandygy sebäpli, Bank halkara derejeli reýting agentlikleriniň reýtingleri bilen deňeşdirip bolýan kontragentleriň reýtinglerini kesgitlemäge ýardam berýän içerki reýting we skoring modelleri ulanýar. Şular ýaly gurallar korporativ müşderiler üçin reýting model bolup durýar, we skoring modeller – bölek satuw söwda müşderiler we kiçi biznesdäki müşderiler üçin.

Bank ulgamy bütinleý müşderilere berilen karzlara we bankara depozitlere degişlilikde ýüze çykyan karz töwekgelçilige sezewar edilen. Bankyň esasy karz töwekgelçiligi Türkmenistanda toplanan. Karz töwekgelçiligi derejesi Bankyň töwekgelçilikleri dolandyrmak boýunça tassyklanýan syýasatyna laýyklykda karzlar boýunça çäk möçberleriň we karz ukyplylygyň berjaý edilmegini üpjün etmek maksady bilen hemişelik monitoringe sezewar edilýär.

Geografiki jemlenmesi

Töwekgelçilikleri dolandyrmak bölümi kanunlaryň kadalaryndaky üýtgemeler bilen bagly bolan töwekgelçilige gözegçilik edýär we onuň Bankyň işlerine edýän täsirine baha berýär. Bu bolsa Banka Türkmenistandaky maýa goýum ýagdaýyň üýtgemeginden mümkin ýitgileri azaltmaga ýardam berýär.

Aktiwleriň we borçlaryň geografik jemlenmesi baradaky maglumat aşakdaky tablisalarda görkezilen:

	Türkmenistan	YHÖG ýurtlary	Gaýrylar	2023 ý. 31-nji dekabry Jemi
MALIÝE AKTIWLERI:				
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	3,383,566	-	-	3,383,566
Banklardaky serişdeler	1,672,904	14,448,657	55,101	16,176,662
Müşderilere berlen karzlar	11,666,903	-	-	11,666,903
Maýa goýumlar	171,406	22,359	-	193,765
Gaýry aktiwler	67,975	-	-	67,975
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	16,962,754	14,471,016	55,101	31,488,871

MALIÝE BORÇNAMALAR:

Banklaryň serişdeleri	464,775	-	23,792	488,567
Müşderileriň serişdeleri	20,228,582	-	-	20,228,582
Alnan zaýomlar	14,440	6,969,034	1,983,656	8,967,130
Gaýry borçnamalar	3,823	-	-	3,823

MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	<u>20,711,620</u>	<u>6,969,034</u>	<u>2,007,448</u>	<u>29,688,102</u>
AÇYK POZISIÝA	<u>(3,748,866)</u>	<u>7,501,982</u>	<u>(1,952,347)</u>	

Türkmenistan	YHÖG ýurtlary	Gaýrylar	2022 ý. 31-nji dekabry Jemi
---------------------	----------------------	-----------------	--

MALIÝE AKTIWLERI:

Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	4,146,257	-	-	4,146,257
Banklardaky serişdeler	1,637,651	8,493,875	20,953	10,152,479
Müşderilere berlen karzlar	13,832,947	-	-	13,832,947
Maýa goýumlar	159,437	17,873	-	177,310
Gaýry aktiwler	54,533	-	-	54,533

MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	<u>19,830,825</u>	<u>8,511,748</u>	<u>20,953</u>	<u>28,363,526</u>
---------------------------	-------------------	------------------	---------------	-------------------

MALIÝE BORÇNAMALAR:

Banklaryň serişdeleri	352,802	-	23,785	376,587
Müşderileriň serişdeleri	15,298,287	-	-	15,298,287
Alnan zaýomlar	-	10,717,692	438,068	11,155,760
Gaýry borçnamalar	6,987	-	-	6,987

MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	<u>15,658,076</u>	<u>10,717,692</u>	<u>461,853</u>	<u>26,837,621</u>
AÇYK POZISIÝA	<u>4,172,749</u>	<u>(2,205,944)</u>	<u>(440,900)</u>	

Likwidiligiň töwekgelçiligi

Likwidiligiň töwekgelçiligi – bu borçnamalaryň tölenilmeginiň hakyky möhleti gelip ýetende olary üzmek üçin we müşderileriň karzlaşdyrylmagynyň dowamynda pul serişdelerine islegini kanagatlandyrmak üçin serişdeleriň alynmagynda kynçylyklaryň ýüze çykmagynyň töwekgelçiligi.

Ýolbaşçylar Bankyň geljekki maliýe döwri üçin ösüş ugruny kesgitläp, üzüliş möhletleri boýunça seljermek arkaly töwekgelçiligiň şu görnüşine gözegçilik edýär. Dowam edýän likwidiligiň dolandyrylmagy Maliýe bölümi tarapyndan amala aşyrylýar. Ol likwidiligiň töwekgelçiligini azaltmak üçin ýeterlik bolan derejede dowam edýän likwidiligi goldaýar.

Aşakda görkezilen tablisada balans göterim töwekgelçiligiň we likwidiligiň töwekgelçiliginiň seljermesi görkezilen.

	Ortaça ölçenen stawka	1 aya çenli	1 - 3 aý	3 aý-1 ýyl	1 ýyl-5 ýyl	5 ýyldan gowrak	Üzüliş möhleti kesgittenmed ik	2023-nji ýylyň 31- nji dekbry Jemi
MALIÝE AKTIWLERI:								
Banklardaky serişdeler	5.3%	7,477,507	2,100,000	-	530,730	519,290		10,627,527
Müşderilere berlen karzlar	5.4%	404,731	770,475	303,984	6,362,991	3,824,722		11,666,903
Maýa goýumlar		45	-	-	-	-	-	45
Göterim hasaplanýan maliýe aktiwleriň hemmesi		<u>7,882,283</u>	<u>2,870,475</u>	<u>303,984</u>	<u>6,893,721</u>	<u>4,344,012</u>	-	<u>22,294,475</u>
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri		3,383,566	-	-	-	-	-	3,383,566
Banklardaky serişdeler		5,549,135	-	-	-	-	-	5,549,135
Maýa goýumlar		-	-	-	-	-	193,720	193,720
Gaýry aktiwler		<u>10</u>	<u>6,109</u>	<u>30,379</u>	<u>31,477</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>67,975</u>
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI								
		<u>16,814,994</u>	<u>2,876,584</u>	<u>334,363</u>	<u>6,925,198</u>	<u>4,344,012</u>	<u>193,720</u>	<u>31,488,871</u>
MALIÝE BORÇNAMALARY:								
Banklaryň serişdeleri	1.6%	29,243	88,421	204,702	-	-	-	322,366
Müşderileriň serişdeleri	4.8%	111,385	148	23,126	762	148,991		284,412
Alnan zaýomlar	5.5%	77,277	1,291,331	1,291,851	4,967,056	1,339,615		8,967,130
Göterim hasaplanýan maliýe borçnamalaryň hemmesi		<u>217,905</u>	<u>1,379,900</u>	<u>1,519,679</u>	<u>4,967,818</u>	<u>1,488,606</u>	-	<u>9,573,908</u>
Banklaryň serişdeleri		166,201	-	-	-	-	-	166,201
Müşderileriň serişdeleri		19,944,170	-	-	-	-	-	19,944,170
Gaýry borçnamalar		<u>3,264</u>	<u>472</u>	<u>-</u>	<u>87</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>3,823</u>
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI								
		<u>20,331,540</u>	<u>1,380,372</u>	<u>1,519,679</u>	<u>4,967,905</u>	<u>1,488,606</u>	<u>-</u>	<u>29,688,102</u>
Göterim hasaplanýan aktiwler bilen borçnamalaryň arasyndaky aratapawut								
		<u>7,664,378</u>	<u>1,490,575</u>	<u>(1,215,695)</u>	<u>1,925,903</u>	<u>2,855,406</u>	<u>-</u>	
Aktiwler bilen borçnamalaryň arasyndaky aratapawut								
		<u>(3,516,546)</u>	<u>1,496,212</u>	<u>(1,185,316)</u>	<u>1,957,293</u>	<u>2,855,406</u>	<u>193,720</u>	

	Ortaça ölçenen stawka	1 aýa çenli	1 - 3 aý	3 aý-1 ýyl	1 ýyl-5 ýyl	5 ýyldan gowrak	Üzüliş möhleti kesgitlenmed ik	2022-nji ýylyň 31-nji dekbry Jemi
MALIÝE AKTIWLERI:								
Banklardaky serişdeler	2.34%	3,221,414	4,089,716	44,567	726,871	237,027	-	8,319,595
Müşderilere berlen karzlar	3.60%	678,543	20	40,295	5,112,501	8,001,588	-	13,832,947
Maýa goýumlar		45	-	-	-	-	-	45
Göterim hasaplanýan maliýe aktiwleriň hemmesi		<u>3,900,002</u>	<u>4,089,736</u>	<u>84,862</u>	<u>5,839,372</u>	<u>8,238,615</u>	-	<u>22,152,587</u>
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri		4,146,257	-	-	-	-	-	4,146,257
Banklardaky serişdeler		1,832,884	-	-	-	-	-	1,832,884
Maýa goýumlar		-	-	-	-	-	177,265	177,265
Gaýry aktiwler		<u>2,075</u>	<u>-</u>	<u>25,400</u>	<u>27,058</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>54,533</u>
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI		<u><u>9,881,218</u></u>	<u><u>4,089,736</u></u>	<u><u>110,262</u></u>	<u><u>5,866,430</u></u>	<u><u>8,238,615</u></u>	<u><u>177,265</u></u>	<u><u>28,363,526</u></u>
MALIÝE BORÇNAMALARY:								
Banklaryň serişdeleri	0.06%	7,003	-	-	317,525	-	-	324,528
Müşderileriň serişdeleri	4.29%	135,689	46	59,254	157,095	369	-	352,453
Alnan zaýomlar	4.50%	104,435	-	-	4,455,698	6,595,627	-	11,155,760
Göterim hasaplanýan maliýe borçnamalaryň hemmesi		<u>247,127</u>	<u>46</u>	<u>59,254</u>	<u>4,930,318</u>	<u>6,595,996</u>	-	<u>11,832,741</u>
Banklaryň serişdeleri		52,059	-	-	-	-	-	52,059
Müşderileriň serişdeleri		14,945,834	-	-	-	-	-	14,945,834
Gaýry borçnamalar		<u>2,250</u>	<u>310</u>	<u>4,418</u>	<u>9</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>6,987</u>
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI		<u><u>15,247,270</u></u>	<u><u>356</u></u>	<u><u>63,672</u></u>	<u><u>4,930,327</u></u>	<u><u>6,595,996</u></u>	<u><u>-</u></u>	<u><u>26,837,621</u></u>
Göterim hasaplanýan aktiwler bilen borçnamalaryň arasyndaky aratapawut		<u><u>3,652,875</u></u>	<u><u>4,089,690</u></u>	<u><u>25,608</u></u>	<u><u>909,054</u></u>	<u><u>1,642,619</u></u>	<u><u>-</u></u>	
Aktiwler bilen borçnamalaryň arasyndaky aratapawut		<u><u>(5,366,052)</u></u>	<u><u>4,089,380</u></u>	<u><u>46,590</u></u>	<u><u>936,103</u></u>	<u><u>1,642,619</u></u>	<u><u>177,265</u></u>	

Aktiwleriň we borçnamalaryň üzülyän döwürleri we kabul ederlikli harajatlarda (olaryň üzülyän pursatynda) göterim borçlary çalşyrmak ukyplylygy Bankyň likwidiliginin we onuň göterim stawkalarynyň we alyş-çalyş nyrlarynyň üýtgäp durmaklaryna duýgurlygynyň kesgitlenilmeginde iň wajyp şertleri bolup durýar.

Likwidiligin töwekgelçiliginiň we göterim stawkanyň üýtgemeginiň töwekgelçiliginiň mundan beýläkdäki seljermesi 7 MHHÜ laýyklykda aşakdaky tablisalarda görkezilen. Şu tablisalarda görkezilen möçberler balans hasabatynda şöhlendirilen möçberlere laýyk gelmeýär, çünki aşakda görkezilen tablisa netijeli göterim stawkanyň usuly boýunça balans hasabatynda ykrar edilmedik, şertnamalar boýunça galan jemlenen tölegleri (şol sanda göterimleriň tölenilmegi) görkezýän maliýe borçlaryň üzülmeginiň möhletleriniň seljermesini öz içine alýar.

Diskontirlenmedik maliýe borçnamalaryň seljermesi

Aşakda getirilen tablisa şertnamalaýyn diskontirlenmedik pul akymalary boýunça 2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň borçnamalarynyň paýlanylmagyny görkezýär.

	Ortaça ölçenen stawka	1 aýa çenli	1 - 3 aý	3 aý-1 ýyl	1 ýyl-5 ýyl	5 ýyldan gowrak	2023-nji ýylyň 31-nji dekbry Jemi
MALIÝE BORÇNAMALARY:							
Banklaryň serişdeleri	1.6%	177,030	89,288	208,148	19,516	-	493,982
Müşderileriň serişdeleri	4.8%	20,056,484	1,514	29,214	30,722	149,192	20,267,126
Alnan zaýomlar	5.5%	103,905	1,342,870	1,490,459	5,705,570	1,496,386	10,139,190
Gaýry borçnamalar		3,264	472	-	87	-	3,823
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI		20,340,683	1,434,144	1,727,821	5,755,895	1,645,578	30,904,121
	Ortaça ölçenen stawka	1 aýa çenli	1 - 3 aý	3 aý-1 ýyl	1 ýyl-5 ýyl	5 ýyldan gowrak	2022-nji ýylyň 31-nji dekbry Jemi
MALIÝE BORÇNAMALARY:							
Banklaryň serişdeleri	0.06%	55,333	892	9,061	326,479	-	391,765
Müşderileriň serişdeleri	4.29%	15,054,643	1,551	65,801	164,217	525	15,286,737
Alnan zaýomlar	4.50%	168,293	102,749	478,920	5,787,151	7,925,176	14,462,289
Gaýry borçnamalar		2,250	310	4,418	9	-	6,987
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI		15,280,519	105,502	558,200	6,277,856	7,925,701	30,147,778

Bazar töwekgelçiligi

Bazar töwekgelçiligi göterim stawkanyň üýtgemeginiň töwekgelçiligini, walýuta töwekgelçiligi we Bank sezewar bolýan beýleki baha töwekgelçiliklerini öz içine alýar. 2023-nji ýylda şu töwekgelçilikleriň düzümünde we Bankda şu töwekgelçiliklere baha bermek we olary dolandyrmak usullarynda üýtgemeler bolup geçmedi.

Üýtgeýän göterim stawkaly serişdeler çekilen ýagdaýynda töwekgelçilikler kesgitli we üýtgeýän stawkalar boýunça zaýomlaryň arasyndaky zerur gatnaşygy goldamak arkaly Bank tarapyndan dolandyrylar.

Göterim stawkasynyň üýtgemegine duýgurlygynyň seljermesi

Bank bazar şertleriniň amatsyz üýtgemeleri sebäpli ýüze çykyp biljek mümkin ýitgilere döwürleýin baha bermekligi geçirmek arkaly göterim stawkasynyň üýtgemeginiň töwekgelçiliklerini dolandyýar. Kontrolling bölümi Bankyň gündelik maliýe ýagdaýynyň monitoringini geçirýär, göterim stawkasynyň üýtgemegine Bankyň duýgurlygyna we onuň Bankyň girdejisine bolan täsirine baha berýär.

Walýuta töwekgelçiligi

Walýuta töwekgelçiligi walýutalaryň alyş-çalyş nyrlarynyň üýtgemegi sebäpli maliýe guralyň gymmatynyň üýtgemeginiň töwekgelçiligi bolup durýar. Bankyň maliýe ýagdaýy we pul serişdeleriniň akymalary daşary ýurt walýutalarynyň alyş-çalyş nyrlarynyň üýtgäp durmagynyň täsirine sezewar edilen. Ýolbaşçylar Banka milli we daşary ýurt walýutalarynyň nyrlarynyň ep-esli üýtgäp durmalaryndan ýitgileri azaltmaga ýardam berýän manadynyň göz önünde tutulýan hümmetiniň gaçmagyndan we gaýry makrokydysady görkezijilerinden ugur alyp, aýk walýuta pozisiýasyny kesgitlemek arkaly walýuta töwekgelçiliginiň dolandyrylmagyny amala aşyrýar.

Bankyň walýuta töwegelçiliginiň derejesi barada maglumat aşakda görkezilen:

	Manat	ABŞ-nyň dollary	Ýewro	Ýapon ýenasy	Hytaý ýuany	Gaýry	2023 ý. 31-nji dekabry Jemi
MALIÝE AKTIWLERI:							
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	1,246,400	2,074,735	58,282	2	6	4,141	3,383,566
Banklardaky serişdeler	881,748	14,929,939	308,769	259		55,947	16,176,662
Müşderilere berlen karzlar	2,793,817	6,690,545	1,076,215	735,593	370,733	-	11,666,903
Maýa goýumlar	171,406	22,359	-	-		-	193,765
Gaýry aktiwler	18,004	49,080	12	11	-	868	67,975
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	5,111,375	23,766,658	1,443,278	735,865	370,739	60,956	31,488,871
MALIÝE BORÇNAMALARY:							
Banklaryň serişdeleri	224,653	83,324	170,581	-	-	10,009	488,567
Müşderileriň serişdeleri	3,588,210	16,292,187	347,170	-	-	1,015	20,228,582
Alnan zaýomlar	-	6,936,238	873,347	747,874	345,401	64,270	8,967,130
Gaýry borçnamalar	3,230	593		-	-	-	3,823
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	3,816,093	23,312,342	1,391,098	747,874	345,401	75,294	29,688,102
AÇYK POZISIÝA	1,295,282	454,316	52,180	(12,009)	25,338	(14,338)	1,800,769

	Manat	ABŞ-nyň dollary	Ýewro	Ýapon ýenasy	Hytaý ýuany	Gaýry	2022 ý. 31-nji dekabry Jemi
MALIÝE							
AKTIWLERI:							
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	958,069	3,142,153	42,040	2	8	3,985	4,146,257
Banklardaky serişdeler	535,737	9,440,472	164,328	419	-	11,523	10,152,479
Müşderilere berlen karzlar	2,294,000	9,033,057	1,114,578	963,067	428,245	-	13,832,947
Maýa goýumlar	159,437	17,873	-	-	-	-	177,310
Gaýry aktiwler	8,893	44,833	15	656	136	-	54,533
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	<u>3,956,136</u>	<u>21,678,388</u>	<u>1,320,961</u>	<u>964,144</u>	<u>428,389</u>	<u>15,508</u>	<u>28,363,526</u>
MALIÝE							
BORÇNAMALARY:							
Banklaryň serişdeleri	217,283	12,486	134,152	-	-	12,666	376,587
Müşderileriň serişdeleri	2,950,325	12,155,476	192,068	-	-	418	15,298,287
Alnan zaýomlar	-	8,795,283	973,311	963,118	424,048	-	11,155,760
Gaýry borçnamalar	2,232	339	4,415	1	-	-	6,987
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	<u>3,169,840</u>	<u>20,963,584</u>	<u>1,303,946</u>	<u>963,119</u>	<u>424,048</u>	<u>13,084</u>	<u>26,837,621</u>
AÇYK POZISIÝA	<u>786,296</u>	<u>714,804</u>	<u>17,015</u>	<u>1,025</u>	<u>4,341</u>	<u>2,424</u>	

Hasaba alyş toparlary we adalatly baha

Aşakda getirilen tablisa 2023-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna maliýe aktiwleriň we borçnamalaryň balans hem adalatly bahalaryny aýan edýär.

	Amortizirlenen baha boýunça bahalandyrylýan lar	PweÝH üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan lar	GJG üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan lar	Umumy balans bahasy	Adalatly baha
MALIÝE AKTIWLERI:					
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	3,383,566	-	-	3,383,566	3,383,566
Banklardaky serişdeler	16,176,662	-	-	16,176,662	16,176,662
Müşderilere berlen karzlar	11,666,903	-	-	11,666,903	11,666,903
Maýa goýumlar	-	22,359	171,406	193,765	193,765
Gaýry aktiwler	67,975	-	-	67,975	67,975
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	<u>31,295,106</u>	<u>22,359</u>	<u>171,406</u>	<u>31,488,871</u>	<u>31,488,871</u>
MALIÝE					
BORÇNAMALARY:					
Banklaryň serişdeleri	488,567	-	-	488,567	488,567
Müşderileriň serişdeleri	20,228,582	-	-	20,228,582	20,228,582
Alnan zaýomlar	8,967,130	-	-	8,967,130	8,967,130
Gaýry borçnamalar	3,823	-	-	3,823	3,823

MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	29,688,102	-	-	29,688,102	29,688,102
------------------------------------	------------	---	---	------------	------------

Aşakda getirilen tablisa 2023-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna maliýe aktiwleriň we borçnamalaryň balans hem adalatly bahalaryny aýan edýär.

	Amortizirlenen baha boýunça bahalandyrylýan lar	PweÝH üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan lar	GJG üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan lar	Umumy balans bahasy	Adalatly baha
MALIÝE AKTIWLERI:					
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	4,146,257	-	-	4,146,257	4,146,257
Banklardaky serişdeler	10,152,479	-	-	10,152,479	10,152,479
Müşderilere berlen karzlar	13,832,947	-	-	13,832,947	13,832,947
Maýa goýumlar	-	17,873	159,437	177,310	177,310
Gaýry aktiwler	54,533	-	-	54,533	54,533
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	28,186,216	17,873	159,437	28,363,526	28,363,526
MALIÝE BORÇNAMALARY:					
Banklaryň serişdeleri	376,587	-	-	376,587	376,587
Müşderileriň serişdeleri	15,298,287	-	-	15,298,287	15,298,287
Alnan zaýomlar	11,155,760	-	-	11,155,760	11,155,760
Gaýry borçnamalar	6,987	-	-	6,987	6,987
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	26,837,621	-	-	26,837,621	26,837,621

Maliýe gurallarynyň adalatly bahasynyň iýerarhiýa derejeleri

Adalatly baha mejbury ýa-da likwidasion satuw ýagdaýlaryndan başga, biri birine garaşsyz bolan, geleşigi amala aşyrmaga isleg bidriýän, oňat habardar edilenleriň arasyndaky şu geleşikte maliýe guralynyň satyn alnyp bilinýän gymmaty hökmünde kesgitlenilýär. Görkezilen baha bermelerde Bankda bar bolan şol bir ýa-da başga maliýe gurallarynyň toplumynyň hakyky ýerlenilmeginde onuň alyp biljek pul möçberleri görkezilip bilinmez.

Pul serişdeleriniň balans gymmaty şu maliýe gurallarynyň gysga möhletliligi sebäpli adalatly baha takmynan deň.

MHHÜ (IFRS) 13 häzirki bazar şertlerinde baha bermäniň senesinde esasy (ýa-da has amatly) bazarda adaty geleşigiň çäklerinde aktiwini satuwunda alnyp bilinýän ýa-da borçnamanyň geçirilmeginde tölenilip bilinýän adalatly bahasyny kesgitleýär. Çünki Bankyň maliýe gurallarynyň uly bölegi üçin bazarlar ýok, bar bolan ykdysady ýagdaýynyň we guraly häsiýetlendirýän spesifik töwekgelçilikleriň şertlerinde adalatly bahany kesgitlemek üçin pikirlenmäni ulanmaly.

2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna şu bahany kesgitlemeklik oňaýly bolan maliýe gurallarynyň adalatly bahasyna baha bermek boýunça Bank tarapyndan aşakdaky usullar we çaklamalar ulanyldy:

Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri – pul serişdeleriniň we olaryň ekwiwalentleriniň häzirki bahasy adalatly baha gabat gelýärler.

Alynmaly hasaplar we gaýry debitor bergisi – häzirki baha şu maliýe gurallarynyň adalatly bahasyna takmynan gabat gelýär, çünki şübheliler üçin ätiýaçlyk karz töwekgelçiligini görkezmek üçin zerur diskontyň ygtyýar edilýän baha bermesi bolup durýar.

Tölenilmeli hasaplar we gaýry borçnamalar – häzirki baha guralyň gysga möhletli häsiýeti sebäpli, şu maliýe gurallarynyň adalatly bahasyna takmynan gabat gelýär.

Uzak möhletli borçnamalar – häzirki baha adalatly baha takmynan gabat gelýär, çünki uzak möhletli borçnamalarynyň göterim stawkasy meňzeş karz töwekgelçiligi we hasabat senesinde üzüliş möhleti bilen bolan karzlara salgylanyp, bazar stawkasyna takmynan bazar stawkasyna gabat gelýär.

Adalatly baha, ilkinji nobatda, bar bolanda bazaryň elýeter başlangyç maglumatlaryna esaslanan baha emele getirmäniň bazar kotirowkalaryny ýa-da standart modellerini ulanmak bilen kesgitlenilýär hem-de garaşylýan jemi geljekki pul serişdeleriniň gelmegi/gaýtmagy bolup durýar. Bank aşakdaky görnüşde maliýe aktiwiniň ýa-da borçnamasynyň adalatly bahasyna baha bermek üçin ulanylýan başlangyç maglumatlarynyň çeşmesiniň derejesine we synlanyjylygyna esaslanan, üç derejeli iýerarhiýadaky maliýe gurallarynyň adalatly bahasyny klassifisirleýär:

1-nji dereje	1-nji derejäniň başlangyç maglumatlary – bu Bankyň baha kesme senesinde girme ygtyýaryny alyp biljek meňzeş aktiwleri ýa-da borçnamalary üçin aktiw bazarlarynda kotirlenilýän bahalar (düzedilmeýän).
2-nji dereje	2-nji derejäniň başlangyç maglumatlary – bu 1-nji derejä goşulan kotirlenilýän bahalar bolup durmaýan we aktiw ýa-da borçnama üçin göni ýa-da göni däl synlanylýan bolup durýan, başlangyç maglumatlary.
3-nji dereje	3-nji derejäniň başlangyç maglumatlary – bu aktiw ýa-da borçnama üçin synlanylmaýan başlangyç maglumatlary.

Birinji derejeli başlangyç maglumatlaryna, ilkinji nobatda, biržada söwdasy edilýän maliýe aktiwleri we maliýe borçnamalary deňişli, şol bir wagtda ikinji derejeli klassifikasiýa, ilki bilen, adalatly bahasy, esasan, walýuta kotirowkalaryndan we aňsatlyk bilen synlanylýan kotirowkalardan kesgitlenilýän maliýe aktiwlerini we maliýe borçnamalaryny öz içine alýarlar. Üçünji derejeli klassifikasiýa, ilkinji nobatda, adalatly bahasy, esasan, deňişli bazar baha bermelerini, hili we karz differensiallaryny ulanylýan modellerden gelip çykýan maliýe aktiwleri hem maliýe borçnamalary deňişlidir. Haçan-da Bank synlanylýan bazar başlangyç maglumatlarynyň kömegi bilen adalatly bahany tassyklap bilmedik şertlerinde (üçünji derejeli adalatly baha), beýleki baha berme modeliniň adalatly bahanyň ep-eli tapawutlanýan baha bermelerine getirip bilmegi mümkindir.

Bankyň syýasatyna laýyklykda maliýe gurallarynyň söwdasy bilen bagly bolan amallar özara hasaba alyş barada umumy ylalaşyklaryň çäklerinde ýa-da kontragentleriniň tölemäge ukypsyz bolan ýa-da batan ýagdaýynda olaryň önünde/olardan galyndylaryň özara hasaba alyş mümkinçiligi barada beýleki möhletli şertnamalar resmileşdirilýärler.

Aşakda getirilen tablisalar 2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna maliýe aktiwleriniň we maliýe borçnamalarynyň adalatly bahasyny görkezýärler. Wagtly-wagtynda esasda adalatly baha boýunça bahalandyrylýan gaýry aktiwler we borçnamalar, pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri. Wagtly-wagtynda edilmeýän esasda adalatly baha üçin baha bermeler geçirilmedi.

	1-nji dereje	2-nji dereje	3-nji dereje	2023 ý. 31-nji dekabry Umumy balans bahasy
MALIÝE AKTIWLERI:				
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	3,383,566	-	-	3,383,566
Banklardaky serişdeler	-	16,176,662	-	16,176,662
Müşderilere berlen karzlar	-	11,666,903	-	11,666,903
Maýa goýumlar	22,359	-	171,406	193,765
Gaýry aktiwler	-	-	67,975	67,975
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	3,405,925	27,843,565	239,381	31,488,871
MALIÝE BORÇNAMALARY:				
Banklaryň serişdeleri	-	488,567	-	488,567
Müşderileriň serişdeleri	-	20,228,582	-	20,228,582
Alnan zaýomlar	-	8,967,130	-	8,967,130
Gaýry borçnamalar	-	-	3,823	3,823
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	-	29,684,279	3,823	29,688,102
	1-nji dereje	2-nji dereje	3-nji dereje	2022 ý. 31-nji dekabry Umumy balans bahasy
MALIÝE AKTIWLERI:				
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	4,146,257	-	-	4,146,257
Banklardaky serişdeler	-	10,152,479	-	10,152,479
Müşderilere berlen karzlar	-	13,832,947	-	13,832,947
Maýa goýumlar	17,873	-	159,437	177,310
Gaýry aktiwler	-	-	54,533	54,533
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	4,164,130	23,985,426	213,970	28,363,526
MALIÝE BORÇNAMALARY:				
Banklaryň serişdeleri	-	376,587	-	376,587
Müşderileriň serişdeleri	-	15,298,287	-	15,298,287
Alnan zaýomlar	-	11,155,760	-	11,155,760
Gaýry borçnamalar	-	-	6,987	6,987
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	-	26,830,634	6,987	26,837,621

Walýuta töwekgelçilige duýgurlygyň seljermesi

Aşakda getirilen tablisada 2023-nji we 2022-nji -nji ýyllarda Bankyň walýutalaryň manada bolan nyrhynyň ýokarlanmagynyň we azalmagynyň 10%-e duýgurlygynyň seljermesi görkezilen. Bankyň Ýolbaşçylary Türkmenistanda bar bolan ykdysady şertlerde 10% azaldylmanyň manadyň walýutalara bolan resmi alyş-çalyş nyrhynyň realistik üýtgemesini görkezýär. 10% - bu Bankyň içinde Bankyň esasy dolandyryş işgärleri üçin walýuta töwekgelçiligi barada hasabatlar düzülende ulanylýan duýgurlyk derejesi we ol Bankyň ýolbaşçylary tarapyndan walýuta nyrlaryň mümkin üýtgemesine baha bermeklik bolup durýar. Duýgurlygyň seljermesine diňe döwrüň ahrynda bar bolan daşary ýurt walýutasyndaky möçberler goşulan, olaryň konwertasiýasynda döwrüň ahrynda ýewro bilen deňeşdirilende 10% üýtgedilen nyrlar ulanylýarlar.

Aşakda getirilen tablisa 2023-nji we 2022-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna maliýe aktiwini nominal bahasy esasynda sap arassa peýda täsiri görkezilen:

	2023 ý. 31-nji dekabry		2022 ý. 31-nji dekabry	
	Resmi nyrh, +10%	Resmi nyrh, - 10%	Resmi nyrh, +10%	Resmi nyrh, - 10%
Peýda we ýitgilere täsir	(6,799)	6,799	2,481	(2,481)

Duýgurlygyň seljermesine çäklendirmeler

Ýokarda getirilen tablisalarda esasy çaklama esaslanan üýtgeleme effekti görkezilen, şol wagtda beýleki çaklamalar üýtgedilmän galdyrylýar. Hakykatda çaklamalar bilen beýleki faktorlaryň arasynda aragatnaşyk bar. Şeýle hem duýgurlygyň çyzyklaýyn däl häsiýetiniň bardygyny bellemek zerur, şonuň üçin alnan netijeleriň interpolýasiýasy ýa-da ekstrapolýasiýasy geçirilmeli däl.

Duýgurlygyň seljermesi Bankyň aktiwleri we borçnamalary işjeň dolandyryandygyny göz önünde tutmaýar. Şuňa goşmaça hökmünde Bankyň maliýe ýagdaýy bazarda bolup geçýän üýtgemelere baglylykda üýtgetmelere sezewar edilip biliner. Mysal üçin, maliýe töwekgelçilikler ulgamynda Bankyň strategiýasy bazaryň üýtgäp durma töwekgelçiligini dolandyrmaklyga gönükdirilen. Gymmatly kagyzzar bazarynda nyrlaryň birden ýaramaz üýtgän halatynda ýolbaşçylar maýa goýumlary satmak, maýa goýum bukjasyň düzümini üýtgetmek ýaly usullara, şeýle hem başga gorag usullara ýüz tutup biler. Degişlilikde, çaklamalaryň üýtgemegi borçnamalara täsir edip bilmez we balansda bazar nyryhy boýunça hasaba alynýan aktiwlere möhüm täsir edip bilmez. Şu ýagdaýda aktiwlere we borçnamalara baha bermekligiň dürli usullary hususy serişdeleriň ululygynyň ep-esli üýtgemelerine getirip biler.

Ýokarda getirilen seljermede başga çäklendirmeler haýsydyr ynamlylyk derejesi bilen önünden görüp bolmajak, bazardaky geljekki üýtgemeler barada Bankyň çaklamasy bolup durýan mümkin töwekgelçiligi aýan etmek maksady bilen bazarda gipotetiki hereketleriň ulanylmagyny öz içine alýar.

22. SEGMENT HASABATLARY

Bankyň işleri diňe täjirçilik karzlaşdyrma we beýleki bank işlerine degişli bolup durýar, hem-de Türkmenistanda jemlenen.

23. HASABAT SENESINDEN SOŇKY WAKALAR

Şu maliýe hasabatlylygynyň çykarylýan senesinde MHHÜ (IAS) 10 “Hasabat döwründen soňky wakalara” laýyklykda, maliýe hasabatlylygynda açyp görkezilmeli hiç hili başga möhüm wakalar ýa-da geleşikler bolmady.

Baker Tilly Bishkek LLC оказывает услуги под именем Бейкер Тилли и является членом международной сети Baker Tilly International, каждая фирма-участница которой – самостоятельное и независимое юридическое лицо.

© 2024 г., Бейкер Тилли

Наши контакты

Kyrgyz Republic Office
103, Ibraimov street, BC
"Victory", 7th floor, 720011.
Bishkek, Kyrgyz Republic

T: +996(312) 900505
F: +996(312) 910505
E: contact@bakertilly.kg
W: www.bakertilly-ca.com